

İrfan Erdoğan o Korkmaz Alemdar

ÖTEKİ KURAM

ÖTEKİ KURAM

Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının
Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi

Size, bu kıtapta sunulanlara inanın veya inanmayın demiyoruz; eğer inanılmayacak geliyorsa, inanmayın. Biz, yaptığımız ve yapmadığımız üzerine düşünmenizi ve her doğru ve yanlış denileni soruşturmanızı bekliyoruz. Ne gerek var değil mi? Zaten soruşturuyoruz! Bu soruşturmamızı, yanıtlarımızı ve yaptıklarımızı ve yapmadıklarımızı da soruşturursak ne olur acaba?

Özgür düşünen insan, insanlaşma nedeniyle onu yöneten insanımsı güçler için tehlikedir; bağımlı düşünen insan ise, insanımsılaşma nedeniyle kendisinin ve kendî gibilerin, insanın ve insanlığın düşmanıdır.

2010

Yenilenmiş 3. baskı

BÖLÜM XIII

DÜŞÜNSEL ÜRETİM VE DİL

*İnsan dili yaratmaz;
dil insanı yaratır.*

Heidegger

TEMEL KAVRAMLAR

Göstergebilim, yapısalcılık (ve post-yapısalcılık), sosyal bilimlerin kullandıkları kavramlardan farklı kavramlar kullanırlar. Bu kavramlar ya alanın kendi kodlarıdır ya da sosyal bilimlerin kavramlarını kullanmamak için üretilmişlerdir. Aşağıda sunulan kavramlar, kültürel incelemeler ve diskors/söylem analizi gibi isimlerle gelen yaklaşımların ve analiz türlerinin önde gelen kavramlarının açıklamasını içermektedir.

Söylem (discourse) ve söylem analizi

“Discourse” kavramının tek bir anlamı yoktur. Türkçeye “söylem” olarak tercüme edilmiştir; fakat söylem “discourse” kavramını açıklamakta yeterli değildir. Dilbiliminde “discourse” bir cümleden fazla olan yazılı veya sözlü iletişim biçimidir: Örneğin karşılıklı konuşma, sözlü sunum ve tartışma böyledir. Yani, belli etkiler üretmek için belli insanlar arasında dilin kullanımınıdır (Eagleton (1996)). “Discourse” kavramının sosyal bilimlerde ne yakın karşılığı “ilişki” kavramıdır. Ama sosyal bilimciler “ilişkidir” derken insan ilişkisinden bahsederek.

“Discourse” denildiğinde, “metin” olarak alınan bir temsil (örneğin bir roman veya program) veya herhangi bir insan ifadesindeki ilişki demek istenmektedir. Dolayısıyla, discourse analizi, metnin (ifade edilmişin) içeriğinin analizidir. Kişilerarası iletişimde “discourse” analizi bir ilişkinin sözlü veya sözsüz yanının incelenmesidir. Kültürel incelemelerde, Foucault’un kullandığı anlamda, “discourse analizi” dilin ve diğer kodların anlamı ile uğraşır ve bu kodlarda güç ilişkileri üzerine odaklanır; diskors üretimi her toplumda belli sayıdaki süreçlere göre kontrol edilir, seçilir, örgütlenir ve dağıtılır. Kodlar ve anlamları, toplumun ve tarihin dışında değildir; daima zamanın tarihsel ve sosyal bağlamına, varolan güç ilişkileri ve çatışmalara bağlıdır. Bazı diskorslar diğerlerinden daha meşru olarak düşünülür. Tv haberleri diskorsu, radyo’dan daha çok tercih edilir. Toplumda diskorslar arasında sürekli ideolojik mücadele vardır. Örneğin “serbest pazar kapitalizmi” diskorsu şimdi egemen olandır. Marksist diskorsu kullanmak, “ilgisiz veya 1960’ların diliyle konuşuyor” olarak nitelenen bir diskorstur.

Aracılama, aracılanma (dolayımlama; Mediating ve Mediation)

İnsanın kendiyile iletişilmesi için, birçok zorunlu koşul vardır. Bu koşullardan biri de düşünebilme yeteneğidir. Bunun için de fiziksel olarak “beyin” ve soyut olarak da “akıl” olması gerekir. Dolayısıyla, insanın kendisiyle iletişimi, fiziksel olan beyni ve soyut kavram olarak “aklı” tarafından aracılanır. Göstergibilimciler ve yapısalcılar, aracılama veya aracılanma dediklerinde, öncelikle “dil” denen sözden veya sembollerden (alfabeyle gelen sistemden) bahsetmektedir. “Dil” insanlar arasındaki ilişkiyi aracılayandır. Aracılama veya aracılanma denildiğinde, dil ile birlikte, kültür ve ideoloji ele alınır. Kültür ve ideoloji aracılayandır; örneğin anlam, kültür ve ideolojinin aracılamasından geçerek inşa edilir. Kültür aracılayandır; anlam aracılanandır. Fakat asla, şunu unutmayalım: Aracılayan aynı zamanda aracılanmış olandır. Aracılanan da aynı zamanda, bir başka şeyi aracılayandır. Yani, neden ve sonuç ilişkisini, donmuş ve örgütlü zamandan ve yerden soyutlanmış olarak ele alıp, sadece bir anlık süreçteki neden sonuca indirgediğimizde, bunun sadece o anlık süreçte olduğunu unutmayalım veya unutturmayalım.

Hiçbir şey masum şekilde var olmaz ve nesnel olarak anlaşılabilir; çünkü her şey araya giren mekanizmalar tarafından aracılanır. Bu mekanizmalar doğal ve yapay mekanizmalar olabilir. Her şey, diğer şeylere olan bağıntılı ilişkileri içinde açıklanır. Göstergibilimsel bağlamda aracılanmış bilgi, geçmiş deneyimden geçerek bağı kurulan bilgidir ve imajlar selinde şeyleri tanımamızı sağlayan yansımadır. Sosyal bilimlerde aracılık, bireylerin bilgi elde etmelerinde sosyal ilişkilere nasıl kattığını anlamada önemlidir. Aracılama ile, iki kişi, grup, metin vb arasında ilişki kurulur; aracılanmışlık, ilişki yaratma eyleminin sonucudur.

Dikkat edilirse, aracılanma, iletişimde kaçınılmaz bir koşuldur; iletişim, bir şekilde aracılanmış ilişki kurma, tutma, yürütme, durdurma veya geliştirmedir. Bu aracılanmada, örneğin dil, ideoloji, kültür ve inanç gibi aracılayanlar, nesnel, yansız, tarafsız, evrensel doğruyu veya haklıyı temsil eden öğeler değildir; tarihsel olarak oluşmuş egemenlik ve mücadele koşullarının belli zaman ve yerdeki ifadeleridir.

Toplumsal yaşamın üretiminde, birincil aracılayan biçim emektir. Emek, kapitalizmde, herhangi bir diğer mal gibi alınıp-satılan emtia yapılır ve sermayedar/kapitalist çalışma koşullarını ve emeğin değerini aracılayan/belirleyen aktif öge olur. Çalışan için tek sahip olduğu emek-gücü olur. Bu güç kapitalistler tarafından kiralanan işe koşullar ve toplumsal üretim sağlanır. Dolayısıyla, egemen belirleyici sermaye olmaktadır; emek ise, sermaye tarafından belirlenmiş koşullarda emek-gücüyle aracılayandır. Bu egemenlik, statik ve sınırları yıkılmaz hatlarla

çizilmiş bir karaktere sahip değildir; öyle olsaydı, ne Mısır imparatorluğu çökerdi ne de feodal yapılardaki egemenlik.

Kültürel incelemelerin çoğunda, aracılanma, çatışanlar arasında arabulucu veya bağlayıcı görevini görme anlamında kullanılır.

Marx'ın görüşüne göre, örneğin, üretim araçlarını ele geçirmiş olan kapitalistler ile üretim için emek-gücüne sahip olan işçiler arasındaki aracılama "ücret ve mübadele aracı olarak para" yapmaktadır. Para aracılamanın olarak, hem toplumsal üretimin yapılmasını hem de kapitalistlerin üretim araçlarına sahipliğini (zenginliğini) ve emekçilerin yoksulluğunu garantiye almada, en önemli aracılama türüdür.

Kitle iletişimine gelindiğinde, önde gelen iki aracılama türüdür:

- Birincisi, ilişkiyi kurmada bir tarafa üstünlük getiren "kitle iletişim araçları ile aracılama/aracılanmadır". Bu aracılama ile birileri üretim ve dağıtım olanaklarına sahip olurken, geniş kitleler bu olanaklardan mahrum pozisyonundadır. Bu aracılama ile üretim ve dağıtımda kontrol sağlanır ve önemli bir üstünlük kurulmuş olur. Bir taraf üreten ve dağıtan (nerede ve nasıl üreteceğine ve dağıtacağına karar veren) olurken, diğer taraf sadece tüketme koşulu içine hapsedilir.

- İkincisi, birinci durumun sağladığı üstünlük nedeniyle, birileri ürünün içeriğinin nasıl doldurulacağına karar verirken, geniş kitleler sadece, üretilmiş son ürünü (içeriği) kullanma içine sıkıştırılır. Ürünün nerede ve nasıl üretilmesine, nasıl dağıtılacağına ve içeriğinin nasıl doldurulacağına karar verenler, amaçlarına ulaşmak için elbette hedef tüketicilerini bilmek ve tüketicileri "uygun bir şekilde hazırlamak" zorundadırlar. Medya içerikleri, hem "hazırlanmış/üretilmiş olan" insanlar hem de "hazırlanması/üretilmesi gereken" insanlar düşünülerek yapılır.

Kitle iletişiminde aracılama ve aracılanma, kesinlikle doğal ve evrensel bir süreç olarak düşünülmemeli ve ele alınmamalıdır. Aracılama ve aracılanma, kitle iletişimimin örgütlenmesi, amacı ve iş yapış biçimi ile ve tüm bunların küresel pazarın ekonomik, kültürel ve siyasal pazarlardaki durumu ile birlikte ele alınmalıdır. Aksi takdirde, örneğin, özgür alımlama ve anlamlandırma gibi anlatılar içinde çakılı kalırız.

İşaret veya gösterge (sign)

Bir olanı, durumu veya niteliğin varlığını öneren bir şey; bir fikir, arzu, enformasyon veya emir iletmek için kullanılan jest veya eylem; enformasyon, yön tayini veya reklam için çevreye konan poster, levha ve benzerleri; bir kelime, sözcük, alan aygıt veya şekil; Bir şeyin işareti, belirtisi; göstergesi. İşaretler bir şey anlatırlar; bilme ve anlama sağlarlar; dolayısıyla, çıkar ve güç ilişkilerinin ve ideolojik biçimlendirmelerin (bilgi yönetiminin) de bütünleşik parçalarıdır.

Sembol veya simge

Bir şeyi, bir şeyle ilişkilendirmeye, benzerlikle veya geleneklerle temsil eden şey sembol veya simgedir.

Anlam (meaning)

Anlam, en genel tanımıyla, metinde ne söylendiğidir. Anlam bir kelimenin, bir cümlenin, birkaç cümlenin, bir paragrafın, birkaç paragrafın veya tüm metnin “söylediği” olabilir. Bu bağlamda anlam, metnin yazarı belliye, yazarın “niyetidir;” belli değilse, metindeki “niyettir”. Bu tür anlam, metine yazarı veya yazarları tarafından yüklenen anlamdır. Bu anlam asla, yazara özgü, yazarın yoktan var ettiği anlam olamaz, sosyaldir ve süregelen egemen veya mücadele geleneklerine bağlıdır. Yazarın yüklediği anlam yanında, okuyanların çıkardığı anlam vardır. Buna ek olarak okuyanların çıkardığı anlam üzerine üretilen anlam vardır. Dikkat edilirse, anlam dediğimizde, insanlararası üretim ve ilişkiler içinde olan bir şeyden bahsediyoruz; dolayısıyla, “anlam” denenin (söylenenin) ne olduğu üzerine yapılan çıkarımlardır. Bu çıkarımlardan birincisine, “metne yüklenen anlam” denir. İkincisine de, “metinden çıkarılan anlam” denir. Çıkarılan anlam, anlam yükleyenin anlam çıkarılmasını istediği ifadeler üzerinde olur; fakat bazen bu ifadeler ötesine gider ve yükleyenin ilgilenmediği veya düşünmediği bir şey, örneğin bir kavramın ne anlama geldiği, üzerinde olabilir. Dolayısıyla, yükleyenin aradığı ilgi ve anlam yerine, okuyucunun ilgisi ve anlamı bir başka yöne/yana gidebilir. Metin “okunan bir insan” ise, o insanın dışının aralıklı olması, anlam yükleyenin üzerinde durmadığı, önem vermediği bir şey olabilir; ama okuyucu, “dışı aralıklı olan, alını sakar eşek gibi değersizdir” diye düşündüğü için, dişe bakar. Dışı-aralıklı kişinin, dışından anlam çıkarılacağını düşünmemiştir bile (düşünseydi, aralıklı dışını göstermezdi).

Yükleyenin/yazarın doldurduğu anlamlar, bazılarınca, orijinal anlamlar olarak nitelenir ve orijinal anlamların incelenmesini tarihsel yorumlama olarak nitelerler. Elbette orijinal anlamının incelenmesi sonucu sunulan anlam, orijinal anlamla örtüşebilir de örtüşmeyebilir de. Bazıları, metinde orijinal anlam (niyet, amaç) olduğu görüşünü reddederler. Dolayısıyla, yazarın amacı ve isteğinin önemini ortadan kaldırırlar; onun yerine, okuyanın anlamı inşası (construction) veya yeniden-inşası (reconstruction) üzerinde dururlar. Dolayısıyla, metinde anlam arama anlamını yitirir; anlam okuyanda aranır. Böylece, örneğin hem propagandanın ve reklamın içeriğinin yükünün incelenmesinin anlamsız olduğu (örneğin tekelleşmenin, ücret politikalarının, iş koşullarının nasıl biçimlendirildiğinin incelenmesinin gereksizliği) vurgulanır hem

de okuyanın (izleyenin, çalışanın veya işsizinin) çıkardığı anlamlar üzerinde durulur. İzleyicinin çıkardığı anlamlar üzerinde durmanın birkaç temel nedeni vardır. Birincisi, güç yapılarının çıkarına işlevsel olan bilgiler toplamaktır. İkincisi, bunu yaparak para kazanmaktır. Üçüncüsü ise, anlamın çoklu olduğu söylemi dolaşıma sokularak, demokrasi ve özgürlük gibi biliş yönetimi sunumları desteklenir. Dördüncüsünde ise, metinle ilgili (ki bu metin bir katliam, savaş veya kandırma olabilir) herhangi bir sorumluluğu, metnin yazarına (yapana) değil, halkanın son zincirindeki anlam verene yüklenir. Böylece, örneğin sigara ve televizyon endüstrileri üretimlerinin karakteri ve sonuçları nedeniyle sorumluluktan kurtarılır ve zincirin son halkasındaki madurlar (ve kendini madur ettirenler) bir kez daha madur duruma düşürülürler.

Anlam tarihsel ve sosyaldır. Dolayısıyla, var olanlar, dolaşımda olanlardan biri veya birden fazlası içine düşer. Kişisel anlam yoktur, sadece kişisel olarak algılanan ve sunulan anlamlar vardır; çünkü görünen kişinin okuduğu ve anlamlandırdığıdır. Ama o kişi de tarihsel toplum içinde inşa edilendir ve bu inşayı düşüncesiyle ve davranışlarıyla, ya çeşitli şekillerde destekleyici biçimde üreterek ya da çeşitli mücadele yollarına başvurarak, kendisini içinde bulduğu koşullarda aktif olarak inşa edendir. Dolayısıyla, kişi toplumsal inşalar içinde ve o inşalardan geçerek kendini inşa edebilir.

Orijinal anlamı veya metinde yüklü anlamı, Derrida ve benzerleri gibi yok saymak veya yorumlayıcının mutlak gerçeği yakaladığı iddiası olarak, yine son zincire atfetmek, tarihi, sosyali ve toplumsal bilgi birikimini, bilginin kontrolü ve üretimini reddetmektir; orijinal/yüklenen/asıl anlamın olmadığını, sadece retorik bir form olduğunu iddia etmek, retorik örgütlü insan ilişkilerinden koparak sadece laf cambazlığına indirgemektir. Aslında, retorik insanla ve gerçeğiyle ilgilidir; ama bu göz ardı edilir ve şu tür açıklamalar getirilir: İş koşullarıyla ilgili durumu açıklayanların, açıklamalarının hiçbir anlamı yoktur; asıl anlamlar onu okuyanların vereceği anlamlardır. “Asıl anlam yoktur” diyerek, yaşanan gerçek, anlam verme pratiklerine indirgenir. Bu tür yaklaşımda, “birileri bizi yiyeceklerle, içeceklerle, giyeceklerle ve kullanılacaklarla zehirliyor” diye “amaç/niyet” belirttiğimizde, biz kendi okumamızı sunarız; dolayısıyla, yazarın (bizi zehirleyen endüstriyel yapıları yönetenlerin) orijinal amacının hiçbir anlamı veya etkisi yoktur; çünkü “asıl/örijinal” amaç diye bir şeyden bahsedemeyiz; sadece “okuma/yorumlama farklarından” bahsedebiliriz. Bunun bir diğer anlamı da, farklı okuyanlar birbirini yerken, okutanlara (yazanlara) emin uzaklıkta yönetenlere hiçbir sorumluluk yüklenemeyecek.

Anlamli açıklamalarda, anlam vermenin tarihselliği ve toplumsallığı üzerinde durulur; yüklenen anlamlar ile yorumlanan anlamların varlığının kaçınılmazlığı belirtilir; bunların ilişkisel olduğunu ve egemenlik ve mücadelenin bütünleşik parçası olduğu açıklanır; böylece, konu ilişkisel ağ içinde, ağın tek bir noktasına (veya halkasına) indirgenmez; çünkü biz insan ilişkisinden ve bu ilişkinin ifadelerinden bahsediyoruz.

Atanmış anlam, tanımlayıcı anlam (denotative meaning)

Kimliğini belirleyen, bilinir yapan, gösteren, işaret eden, atayan, adlandırılan, verilen, tayin edilen anlamdır. Doğrudan işaretleme ve bir kelimenin isimlendirdiği şeyi anlatır. Bu atanmış anlam tek olabileceği gibi, birden fazla da olabilir. Sözlüklerde bunu açıkça görürüz.

Çağrimsal veya imasal anlam (connotative meaning)

Çağrimsal anlam gösterenin veya imajın sunduğu kültürel varsayımdır. Sosyalleşmiş duyguları ve öznel yorumlamayı, sosyo-kültürel değerleri ve ideolojik varsayımları içerir. Açık olmayan veya önerilen anlamdır. Kelimenin isimlendirdiği şeyle bizim ilişkimizi anlatır. Örnek: “Bekar” sözcüğü evlenmemiş insana verilen isimdir (sözlükte tayin edilen anlam). “Bekar” kavramının, ilişkisel bağlama bağlı olarak gelen farklı “çağrimsal anlamları” vardır. Örneğin, “bekar erkek”, ev bağı ve sorumluluğu olmayan, gözü kızlarda olan, bu nedenle, mahallemizin ahlakını korumak için, mahallemize kiracı olarak alınmaması gereken zıptır. Dikkat edilirse, “ikinci düzey anlam verme” denen bu tür anlam vermeye, kültürel ve ideolojik bağlam katılmaktadır.

Sözlük ve çağrimsal anlamlar kesinlikle iki ayrı şey değildir. Bir işaretin iki yanısıdır. Her işaret bir fonksiyon taşır. Her fonksiyon kültür belirlenmesine bağlıdır. Sözlük anlam, anlam verdiği şeyle hiçbir kelimesi kelimesine veya doğal bağa sahip değildir. O da çağrimsal anlam gibi sosyal bakımdan keyfidir. “At” sembolünün sözlük anlamı herhangi bir attır. Asıl anlam ve çağrimsal anlam ancak somut bir ilişkide inşa edilir. Somut ilişkide “at” artık o ilişkideki, örneğin sevilen, hızlı, sevimli, kara attır ve diğer atlardan farklıdır. Dikkat edilirse, anlam kurabilmemiz, sınırlar çizebilmemiz, dahil edebilmemiz ve dışarıda bırakarak ayırt edebilmemiz için atanmış anlam (at kavramı) zorunludur.

Biz günlük ilişkilerimizi yürütürken, kelimeler/kavramlar kullanırız. Asıl anlam, bu ilişkide kullandığımız anlamdır. Yani, ilişkide kullanılan anlam asıl anlamdır. Dolayısıyla, insan ilişkisinde kullanılan asıl anlamı üretmek ve anlamak için, toplumda dolaşımda olan atanmış ve ima eden anlamların bilinmesi zorunludur. Atanmış ve dolaşımda olan anlamlar bilinmiyorsa, hiçbir anlam üretilemez.

Mit/masal/efsane, mitoloji (myth)

Günlük dilde “mit”, masal, efsane, temeli olmayan olağanüstü öykü, yanlış düşünceler anlamlarına gelir. İletişimde genellikle ideolojik yorumlar yapılırken kullanılır. Eleştirel kültürel incelemeler miti bir kültürün veya alt kültürün, gerçeğin, doğanın bir yanını açıkladığı düşünme şekli veya anlama biçimi olarak tanımlar. Mitoloji anlamları çözmek için gerekli inanç setleridir. Bu inançlar genellikle sosyal, ahlaksal ve siyasal değer sistemleridir. Bu sistemler kültürel bakımdan inşa edilir. Mit-sel işaretler “söylemeksizin anlatan” mesajlardır. Kullanıldıkları kültürün egemen değerlerini taşırlar. Mitler soru sordurmaz ve eleştirel düşünmeyi teşvik etmezler. Barthes “Mitolojiler” yapıtında mit yaratma (=çağırimsal anlam yaratma) süreçleri üzerinde durur: Bu süreçler o denli her yerdedir ki tümüyle görünmezdirler. Mitlerde kodlanmış ideolojilere eşlik eden öyküleme tuzakları bu doğallaştırmayı desteklerler ve onun “varoluşu için delile” katkıda bulunurlar. Kültür ne mitin ardındaki fikrin örtüsünün üstünü açar ne de ortadan kaldırır; onu doğallaştırır. Barthes miti çalınmış dil, bir dil soygunu” diye niteler (1972:129).

Birey, özne, yapan, aktör (agency, agent) ve yapı (structure)

Yapısal-fonksiyonalistler, yapısalcılar, post-yapısalcılar, liberal-çoğulcu kültürelciler ve benzerleri, “birey” kavramı yerine, “özne” veya “agent” veya “agency” kavramlarını kullanırlar. “Agent, agency” öznel olandır; yapı ise evrensel olan, objektif olandır.⁸³ Agent/özne kendinin ve yaptığıının bilincinde olandır. Agency bu bilme anlamındaki aktördür.

Yapı, sosyolojide sosyal yapıdır; yapısalcılarda, post-yapısalcılarda, liberal-çoğulcu kültürelciler ve benzerlerinde metinsel, dilsel yapıdır.

Agency/özne kavramı John Locke, David Hume, Adam Smith, Jan Jacques Rousseau, John Stuart Mill, Durkheim ve Talcot Parsons gibi birey-merkezli açıklamalarla gelen, bireyin özgür-iradesi, tercihi ve amaçlı eylemi üzerine vurgu yapan ve kapitalizmin ideolojik temelini oluşturan görüşün kavramıdır. Örneğin, Yapısal-Fonksiyonalist Amerikan sosyolojisinde, Parsons insanın karar vermesini belirleyen faydacı rasyonelliği vurgular ve kurumların bireysel tercih üzerinde işlevsel sınırlamalar getirdiğini belirtir.

Özellikle 1960’larda başlayan değişimlerle, yukarıda belirtilen “agency” anlayışı kalırken, bu anlayış, örneğin, (1) öznenin özgür iradesinin ve özgür tercihinin çeşitli şekilde yorumlanmasıyla, (2) özne ve yapı arasındaki nedensellik bağının farklı şekilde ele alınmasıyla, (3)

⁸³ Bu bilinmediği için, tercümede, örneğin, “objective” kavramı “nesnel /yansız” olarak tercüme edilir. Bağlam bilinmezse, tercüme yanlış olur.

özne ile yapı arasındaki ilişkinin interaktif olarak düşünülmesiyle, (4) yapının özneler tarafından yaratıldığı ve aynı zamanda var olduğu görüşünün sunulmasıyla, (5) insan-öznenin merkezden edilip, onun yerine metin-öznenin getirilmesiyle, (6) sosyal-yapının yerine dilsel-yapının (veya metinsel yapının) yerleştirilmesiyle, içinden çıkılması zor olan çokluğa büründü. Endüstrilerin çeşitli renk ve biçimdeki ürünleri arasında kaybolan ve nasıl karar vereceğine, neyi seçeceğine karar vermede zorluk çeken ve doğru karar verme olanakları/olasılıkları sınırlanmış birey gibi, “agency, agent, structure” gibi kavramlarla karşılaşan bir öğrenci/okuyucu da, eğer doğru tercih yapma gibi bir niyetle işe girerse, ciddi çıkmaza girmektedir; eğer böyle bir kaygı gütmüyorsa, neyi yeniden ürettiği hakkında hiçbir fikri olmaksızın tüketimini yapmaktadır.

Marksist bağlamda, özne/agent ve yapı, birbirinden kopuk iki ayrı şey olarak ele alınmaz; özne ve yapı, kendi varlığını üreten insanın pratiği içinde ele alınır. Marx'ın yaklaşımında merkezde kendi tarihini kendini içinde bulduğu koşulda yapan insan (agent) vardır; merkezde, metin, dil, şirket, kurum, devlet veya herhangi bir yapı yoktur. Bireyler kendilerini nasıl ifade ediyorsa (praxis), o şekilde vardılar. Dolayısıyla, ne oldukları ne ve nasıl ürettikleriyle örtüşür. Ne ve nasıl ürettikleri, belli üretim tarzı ve ilişkilerini (toplumunu, kültürünü, siyasetini, nasıl yaşadığını, neyi ve nasıl düşündüğünü, bireyin ve içinde yaşadığı toplumun ne ve nasıl olduğunu) gösterir. Marksist anlayışta, “agent” insan dediğimiz sosyal varlık olan öznedir. Fiziksel bir varlık ötesinde, biliş/bilinç taşıdığı için, “agency” olarak nitelenir. Agent/agency yaşayan öznedir, metinlerdeki özne değildir; yapı da, analiz için metin/dil alınmadıysa, dilsel veya metinsel yapı değildir; yapı, insanın yaşamını üretim pratiklerini nasıl yaptığını anlatır. Öznenin ne ve nasıl olduğu, asla “yapı” dışında olamaz, yapı dışında, özne yoktur. Dolayısıyla, öznenin özgür olması, tercih yapabilmesi ancak yapı/toplum içinde mümkündür.

Anlam veren pratik (anlamın üretimi; signifying practice)

Anlam üretimini iki bağlamda ele alabiliriz: Birincisi, medya ürünlerini üreten ve dolaşıma sokanların bu ürünlere yükledikleri anlamlardır. Kültürel incelemeciler, “signifying practice” dediklerinde, ürün üretenlerin anlam inşa etme pratiğini anlatırlar. İkinci bağlamda, bitmiş ürünü tüketenlerin anlam vermesidir (okuma). Diğerini, izleyicinin anlamlandırmasını “alımlama” olarak nitelerler.

Anlam üretimi ve dolaşımında, kesinlikle göz ardı edilmemesi gereken soruların başında, “kimler, hangi iletişim araçlarını kullanarak, kimlere hangi anlamları ne amaçlarla üretimi ve dağıtımı yapıyor” sorusu gelir. Bu soruya yanıt da, metnin gizli veya derin anlamında olsa bile,

bu anlam, ancak örgütlü insan pratiğini anlamayla mümkündür. Güç ve çıkar ilişkilerinin dahil edilmediği hiçbir sosyolojik, siyasal, ekonomik, kültürel ve metinsel açıklamalar geçerli açıklamalar olamaz.

Yapı çözme (Deconstruction)

“Yapı” inşa edilmiş bir metni veya parçasını anlatır. Yapıyı (bir kavramı, cümleyi, cümleleri, paragrafı veya tüm bir metni) çözme, inşa edilmiş olana anlam vermedir. Buna, “okuma” denmektedir. Yapı çözme bir metni karmaşık tarihsel ve kültürel süreç olarak görme ve okuma ile ilgilidir. Bilimsel araştırmada yapı çözme negatif eleştirel kapasiteye odaklanır; metnin içsel keyfi hiyerarşisini ve önvarsayımlarını açıklayarak gizlemişliğini aydınlığa çıkartmaya çalışır; bastırılanı, gizlenen, söylenmeyi ve tutarsızlıkları inceler. Hatanın maskesini tümüyle kaldırmaz; fakat metni yeniden tanımlar. Tutarsızlıkları çözümez; fakat enformasyonun damıtılmasını içeren hiyerarşileri teşhir eder. (Araştırmacı nesneliliği ve yeteneğiyle yapıdaki “derin anlamı” çıkarabilen Süpermen sanki. Her insan zaten sürekli yapı çözer).

Bu kavram özellikle J. Derrida'nın yazılarından gelen post-yapısal bir kavramdır. “Construction” dille inşa etmedir. “De-construction” bu yapıyı çözümleyerek anlamlandırmadır. Derrida'ya göre:

- Metin dünyayı yorumlamamızı inşa eder.
- Dil veya metinler dünyanın doğal yansımaları değildir.
- Dil insanı biçimlendirir.
- Metinler çoklu yoruma izin veren farklılık gösterir.
- Metinsellik (textuality) bize daima artı olasılıklar sunar; fakat nesneliliği bulma çabasıyla metinselliğin dışında duramayız. (Yani metin dışında gerçek yoktur.)
- Yapı çözümünde rekabette olan yorumlar olabilir; fakat bu yorumların geçerliliğini gösterecek yorumlanmamış bir yol yoktur (yani, bir yorumu karşılaştıracak “gerçek” yoktur; her açıklama olası açıklamalardan biridir).

Özneler-arasılık (Intersubjectivity)

(a) Farklı öznelerin bir anlam veya durum tanımı üzerinde benzer olmasıdır; dolayısıyla, özneler-arasılık, özneler-arası anlaşma demektir; (b) insanların ilişkilerinde inşa ettikleri ortak anlamlar demektir; (c) Öznelerin birbirini tanıması.

Nesnel gerçekliği reddeden bu tanımlarda saklanan veya belirtilmeyen bir gerçek şudur: Intersubjectivity öznelliklerin (öznel çıkarların) birbiriyle karşılıklı destekleyici ilişkiler yoluyla nesnelleştirilmesini ve çıkar gerçekleştireci ve koruyucu dayanışma sistemi kurmasını anlatır.

Gerçek-ötesi (Hyperreality)

“Hyper” aşırı, üstünde, ötesinde anlamına gelir. Hyper-reality ise, gerçek-üstü veya gerçek-ötesi demektir. Bunu eski masallarda ve yeni-teknolojilerle yaratılan temsillerde ve sanal-gerçekte görürüz; ama biz masal ve sanal-olduğunun farkında oluruz. Baudrillard'lar bu kavram ile, günümüzde yaşanan gerçeği/durumu anlatırlar. Buadrillard'a göre (1994:2) hiper-gerçek artık taklit veya kopyalama (duplication) ve hatta parodi değildir. Gerçeğin yerine “gerçeğin göstergesinin/işaretinin” konmasıdır: Her türlü gerçek sürecin işlevsel ikizi ile engelleme operasyonudur. Baudrillard'a göre, gösterge ve imajların sayısız çokluğu o denli yoğunlaştı ki onların ardındaki gerçeği artık göremeyiz, bilemeyiz. Artık “gerçekötesilik” dünyasında yaşıyoruz. Bu yeni gerçekte illüzyon/hayal gerçeğin yerini almıştır. Bu yeni gerçekte yüzeydeki “görünümler evreni” ötesinde hiçbir şey yoktur. Günümüzde sonsuz enformasyon, tanıtım ve semboller dünyasında, artık yabancılaşamayız ve kolektif bir şekilde örgütlenen bir gelecek de üretemeyiz. Baudrillard, “hiper-gerçek” ile gerçeğin gerçek-ötesi imajlarla yeniden biçimlendirildiğini, gerçeği yok eden bir büyüleyici imajlar dünyasında yaşadığını, kendisi de büyülenmiş bir büyülerle dolu anlatıyla gelmektedir: İmajların; “temsil ettiği” ve dolayısıyla “yerini aldığı” gerçeği ortadan kaldırdığını söylemektedir; yani, gerçek artık yok demektir; çünkü ne gerçek ne de temsil kalmıştır; sadece hiper-gerçek vardır.

Örneğin, resmimizi çekiyorlar, bilgisayarda resim üzerinde oynuyorlar (kırıksıklıkları ve gölgeleri kaldırıyorlar), o resmi biz “bizim resmimiz sanıyoruz”; aslında, teknolojik araçla gerçeğin bir anı kaydedilmiş, fakat bu gerçek üzerinde “oynanmış, işlemler yapılmış” ve bize “bu sizsiniz” diye verilmiş. Biz de onu “kendimizin resmi” sanıyoruz; ama değil. Dikkat edilirse, bu durumda, gerçek ortadan kalkmış, temsil onun yerini almış; yani ne gerçek var ne de temsil, çünkü temsil gerçek (hiper-gerçek) olmuş. Çok bakımlı sitelerdeki bahçeler, gerçeğin yerini alan (hipergerçek) bir doğa yaratır. Dikkat edilirse, sanal-gerçekte “miş gibi” (temsil olduğunu biliyoruz; hiper-gerçekte, temsil (sanal olan) sadece gerçeğin yerini almıyor; gerçek orada yok; gerçek siliniyor veya gizleniyor. Şuna dikkat edelim: Eğer yukarıdaki cümleleri yazan biz, bunun farkındaysak, epey insan da farkında demektir: Gerçek sadece birilerinin kafasında silinmekte ve onun yerini, örneğin gösteri ve aptalca-tüketim kültürünün gerçeği almaktadır. Ama herkesin kafasında değil.

Sürekli değişim ve gerçeği yakalamanın olasılıksızlığı

Birkaç bin yıl geri gidelim. Heraklitus “aynı nehirde iki kez yıkanamazsın” diyor ve öğrencisi Eristics “nehir aynı olmadığı için, hatta bir kez bile değil” diyerek, her şeyin her an sürekli değişimde olduğunu belirtmektedir. Eğer bu gözlemi ve mantık oyununu daha da uzatırsak, “aynı sen de yoksun.” Nehir sürekli akmakta ve değişmektedir. Sen de. Yıkanmadan önceki, yıkanma sırasındaki ve yıkanmadan sonraki nehir ve sen de aynı değilsin. Dikkat edilirse, her şeyin sürekli bir başkalaşma, farklılaşma içinde olduğu, bir an ile sonraki arasında benzeşme olmadığı düşüncesi (postmodern düşünce) yeni değil. Heraklitus ve öğrencisine katılıyoruz: Her şey değişir elbette. Hatta anlık bile olsa geriye dönüş olanaksızdır. Bu ontolojik bir gerçektir. Bu gerçeğe bakıp, epistemolojik tutarlılık olamayacağını ve geçerli genelleştirmeler yapılamayacağını ileri sürmek, bilim kuramının ve birikmiş bilginin geçerliliğini reddetmektir; tekrarlanan kalıpları ve nedensellik bağlarını arayan bilimin olamayacağını söylemektir. Gülünçtür: Örneğin, hepimiz, biliyoruz ki, “yerçekimi yasası vardır” ve bunu belirleyen belli koşullar vardır. Bu koşullar her gün değişmiyor. Sürekli değişim, neden olan koşulların sürekli değişimine bağlıdır. Elbette nehir, yüzmek isteyen kişinin bulunduğu noktada (ve diğer noktalarda) sürekli yeni gelen taze suyla akıp gitmektedir (değişmektedir). Elbette biz her an değişiyoruz, ölüme doğru gidiyoruz. Heraklitus ve öğrencisinin nehir örneğiyle sunduğu felsefeyi şüphecilik ve değişimin varlığı önemlidir; fakat filozofun, nehir ve insan örneğini soyut evrensel yer ve zamandan alıp somut örgütlü yer ve zamana yerleştirmesi gerekir: O zaman nehir ve insan çok daha farklı görünür. Her sabah çalışılan yer, yapılan iş, alınan ücret, artan enflasyon ve fiyatlar, kısaca ücretli kölelik koşulları gerçeği, sermayenin kontrolündeki nehre her gün tekrar tekrar gidildiğini ve girildiğini gösterir. Gerçeği akan bir nehre benzeten veya aynı deneyimin tekrar yeniden yaşanamayacağını belirten mantık, insanın kendini ve toplumunu üretim biçimi ve ilişkilerine baktığında, nehrin çok ağır aktığını, hızlı akmaya çalıştığında, çıkara aykırıysa, durdurulduğunu, toplumsal/tarihsel insanın her an değişmediğini görür.

Bağlama-ayırma (articulation, artikülasyon)

Günlük kullanımda sembolleri maniple etme ve ekleme becerisi anlamındadır. Göstergibilimciler bu kavramı “şifre yapısı” veya “farklı bölümleri bağlama” anlamında kullanırlar. “Artikülasyon” bir gösterge sistemini temel parçalarına ayırmadır: Örneğin sözlü dilde, ses ve anlam seviyelerine ayırmadır. Bağlanmamış şifreler işaret serilerinden

oluşurlar ve birbiriyle doğrudan bir ilişkide değildirler. Bu nedenle işaretler onları oluşturan öğelere bölünemezler.

Althusser'e göre, üretim tarzı, birbiri üzerinde çalışan, eşit güçte olmayan, içsel olarak "bağlanmış" yapılar sistemi inşasıdır. "Artikülasyon," sisteme katılan öğenin, sonunda bir bütün oluşturmadığı bağıdır. Katılan öğeler sanki kendilerini ayırt etmeye hazırlanmış gibi özünde değişmemiş olarak kalırlar. Artikülasyon farklı doğaya sahip öğelerin çelişkiye, dolayısıyla devrimci değişime götürüleceği anlayışını getirir.

Metinlerarasılık (intertextuality)

Bu kavramı ilk kez Mikhail Bakhtin ve ardından Julia Kristeva kullandı. Metinlerarasılık anlayışına göre, her metin alıntılar mozaïği olarak inşa edilir; her metin bir diğerinin emilmesi ve dönüştürülmesidir; metinlerin devşirimidir (Kristieva, 1980:36, 66). Basitçe, metinlerarasılık, metin ve metni okuma; bağımsız ve her şeyin metnin içsel yapısında olduğu kapalı bir sistem değildir; her metin ve metni okuma, diğer metinler ve okumalarla vardır; her metin diğer metinlerle ilişkisiyle vardır. Karşılıklı-metinsel-bağımlılık, bir metnin anlamıyla kendi başına var olmadığı, aksine diğer şifreler ve metinler ağı içinde yer aldığını anlatır. Her medya metni diğerine olan ilişkisi içinde vardır. Metinler kendilerini yapandan çok diğer metinlere borçludurlar. Örneğin bir televizyon programı bir serinin veya türün parçası olabilir. Bir savaş veya kavga teması çeşitli program türlerinde görülebilir. Bazı türler medyalar arasında paylaşılır: Spor, oyun şovları, tv dizileri, pembe diziler, reklam tek değil farklı medyalarda kullanılır. Bir televizyon şovu sadece kendi "türündeki" diğer şovlara değil, aynı zamanda bütün tv şovlarına, reklamlara, güncel siyasal olaylara, filmlere, kısaca her şeye bağlıdır. Hepsi potansiyel olarak birbirini etkiler ve etkileyebilir.

V. Volosinov'a göre (1973), işaretin birincil belirleyicisi diğer işaretlerle ilişkisi değildir; işaretin kullanılışının sosyal bağlamıdır. Yapısalcı göstergebilimciler, sosyal bağlamdan (ortamdan) soyutlanmaları, şifreleyen ve alıcının durumu ve amacı, medya pratikleri, kurumsal yapılar ve amaçlar, kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomik bağlamdan yok-sun olması nedeniyle eleştirilmişlerdir (Fiske, 1992:299).

Anlam üretme, sonsuz anlam üretme

"Semiotics, semiosis, semiology" göstergelerin ve anlam vermenin incelenmesini anlatır. Semiosis kavramı anlam üretme mekanizması anlamınadır. Sonsuz anlam (endless semiosis) üretimi bir gösterge veya gösterge setinin diğer bir göstergenin veya gösterge setinin yerini alması ve bunun sonsuz bir süreç olması anlamındadır. Bu kavramla

çoğulculuk desteklenir ve ideolojik egemenliğin sonsuz anlam üretimi nedeniyle geçersizliği anlatılır. Bu “sonsuz anlam üretimi” sanki “mücadelemiş” ve egemen kodlara karşı kazanılan bir zafermiş gibi sunulur.

Sonsuz anlam üretme gibi, Foucault’dan Derrida ve diğerlerine kadar post-yapısalcılar, yeni-dikorsif pozisyonlar, çoklu öznellikler, gezgin birey/özne (nomadic agency), artikülasyonlar, polisemik metinsellik, güçlendirme biçimleri gibi birçok “yeniden inşalarla”, liberal-çoğulcu görüşün kendi arzularına ve isteklerine uygun doyumlar arayan ve kullarımlar yapan bireyini, yeni kılıflarda ve giysilerde yeniden yarattılar. Şahane edebiyatla “aktif izleyici” tezi ve bu tezle desteklenen ve meşrulaştırılan ve gayrimeşrulaştırılan her şey, pozitivistlerin kavramları kullanılmadan yeniden üretildi ve üretilmektedir.

Kimlik (identity), kendini özdeşirme (identification)

İnsanlar toplum içindedir ve “dışlandıklarını” söylediklerinde bile toplum içindedirler ve dışında olamazlar. İnsanın “ne olduğu” bu toplum içindeki sosyal, kültürel ve siyasal yapılar içinde, bu yapılar tarafından ve bu yapıların içindeki kendi tarafından oluşturulur. Dolayısıyla, “aktif özne” ancak toplum içinde tarihsel olarak oluşmuş ve sürdürülen egemenlik ve mücadeleler çerçevesi içinde aktiftir: Aktif olarak kendini oluşturması, ancak toplumun tarihsel olarak geliştirdiği olanak ve olasılıklar içinde mümkündür. Dolayısıyla, insanın kimliği, “birinin kimliğinin bittiği yerde başlayan” bir kimlik olamaz. Kimliğin özneliği de sosyaldır.

“Ben” kişinin kendisini tanımlaması ve ben olmayandan (senden, onlardan, ötekilerden) ayırmasıdır. “Biz”, Ben’in kendini tanımlarken, kendini bir şekilde ait hissettikleri, kattıklarıdır. Bu BİZler çokludur; Bu bizlerden ikisi çatıştığında, BEN, büyük çoğunlukla birini seçer ve eğer diğer BİZ yok edilecekse, bu yok etmeye katılır. ONLAR yakın dost ONLARDan başlayarak en büyük düşman ONLARA (ötekilere) kadar çeşitlenir. BİZ ve ONLAR, sadece öteki insanları içermez, aynı zamanda, insan olmayan her şeyi (giyecek, yiyecek, içecek, barınacak, dağ, toprak, ağaç ve soyut olan din, ahlak, inanç, vatan, milleti) de içerir.

Biz ile yaratılan ortaklık dışında kalan “ötekileştirme” de öteki bizden olmayandır. Günümüzdeki ötekileştirmenin bir kısmında, o öteki, artık aynı öteki değildir. Örneğin, kapitalizmin düşmanı Che Guevara, kapitalizmin ötekileştirdiği düşmandır ve bir zamanlar ABD’deki Luna Park türü yerlerde, işlenmiş cehalete “düşman Che” atış tahtasında vurdurularak para kazanılıyordu. Liberal çoğulcu sahtekarlığın ideolojisinde şimdi artık “ötekileştirme” kötüdür. Dolayısıyla, Che’yi önce öldürsün, sonra oyunlarda hedef tahtası yaparak “ötekileştirmezsin.” Onun yerine, t-shirtler ve şapkalar üzerinde taşıtarak para kazanırsın;

çünkü bu Che artık ötekilik ideolojisiyle biliş yönetimi yapan ve para kazananların Che Gueverasıdır. Peki asıl Che Guevera ve Che Gueveralar kimler? (Che Gueveralar kaldı mı? Bu tür koşullarda daima olacaktır). Onlar kontrol edilmesi ve üstesinden gelinmesi gereken “Ötekilerdir” (düşmanlardır). Benzer şekilde, Uğur Mumcu belli bir ötekidir; öldürtürsün, sonra bir caddeye veya parka adını verirsin; böylece, bu caddeyi ve parkı gören “ötekiler” başlarına gelecekleri her görüşte hatırlayarak, egemen güçleri bizdenleştirirler, ötekileştirmezler.

Kişi kimliğini hem kendinden, hem diğer insanlardan hem de soyut aitliklerden ve somut sahipliklerden, kullanımlardan ve tüketimlerden geçerek elde eder. Bu elde edilmiş asla masum olarak nitelenmemelidir. Hem aktif olarak bunu yapan BEN hem de bu BEN’i biçimlendirenlerin amaçları ve aradıkları sonuçlar herkes için işlevsel olan amaçlar ve sonuçlar değildir (elbette bazıları olabilir de). Örneğin, burjuva feminizmiyle gelen BEN ile ırkçıların BEN’i, kapitalist biliş ve davranış yönetiminin işlevsel uzantılarıdır.

Burjuva/kapitalist kimlik politikaları, mümkün olduğu kadar alt-kimliklere böl, bu kimlikler arasından birbirine düşmanlığı destekleyen bilişler ve pratikler yarat, birbirine düşür ve hem ekonomik hem de siyasal çıkarlar için kullan politikalarıdır.

Marksizm’de kimlikler, temel olarak üretim kaynaklarına (olanaklarına) sahiplik üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlamda, iki temel kimlik yapısı ortaya çıkar: (1) Olanaklara sahip olanlar ve kontrol edenler (kapitalist sınıf) ve (2) kendini üretim olanaklarından mahrum bırakılmışlar (işçi sınıfı). Elbette her iki kimlik içinde, örneğin üretim süreçlerine katılmanın karakteri bağlamında alt-kimlikler oluşturulabilir.

Seyre, görüntüye ve madde sahipliğine dayanan kimlikler en gözde olanlardır; çünkü üreten teknolojilerin mallarının hızlı kullanım ve tüketimini sağlayan kimliklerdir bunlar. Bu kimliklerin desteklediği ekonomik ve siyasal çıkarlar, ırkla, etnik farklılıkla, cinsiyetle, yaşla (kuşak farklılığı), siyasal üst ve alt kimlikler işlenerek daha da perçinlenir. Bu perçinleme “hepimiz biriz, aynı halının desenleriyiz; bölücülük; güncel hayatta kendini ifade” gibi diğer kimlik ifadeleriyle de sağlamaştırılır.

“Kimlik” dediğimizde, gerçek aitlik ile aitlik iddiası veya “kendini ait olmadığına ait sanma” ve daha önemlisi “kendini küçük gören ve kimliğini kendini reddederek, kendine düşman, kendini sömüren veya kendini ezenle kendini bir tutan özdeşleme” konuları da ciddi şekilde ele alınmalıdır. Örneğin kendini ve çevresindekileri Türk tütününü zehirleme yerine, Amerikan sigarasıyla zehirlenmedeki kimlik ve aitliğin anlamı, rasyonelliği ve gereksesi nedir?

Kimlik, gerçek ve sahte özdeşleştirmeyle, kendini gerçek ve sahte “bir tutmalarla,” farklı karakter alır. Kimlik doğal gereksinimlerin yerine yapay gereksinimleri geçirmeyle, doğal yolla gereksinim giderme yerine, yapay olanla gidermeyi egemen pratik yapmayla da şekillenir.

Temsil (representation)

Temsil, örneğin, bir konunun, olayın, durumun, insan yaşamının, bir ilişkinin veya bir düşüncenin medyada sunulmasıdır. Bu sunum yazı, söz, hareketsiz ve hareketli resimle veya tiyatrodan canlandırma ile yapılabilir. Medyada temsil, gerçeğin haberlerden paparazilere kadar her tür programlar yoluyla yeniden-inşasıdır. Temsil ile temsil edilen arasında tümüyle örtüşmeden tümüyle örtüşmemeye kadar değişen benzeşme olabilir. Bu temsil anlayışı, dışarıda bir gerçek olduğu ve bu gerçeği temsilin doğru (gerçek) veya yanlış (sahte) olabileceği görüşüne dayanır. Hall bu tür temsil anlayışının eski olduğunu belirtir: Eski anlayışta temsil ya gerçeği yansıtır ya da gerçeği saptırırdı. Yeni anlayışta, temsil oluşturucudur. Hall ve post-yapısalcıların temsilin yanlış ve doğruluğu değil de, oluşturucu olduğunu belirtmeleri kısmen doğrudur; çünkü zaten doğru ve yanlış deyince, belirlemenin karakterinden bahsediyoruz: Medya temsili ile temsil edilen kurulur, oluşturulur, belirlenir. İşte, bu belirlemenin karakteri nedeniyle, temsil inşasını yapan her kimlerse, amaçlarına uygun bir şekilde temsili kurarak/oluşturarak, gerçek hakkında imajlar yaratırlar. Bu imajlar gerçeği tümüyle yansıtmadan başlayarak tümüyle saptırmaya kadar olan bir yelpaze içinde yer alırlar. Post-yapısalcıların yanlışlığı, şu görüşlerin hepsinde vardır:

(1) Temsilin gerçeğin yerini alması yanlış: Temsil gerçeklik imajı yaratarak gerçeğin yerine geçebilir; fakat asıl gerçek hala vardır.

(2) “Temsilin karşılaştırılacağı bir gerçek olmadığı; dolayısıyla, her temsilin/açıklamanın gerçeğin olası anlatılarından biri olduğu” yanlış: Örneğin “ücret politikalarının yoksulluğu sürdürmenin parçası olduğu” gibi bir insan gerçeği üzerinde durmak, sıkıntı verici, rahatsız edici ve risklidir: Onun yerine, “yoksulluk ve sömürü” anlatısının olası açıklamalardan biri olduğu, bazılarının aynı şeyi “insanlara iş sağlandığı ve babalık yapıldığı” olarak nitelediği gibi anlatıyla gelmek, anlatan için rahatlatıcıdır, faydalıdır, verimlidir ve emin bir zeminde risksiz ve ödüllendirilmiş bir şekilde yürümez.

(3) Bir olay temsil edilinceye kadar yoktur. Yani, eski anlatıda temsil olaydan sonradır, olayın temsildir; yeni anlatıda temsil olaydan sonra olmaz; olayın oluşturucusudur; olayın var oluşunun bir koşuludur. Dolayısıyla, temsil olayın dışında değildir, olaydan sonra da değildir, olayın kendi içindedir. Bu oldukça hoş edebiyatın geçerli olması için bize

somut örnekler verilmesi gerekir: Ormanda bir ağacın devrildiğini görmediyse veya duymadıysak, “ormanda ağaç devrildi” diye olayı düşünmez veya anlatmazsak, olay gerçek değil mi, olay olmadı mı, ses çıkmadı mı? Dışarıda var olanı isimlendirmesem ve açıklamazsam, o olay yok mu? Temsili gerçeğin üzerine çökerterek gerçeği örtme ve yok sayma oldukça faydalıdır: Gerçeğin yerini sahtenin, yanlıştın ve haksızın almasını meşrulaştırma işinde, bu tür edebiyat çok faydalıdır.

Sınıflandırma (taxonomy)

Bilimsel girişimde şeyleri ayırt etmek için ortak öğelerine göre sınıflandırma yapılır. Bir gösterge sisteminin özelliklerinin gruplandırıldığı bir yapısal analizdir. Ismarlama elbiselerin, Fransız mutfağının, otomobillerin, beyaz eşyanın, ev döşemesinin vb kültürel anlamlarının bir tür yapısal analizidir. Elbette eleştirel olsa bile ki eleştirel değildir, bu analizle her şey doğal, kaçınılmaz ve evrensel yapılır.

Metonim ve metafor

Metonimde parça tümü temsil etmek, anlatmak için kullanılır. “İki yüksek ökçeli geliyor”; “Dazlaklar”; “Yeşil berelileri gördün mü?” İki yüksek ökçeli, iki kadını; Dazlaklar dazlak kafalı faşistleri; yeşil bereliler, yeşil bereli askerleri anlatır. Metaforla birbirine benzemeyen iki şey arasında özdeşlik kurulur: Günlük dildeki mecazi anlam.

Yorumlamacı/yorumsamacı cemaat (interpretative community)

Yorumsamacı cemaat, geniş bir kültür veya topluluk içinde varsayımlar, terminolojiler ve okuma stratejileri setlerini paylaşan kesimdir. Bu kesim, bir metni az çok aynı şekilde ve aynı sonuçları çıkartarak okur.⁸⁴ Ya da metnin onun için yazıldığı farz edilir ve belli bir biçimde metni okuyacakları beklenir.⁸⁵ Dikkat edilirse, insanlar bir metni nasıl okuduklarına bakarak, metni aynı veya benzer okuyanlar “yorumsamacı cemaat” altında gruplara ayrılmaktadır. Bu tanım, ancak bilginin üretimi ve dağıtımını kontrol etmek isteyenlerin (kontrol edenlerin) çıkarını sağlama (meşrulaştırma) işlevini görür. Her toplumda her birey günlük yaşamını süregelen ilişkiler içinde yorumlamalar yaparak, anlamlar

⁸⁴ Bunlar kimlerdir? İncil’i ve Kuran’ı teolojik yapıya uygun olarak “tefsir” edenlerdir; tefsiri/yourumu kapitalist endüstrilerin güç ve ilişkisel çıkarlarına uygun olarak yapanlardır. Kilise ve kapitalist örgütler için biliş yönetimi işinin dağıtımını yapanlardır (yayanlardır). Hocalar, öğretmenler, gazeteciler gibi.

⁸⁵ Bunlar metni (örneğin İncil’i veya Kuran’ı) yorumlama yetkisine sahip olan veya o yetki verilmiş kişilerdir.

vererek sürdürür; insan düşünür, dolayısıyla yorumlama yapar, anlamlandırır. “Anlamıyorum” demek bile bir anlamlandırmadır.

Belirsizlik (indeterminacy)

Bir metin içinde belirlenemeyen anlamlar olduğunu anlatır.

Bu kavram da Marksizmi geçersiz yapmak için kullanılan kavramlardan biridir. Bu kavramla, düşünselin/ideolojinin/kültürün, toplumsal üretim ilişkilerinden bağımsızlığı ileri sürülür ve ardından da bu ilişkileri belirlediği iddia edilir. Böylece, Marx'ın materyal üretim ile düşünsel üretimin ayrılmazlığı ve düşünsel olanın kendini bağımsız ilan etmesinin yanlışlığı ile ilgili açıklaması geçersiz yapılır.

İkili zıtlık (binary opposition)

Bir şey ve onun zıddı veya negatifi olduğu iki birimden oluşan diyalektik ilişkiyi anlatır. Hegelci diyalektikte, bir güç kendinin zıddını veya negatifi çıkartabilir. Bu anlayış, gerçeği iki gruba ayırır. Bu, analiz için yapılabilir; fakat bu ayırımın ne ölçüde geçerli olduğu alınan ölçütün geçerliliğine bağlıdır. İkili zıtlık aynı zamanda, Marksist anlayışı reddetmek (yanlışlamak) için kullanılır. “Toplum kapitalist sınıf ve işçi sınıfı diye ikiye ayıramaz” denir.⁸⁶ Eğer kategori ölçütünü “toplumsal yaşamın üretimini sağlayan araçlara/olanaklara sahiplik” olarak alırsak, önümüze iki sınıf çıkar: Sahip olanlar ve olmayanlar. Sahip olanlar kendi içinde “sahiplik” derecesine göre ve sahip olmayanlar da, materyal yoksunluklarına göre sınıflandırılabilir; bu sınıflandırmada, alınan ölçüte göre, karşımıza çoklu kategoriler çıkar. Bu kategoriler bize, sınıf olmadığını anlatmaz, tam aksine sınıflaşmanın ayrıntılı dökümünü yapar. “Orta sınıf” diye bir sınıf olmaz. Kapitalist sınıf içinde “ortada” olanlar vardır (örneğin orta seviyede sermayeye sahip olanlar); işçi sınıfı içinde de “ortada” ve hatta “üstte” olanlar vardır (örneğin, memurlar, müdürler, yüksek maaş alan, ama kendini üretmesi ücretli/maaşlı olarak çalışmasına bağlı olan insanlar) vardır. Bunlar bize, kapitalist toplum içinde gücün ve güçsüzlüğün nasıl kademeleştiğini gösterir; demokrasiyi, özgürlüğü, insan haklarını ve fırsat eşitliğini göstermez.

Okunurlu ve yazılırlı metin (readerly ve writerly text)

Okunurlu metin, okuyanın beklentilerini dengeleyen ve karşılayan diskursu anlatır. Barthes'in (1975) “scriptible” kavramından tercüme edilen “yazılırlı metin”, okuyucuyu gelenekleri ve kültürü dışında özne

⁸⁶ Kendisi kapitalist değil; aldığı serbest-kölelik ücreti onu rahat yaşıyor; kendini işçi sınıfı sefilleri arasına koymuyor; dolayısıyla, ikili ayırım yanlış!

pozisyonu yaratan metindir. Yazılırlı metin, okuyucuyu anlam üreten özne olarak pozisyonlandırır; (bizi anlam üreten özne pozisyonuna yerleştirdiği için) bizlerin yazısıdır. “Lisible” kavramından tercüme edilen “okunurlu metin” ise aksine, “KİTABIN” (kitap uygarlığının, aydınlanmanın) ifadeleridir; okuyucuyu önceden-belirlenmiş, sabit, değişmez okumanın alıcısı olarak pozisyonlandırır. Okunurlu metin “üretme” değil, “üründür”; kapitalin altındaki egemen edebiyat tarzıdır. Bu tür metin, emtia gibi, “hayal ürünü” olan, edebiyat ürünü olan statüsünü gizler; kendini gerçeğe açılan şeffaf pencere olarak sunar. Barthes, Klasik ve 20. yüzyılın “okunurlu” metinleriyle gelen durumu “Yazarın Ölümü” olarak ilan eder. Çözüm olarak da, edebi metinlerin amacının okuyucuyu “tüketici değil,” fakat “metnin üreticisi” yapması gerektiğini öne sürer.

Barthes’in büyüleyici anlatısı, kapitalist küresel pazar için en kurnaz psikolojik savaşıların ve biliş yöneticilerinin yaptığını yapıyor: Bireyi merkeze koyma, bireyin özgürlüğünü savunma hissi vererek, kurnaz bir şekilde aktif izleyici tezini savunuyor. En alçak kurnazlık şudur: Metni üretenin, Marksistlerin veya toplumcu gerçekçiler olarak niteleyebileceğimiz aydınların yaptığı gibi “gerçeğin temsili veya gerçeğin anlatısı” olarak sunulan içeriği “readerly” olarak niteleyip kötülüyor; post-modern veya “realizm” geleneğini yıkan “yeni roman” biçimlerini “yazılırlı” olarak sunarak yüceltiyor. Okunurlu metin ve yazılırlı metin ile ilgili açıklamalar geçersizdir; çünkü “gerçek budur” diyen “okunurlu” bir metin ile “gerçek olasıdır, çoğuldur, görecedir” diyen “yazılırlı” bir metni okuyan kişi, her iki metni de zaten kendi dünya görüşüne uygun bir şekilde anlamlandıracaktır; her iki metin üzerinde de okumalar yapacaktır. Ayrıca, örneğin, elinizdeki bu kitap, okunurlu metin de yazılırlı metin de olabilir. Okunurlu veya yazılırlı olmasını belirleyen, metnin kendisinden çok, okuyan (izleyen, dinleyen, seyreden) insan olmaktadır. Dolayısıyla, bizim bu kitapta sunduklarımıza biz kendimizce anlamlar yüklüyoruz; siz bizimle benzer anlamı paylaşırsanız veya paylaşmasanız da, yazdıklarımız ve bizim hakkımızdaki anlamları siz veriyorsunuz; biz değil. Öyle görünüyor; ama öyle değil; çünkü hem siz hem de biz “toplumsal olarak üretilmişiz”; kimse bizi engellemediği için, serbestçe, kendince, özgürce ve özgünce anlam ürettiğimizi sanıyoruz; günlük yaşamımızda egemen ve mücadele eden anlamlar zaten üretilmiştir ve bizim anlamlandırmamız, yorumlandırmamız üretilmiş olanlardan biri veya benzeri birkaçı içine düşer. Okunurlu metin (kolay ve zor metin anlamına gelmez), aslında, pozitivistlerin, tutum araştırmalarında kullandıkları tutum veya algı anlayışının, şahane uydurular kılıfı giydirilmiş şekillerinden biridir. Pozitivistlerde olduğu gibi, Barthes ve benzerlerinin sunduğu bu anlatıda da, “yazanlar” güçsüzleştirilmekte

ve “yazanlar” (üretim olanaklarına sahip olan ve üretenler) sorumluluktan kurtarılmaktadır; “okuyanlar” ise, satın alıp tükettikleri “üretilmiş” medya türleri, Levi’s 501 ve 550, dondurma ve çikolata türleri ile ilgili çeşitli/farklı okumalar yaparak; ve Levi’s 501’i “okunurlu elitist” ve Levi’s 550’yi de “yazılırlı özgürlükçü” diye niteleyerek, “tüketici değil, yazar oluyorlar.” Bu, “tezgahtar” adını değiştirip “satış temsilcisi” adını vererek, sömürüye zevkle ve istekle katılmayı meşrulaştırma ve güç yapısı ve güç ilişkilerini, insanların beyinlerinde, tersine çevirerek (tepetaklak ederek), serbest kölelik sisteminin pazarlamasını yapmaktır.

Güçlendirme (empowerment)

Katılımcı demokrasi ile gelen bilinç yönetiminde, bireyin, grubun veya kamunun karar süreçleri dışında bırakıldığı için güçsüzleştirildiği eleştirilerine karşı sundukları kavram “güçlendirme” (empowerment) kavramıdır. İlk güçlendirme “anlamlandırmada” bireyin özgürlüğü ile gelir. Diğer “güçlendirmeler” arasında sivil toplum örgütlerine katılma ve internetteki tartışma gruplarına katılarak kendini ifade etme vardır. Bu iddialar, “alımlama teziyle” veya “inşa-yıkma ve yeniden-inşa yapan birey” teziyle gelen anlatılarla desteklenir. Elbette bireyin “anlayabilmek için inşa-yıkması” ve anlamlandırabilmek için “yeniden-inşa etmesi” gerekir. ama anlama ve anlamlandırmaya, tarihsel güç ve çıkar ilişkilerini, bireyin pozisyonlandırıldığı yeri (üretim ilişkilerinde aldığı yeri), ideolojiyi, biliş ve davranış yönetimini katarsak, karşımıza, güçlenme değil, güçsüzleştirilmiş bireyin, kendinin yeniden-güçsüzleştirilmesine katıldığı gerçeği ortaya çıkar: “Tezgahtar” adının “satış temsilcisi” adına çevrilmesi kimi güçlendirir ve neden? Yani, gerçek güç veya güçsüzlük dil veya “yeniden-inşa” ile gelmez; sürdürülen örgütlü güç ilişkileri gerçeğiyle gelir. Güçsüzleştirilmişin verdiği anlamın anlamı, güçsüzleştirilmişlik durumunu değiştiremez; çünkü güçsüz olmanın nedeni “anlam verme” değil; anlam verilene bağlı olarak gelen somut ilişkisel gerçeklerdir. İdeolojik ve kültürel pratiklerin sonuçlarına bağlanmayan ve bu bağı “siyasal dışı” olarak sunan “yeniden-inşalar” üzerindeki yeniden-inşalar, sadece biliş yönetimi araçları işlevini görür. Herhangi bir bireyin veya gazetecinin “özgürlük/kurtuluş” arayışı, “anlam verme” merkezine dayanmaz; anlam vermenin dayandığı merkezlerle dayanır ki bu merkezler de üretim tarzı ve ilişkileriyle gelen örgütlü üretim ve üretim ilişkileri merkezleridir.

GÖSTERGEBİLİM

İnsanlar konuşur, yazar, göz kırpar, kızarır, el sallar, giyinir, yer, içer, okur, çalışır, el pençe durur, öfkelenir, bağırır, susar, özlüce günlük yaşamlarında birçok etkinliklerde bulunur. Böylece kendini ve toplumu üretir. Bu üretimde araçlar kullanır. Trafik işaretleri, satılık işaretleri ve yol işaretleri koyar. Sinema filmi yapar ve seyreder. Radyo ve tv programları yapar ve izler. İnsanlar ilişkisel işaretler (göstergeler) üretir ve yorumlar. Bir öğrenci okuduğu bu cümleleri anlamaya çalışır. Bazıları bu kitabı okumadan bize karşı tutumlarına uygun bir şekilde kitap hakkında yorumlar yapar. Doktor hastaya sorular sorarak hastalığı teşhis etmeye çalışır. Yani gösterge süreçleri ve göstergeleri süreçten geçirme, biz birey olarak istesek veya istemesek de olmaktadır. Göstergebilim bu süreç ve süreçten geçirmeleri inceler.

Göstergebilim kendi başına bağımsız bir bilim değildir: Kültürün farklı yanlarıyla ilgilenen edebiyat, müzikoloji, sanat tarihi, arkeoloji, tarih, sosyoloji, siyasal bilimler, teoloji, iletişim, biyoloji, kimya ve fizik doğal ve kültürel fenomenin göstergesel karakterlerini incelerler.

Göstergebilim (semiology, semiotics) "işaretler, göstergeler bilimi" olarak tanımlanır. Göstergebilim, başlatıcısı olarak bilinen İsveçli dilbilimci Ferdinand de Saussure tarafından "semiology" olarak isimlendirilmiştir. Amacını, göstergelerin doğasını, topluma etkisini ve yöneten yasaları incelemek olarak belirlemiştir. Fakat Amerikan egemenliği burada da kendini göstererek Pierce'in "semiotics" kavramı "semiology" kavramının yerini almıştır.

Göstergebilim temel olarak (a) göstergeler üzerinde betimleyici inceleme ve açıklama yapan "tanımlayıcı göstergebilim", (b) bu açıklamaları ve betimlemeleri bir kuramsal çerçeveye oturtan "kuramsal göstergebilim" ve (c) kuramsal varsayımları deneyen ve toplumun ve endüstriyel yapının sorunlarına çözümü amaçlayan "uygulamalı göstergebilim" olarak üçe ayrılabilir.

Göstergebilim 1960'ların sonunda kitle iletişimi kuramı ve araştırmalarında önemli bir yer almaya başladı. Kültürel incelemelerde kuramsal yapıda egemenlik kazanarak bu yerini güçlendirdi.

Ne yazık ki, göstergebilimde yaklaşımların kullandıkları dil özel bir dil olduğu için anlama olanağı sadece "imtiyazlı göstergebilimcilerle" sınırlanmıştır. Bir bakıma, bu tür göstergebilimcilerin "metinde" aradıkları ve metinle verdikleri mücadele, bu entelektüellerin üniversite çevresindeki ekonomik pozisyonlarıyla (kendi bireysel çıkarlarının ifadesi

olan maddi tabanla) yakından ilişkilidir (Garnham, 1990).⁸⁷

Göstergebilim özellikle post-yapısalcılık içinde hem farklı hem de birbiriyle çatışan kuramsal ayrılıklara sahiptir. Fakat hepsinin de az çok ortak olarak kabul ettiği bazı temel kuramsal varsayımlar vardır:

- İnsanlar işaretleri veya sembolsele varlıklardır; sembol üretirler.
- İnsanlar şeyleri ancak semboller (göstergeler) yoluyla bilebilir ve düşünsel olarak kavrayabilir.
- Sosyal ve kültürel fenomenler basitçe maddi objeler veya olaylar, dünyada olan şeyler değildir. Hepsinin göstergeleri vardır. Göstergelerin anlamı "paradigma setleriyle" kontrol edilir. Örneğin bıçak birkaç paradigma setine aittir: Yemek araçları seti; kesme seti; silah seti.
- Gösterge/işaret aynı paradigma seti içindeki diğer işaretlerden farklılığıyla anlam kazanır. Dolayısıyla göstergelerin anlamı nesnelere veya anlattıkları faaliyetlerle olan ilişkilerinden çıkıp gelmez. Diğer göstergelerle olan ilişkilerinden geçerek oluşur.
- Sosyal ve kültürel fenomen ideal ve evrensel anlama sahip değildir. Göstergebilime göre, anlamlar göstergeleri şifreler içinde düzenlenmeden geçerek sosyal olarak inşa edilir. Gerçeğin sosyal olarak inşasıyla ilgili varsayımlar şunlardır:

- Algıladığımız dünyayı biliriz.
- Algılarımız öğrenilmiş yorumlar üzerine kuruludur.
- Öğrenme sosyal etkileşimden geçerek olur ve sosyaldır.
- Anlam vermeyi taşıyan araçlar: dil dahil semboller, kültürel mitler, kurumların yapıları ve pratikleri ve eylem kurallarıdır.
- Anlam verme araçları beraberce insanların dünya görüşlerini, kimliğini, amacını, ideolojisini inşa ederler.
- Bireyin kendisi, toplum ve kurumları etkileşimden geçerek sürekli değişir.
- Var oluşumuzun gerçek koşulları öznel değildir. Bu koşullar sosyal etkileşimden geçerek anlam kazanırlar ve algılanmış değerleri, nedenleri ve önemleri sosyal olarak üretilir.
- Gerçek durumsaldır ve pragmatiktir: bağlam yorumları yönetir.

⁸⁷ Garnham, bu, akademik çıkar nedeniyle yapılır diyor. Bu çıkar bir burjuva akademisyenin kendi sınıfının sistemini ve böylece kendini desteklemesidir. Bu çıkar burjuva olmayan ama akademisyen olan ve kendi çıkarını burjuva sisteminin çıkarlarıyla özdeşiren için de aynıdır. Bir diğer grup ise sistemden memnun olmayan fakat sistemin gazabından korkan ve kendini sistemle özdeşirmekten kaçınanlardır. Bunlar sistemin hoşuna giden veya hoşuna gitmese bile kendine tehlikeli olmayan kontrollü ve işlevsel görev yapan "karşıt okumacılar"dır." Eleştirilerinde bile, burjuva sistemini yüceltirler.

Göstergelerin anlamı üç yolla yaratılır: Sözdizimsel (Sentaktics), anlamsal (semantik, semantics) ve edimsel (pragmatics). Sözdizimselde anlam kelimeleri yerleştirme veya sıraya koyma ile yaratılır. Semantikte göstergelerin kendilerinin kullanımıyla kelimenin bireye ne anlama geldiğiyle yaratılır. Edimselde anlam bağlamdan geçerek yaratılır.

Birçok göstergeler "ikinci sıra/düzey anlamlandırma" (mit) olarak bilinen daha geniş kültürel öneme sahiptir.

Göstergebilim dil bilimciler tarafından geliştirilmiştir. Dilbilimle göstergebilim arasındaki ilişki karmaşıktır. Göstergebilim dilbilimlerinin terimlerini kullanır; fakat örneğin Saussure'ye göre dilbilim göstergebiliminin bir dalıdır. Öte yandan, Barthes için tam tersidir.

Göstergebilimin oluşumu sırasında, Saussure dil (langue) ve söz (parole) arasındaki farkı ortaya attı. Saussure'den önce dil bilimi (linguistics) ikinciye, yani konuşulan veya yazılan kelimeyi inceliyordu. Saussure bu yaklaşımın dilsel iletişimin önemli bir yanını kaçırdığını belirtir. Dil ile Saussure konuşma ve yazma için başvurulan kaideler setinden ve sözdizimsel karakterlerden bahseder. Dili incelerken Saussure anlam veren ve anlam verilen ilişkisi üzerinde durur. Saussure'a göre anlam dil ve dünya arasındaki ilişkiden çıkmaz. Anlam dili oluşturan içsel farklar sisteminden çıkar. Kapı kelimesinin anlamını kapı ile baca, pencere, duvar arasındaki farkı (anlam verenler arasındaki farkı) anlamayı öğrendikçe anlarız.

Saussure sözsüz iletişim tarzının incelenmesini semiology olarak isimlendirdi. Semiology (semiotics, göstergebilim) yazı, medyadaki imajlar, reklamlar, programlar, elbise, yiyecekler, kendi vücudumuz gibi zengin göstergeler/işaretler evrenini inceler.

Göstergebilimde dikkat "metin" üzerinde toplanır.⁸⁸ izleyici "okuyucu" olarak nitelenir ve iletişim sürecinde aktif bir rol alır. Okuyucu kendi deneyini, tutumlarını ve duygularını getirerek metnin anlamını yaratır. Anlamın incelenmesinde üç öge önde gelir: (1) İşaret (gösterge), (2) işaretin işaret ettiği (gösterilen), (3) işareti kullananlar (gösteren).

Sembol, simge ve işaret, her üçü de, hem yazı yazma sisteminde kullanılan geleneksel işaret (harf) anlamına gelir hem de bir başka şeyi belirlemeyle ilgili ve belirleme hizmetini gören anlamında da kullanılır.

"İşaret/gösterge" kelimeler, imajlar veya anlamlandırmak ele alınan şeydir (Örneğin, "ev"). Gösteren bu işareti oluşturdur (örneğin ev kelimesindeki "e" ve "v" harfleri); gösterilen işaretin anlattığı kavramdır (örneğin ev kategorisi). Saussure, "gösteren" ile "gösterilen" arasında

⁸⁸ Göstergebilimdeki içerik analiziyle, pozitivist-ampirik içerik analizi farkı ve göstergebilimci analizin özellikleri için bkz: Finlay-Pelinsky, 1982.

doğal dillerde zorunlu bir bağ olmadığını belirtmiştir. İlişki tamamıyla geleneksel ve keyfidir. Buna ters olarak, filmde her ikisi aynıdır. İşaretlenen ile işaretleyen arasındaki aynılık filmin gücüdür. (Monako, 1981). Peirce'in kuramında sunduğu üç tür gösterge genellikle kabul edilir:

1. **Sembol (Simge):** Sembolsel göstergeler işaret edilene benzemezler, fakat keyfi ve tümüyle kültür-bağımlı simgelerdir. Örneğin "bayrak" kelimesi, bir uzaylı için bir sırığa takılmış, belli renk ve şekillerle donatılmış bir bez parçasına verilen isimdir. Fakat o bayrağın temsil ettiği grup için onuru, şerefi ve kimliği anlatır. Yani o bir bez parçası değildir; egemen bir bütünü simgeler. Sembolsel işaretlerin anlamları barış ve insanlık arayışından, caniliğin en zirve noktalarına kadar çeşitlenir: Fenerbahçe'nin bayrağına Beşiktaşlı olarak birisi tükürürse, Fenerbahçelilerin ciddi gazabına uğrayabilir.
2. **İkon:** İşaret ettiklerine benzeyen görüntüsel göstergelerdir: Örneğin fotoğraf, röntgen, ikon, heykel.
3. **İndeks:** İndekssel göstergeler kanıt verici işaretlerdir. İşaret edilene doğal olarak bağlıdır. Dumanın yangını işaretlemesi; belli seslerin belli şeyleri işaretlemesi; termometrenin ısıyı işaretlemesi; tren düdüğünün trenin geldiğini anlatması gibi.

Bu üç işaret biçimleri örneğin televizyonda aynı zamanda kullanılır: İmajlar resmedicidir/ikondur. Ses, söz ve yazı semboldür. Programda, filmde veya haberde gösterilenin anlattığı şey veya etkisi indeks olarak ele alınır. Film, televizyon ve fotoğrafta işaretle işaret ettiği arasında aynılık olmasa bile çok az "boşluk" vardır. Bu durum, film, televizyon ve fotoğrafın "gerçeğin yansımaları" sunduğu imajını verir. Dolayısıyla, "televizyon dünyaya açılan pencere" olarak nitelenir ve öyle kabul edilmeye yönelir. Bu nedenle, örneğin Barthes'e göre, bu tür medyalar "dönüştürme" veya anlam verme yerine "kaydettikleri" görüntüleri verirler ve ideolojik görev yaparlar. Hall (1980) ve Woollacott (1982) medyanın ideolojik olduğunu incelemişlerdir.

Şifre (code), şifre çözümü (decoding)

Şifre birbiriyle bağıntılı ve birbirini tamamlayan anlamlara sahiptir:

- o Metindeki işaretler belli geleneklere göre anlamlı sistemler içine örgütlenir. Buna şifre denir. Yani, şifre, içinde işaretlerin örgütlendiği anlam verme sistemidir; kodlama ve çözmeyi düzenleyen kaidelerdir.
- o Dil, öğrenilen şifreler sistemidir ve bu sistemle belli biçimde bu şifreleri öğrenmiş olan başkalarıyla iletişimde bulunabiliriz.
- o Şifreler karmaşık öğrenilmiş ilişki kalıplarıdır. Basitçe; şifreler çeşitli durumlarda ne yapmamız gerektiğini belirten kurallar bütünüdür.

Belli şeylerin (örneğin televizyonda gösterilenlerin) anlamlandırılmasında kullanılan kültürel ve ideolojik kalıplardır.

○ Şifreler, aynı zamanda, örneğin, tv programının içerik bakımından nasıl düzenleneceğini; macera, cinayet, savaş filmlerindeki içeriğin nasıl olacağını belirlerler. Tür üretimi kalıplaşmış şifrelere göre yapılır.

○ Şifreler statik değildir, zaman içinde değişirler. Şifrenin örgütlenme geleneği göstergebilimde sosyal boyuttur: Şifre geniş bir kültürel çerçevede içinde iş gören medya kullanıcılarının bilinen pratikler setidir. Bu şifreleri anlamak demek bu şifreleri kullanan bir kültürün üyesi olmak demektir. Örneğin nükleer fizikten konuşan bir grup içinde bir sosyolog ayrı bir kültürün insanıdır: Farklı diller, farklı şifrelerle konuşurlar, dolayısıyla, anlam iletimi ve anlaşma sınırlıdır. Gerçi medya metinleri yoruma açıktır, fakat belli kültürel geleneklerin kullanılışı, Stuart Hall'un deyimiyle "tercihli okumayı" getirir. "Tercihli okuma" egemen kültürel pratiklerin ve ideolojinin dolaşımının varlığını anlatır.

Hall kültürel ilişkilerde üç ana şifrenin (ve okumanın) dolaştığını belirtir: (1) Güçle bitişik olarak gelen egemen şifre: Bu şifre, toplumda egemen olan değerleri ve yeğlenen okumalarını taşır. (2) Yansızlık iddiasıyla gelen medyanın "anlaşmalı/müzakereli" şifresi; Şifreyi bu tür okuma (negotiated reading) kendi sosyal pozisyonun katarak egemen okumayı bükenlerin/değiştirenlerin okumasıdır. (3) Gerçeği resmibiçimde sunulandan farklı yorumlayan karşıt şifre: Karşıt şifre yeğlenen egemen okuma şeklini eleştirir ve metnin radikal şekilde karşıt okumasını düzenler. Karşıt okuma sosyal pozisyonları onları tercihli okumayla doğrudan çatışmaya koyanların okumasıdır. Dolayısıyla, kodlanan ile çözümlenen arasında benzerlik (homoloji) garantisi yoktur.

Hall'un iddiasının aksine, elbette izleyiciler her metinden bu üç tür okumadan birini yapmazlar; fakat okumalar karşıtlık ile katılma uçları arasında bir yere düşer. Örneğin, bakıp geçebilirler; fakat bakıp geçtikleri bile, bir anlam vermenin sonucudur; bu anlam verme "üzerinde düşünmeye değmez" gibi bir karaktere sahip olabilir; bu tür okuma, kabul etmeme, sevmeme veya katılmama içine düşer. İzleyici, "ben apolitikim" diyen gibi metinle ilgilenmeyebilir, önemsemeyebilir. Bunların hepsi de, ister sürekli izlesin, ister bölük pörçük izlesin, içerikle ilgili oluşan bir tepkidir ve bu tepkiyi de "ilgisizlik" olarak niteleyebiliriz. İlgisizlik, izlemeyle gelen bir karşı okuma veya katılma sonucu olabilir.

Fakat şunu aklımızdan çıkarmayalım: dil sonsuz anlamlar üretmemize izin vermez; çünkü sonsuz anlam üretebilmemiz için sonsuz sayıda sembollerin (özellikle niteleme sıfatlarının) olması gerekir ki bu da yoktur.

İşlenmiş kodlar ve sınırlı/bağlayıcı kodlar

Basil Bernstein'e göre sosyal sınıf sistemi farklı dil tipleri yaratır ve sosyal sınıf dille de muhafaza edilir. Günlük konuşmada kullanılan dilin yapısı bir sosyal grubun varsayımlarını yansıtır ve biçimlendirir. İşlenmiş karmaşık kodlar, üzerinde çok düşünmeyi gerektirir ve bir şey söylemek için farklı yollar sunar. Sınırlı kodlar çok az tercihler sunar. Örneğin yakın arkadaş, okul, aile grubunda kullanılan deyimleri o grup dışındakiler anlayamayabilir. Orta sınıf ve üstü her iki kodu da kullanır: Evde sınırlı kodlar ve işte işlenmiş karmaşık kodlar kullanılır. Fakat tarikat üyelerinin, ırkçı grubun karmaşık kod kullanma olasılığı azdır.

Örnek çerçeveler ve anlam dizimleri

Göstergeler örnek çerçeveler (paradigmalar) ve anlam/söz dizimleri⁸⁹ olarak şifrelenirler. Belli bir kategorinin ögesi olan ilişkili, fakat kendi önemli ölçüde farklı, işaretler seti bir örnek çerçeveyi (paradigmayı) oluşturur. Film ve televizyonda, örnek çerçeveler çekimlerin/sahnelerin geçişidir (örneğin, kesme, yavaşça aç (fade in) ve yavaşça kapat (fade out), çöz (dissolve), sil (wipeout).

Anlam dizimi anlamlı bir bütün oluşturan karşılıklı ilişkiler içindeki işaretlerin düzenli birleşmesidir. Bazen "zincir" olarak adlandırılır. Bu birleşmeler belli kaideler ve kurallar çerçevesi içinde yapılır. Örneğin, dilde, "cümle" kelimelerin bir anlam için söz dizimidir. Göstergibilim incelemeleri çoğu kez neden belli bir koşulda belli bir paradigma kullanıldığı ve alternatiflerin kullanılmadığı üzerinde dururlar. Örneğin, Fiske'ye göre (1982:62) seçilenin anlamı seçilmeyenin anlamıyla belirlenir. Fiske doğru; çünkü özellikle siyasal kavramların ve ideolojik yapıların anlamlandırılmaları genellikle bu şekilde yapılır. Ama genel anlamlandırma, seçilmeyenin veya karşıtın varlığından çok, paralel veya doğrudan ilişkilendirmeye yapılır. Örneğin bir geceyi anlamlandırmayı öncelikle gündüzün varlığına bakarak değil, gecenin varlığıyla ilişkilendirerek yaparız: Umberto Eco'nun, James Bond romanlarını temel öyküleme şemasına göre incelemesini örnek verelim: Bond'a görev verilir; Kötü adam Bond'a görünür; Bond kötü adamın ilk muayenesini yapar veya kötü adam Bond'un. Kadın gelir ve kendini Bond'a gösterir. Bond kadını tüketir/kullanır: Sahip olur veya seksüel ayartma başlar. Kötü adam Bond'u yakalar; Bond'a işkence yapar. Bond kötünün hakkından gelir; Bond kadından zevk çıkartır ve sonra kadını kaybeder (Woollacott, 1982:96-7)

⁸⁹ syntagms, sentaks, syntagm, dilde söz dizimi.

İşaret edici ve çağrışımıcı anlam düzeyi

Saussure'un modelinde işaret/gösterge kavramı, anlam veren ve anlam verilenden meydana gelir. Anlam veren işaretin algıladığımız fiziksel varlığıdır. Anlam verilen işaretin düşünsel kavramıdır. Bu ikisi dış gerçeği ya da anlamı oluşturur. Bu iki öge ortak kültürel deneye bağlıdır, evrensel değildir. Anlam bu ögelerin yapısal ilişkisinde aranır. Saussure öncelikle dilsel sistemle, ikincil olarak, bu sistemin, işaret ettiği gerçekle nasıl ilişkide olduğu ile ilgilenmiştir. Çok nadiren "okuyucuya" (izleyiciye, seyirciye) ve okuyucunun sosyo-kültürel konumuna eğilmiştir. Bir tümcenin kurulabileceği karmaşık yollar ve biçimsel yapının anlamı saptamasıyla uğraşmıştır. Aynı tümcenin ayrı koşullardaki insanlara ayrı anlamlar taşıyabileceği arka planda kalmıştır.

Metin ile yazar/okuyucu arasındaki ilişkiye Saussure'un takipçisi Roland Barthes önem vermiştir. Barthes'in yaklaşımında iki anlam düzeni önem kazanır: Birinci anlam düzeni Saussure'un üzerinde durduğuur: İşaret içindeki anlam veren ve verilen arasındaki ilişki. Bunu Barthes "sözlük anlamı" olarak niteler. Bu işaretin açık, bilinen anlamıdır: Örneğin, cadde, bu anlamda, nasıl boyanır, filme alınır, gösterilirse gösterilsin, caddedir. Ne veya neyin işaret edildiği aynı kalır: Cadde. Anlamın ikinci düzeninde işaretle kullanıcının ve kültürel değerlerinin arasındaki ilişki incelenir: Bunu Barthes "çağrışım anlamı" olarak niteler. Burada "cadde" artık her cadde değildir; belli özelliklere, atıflara, değerlendirmelere, nitelemelere göre açıklanan/öykülenen caddedir. Çağrışım anlamı kültüre bağlılığı nedeniyle keyfidir ve öznel düzeyde çalışır. Fakat bu özneliği birçok durumlarda farkında olmayarak birincil düzene ait gerçekler olarak okunur. Azınlıklar, Yahudiler, Sünni olmayan Müslümanlar vs. hakkında "onlar böyledir" diye çeşitli öznel görüşler nesnel gerçekler olarak sunulur.⁹⁰ İşaretin bu öznel şekilde işlemesi yanında, Barthes'a göre, ikincil olarak, gösterge mitten geçerek işler; mit ile kültür gerçeğinin veya doğanın bazı yanlarını açıklar, anlar; mit kültürün bir şey hakkında düşünme yolu, o şeyi kavrama ve anlama yoludur. Bir kültürdeki mitler evrensel değildir. Egemen olan ve buna karşı olan mitler vardır. İşaretin üçüncü şekil işleyişi simgelerle olur. Simgesellikte işaret (örneğin kürk) başka bir şeyi ifade etmeye dönüşürülür (kürk soğuktan korunmak için kullanılan bir giysiyken, bir statü ve zenginlik sembolü haline gelir).

Fiske'ye göre (1982:91) İşaret edilen (sözlük anlam) neyin fotoğrafının çekildiğidir; Kültürel anlam-verme nasıl fotoğraflandığıdır (elbette

⁹⁰ Özneliğin çoğunluğun kabul etmesiyle nesnelleştirilmesi veya öyle gösterilerek nesnelleştirilmesi.

anlam veren, fotoğrafı çekense). Fiske'ye katılmadığımız nokta, işaretlemenin çok anlamlılaştığı, yani çoklu anlam vermeye açık olduğu (polysemic) yorumudur. Günlük dilde anlayacağımız deyişle, Fiske, izleyicinin anlam vermede özgür olduğundan; aktifliğinden; mesajın ideolojik gücünün, yüklenen ideolojik çerçeveden bağımsız olduğundan, mesajın alıcıya bağımlılığından bahsetmektedir. Bize göre, neyin fotoğraf edildiği de nasıl fotoğraf edildiği kadar alternatifler arasından seçimleri gerektirir ve seçimler de, sonuçta ideolojiktir. Çoğulcu anlamlandırma çoğulcu liberal demokratik bir ortamda yaşandığını anlatmaz. Çoğulcu anlam, eğer kontrol edilen alternatifler veya tüketim malları arasından yapılan seçmedeki çoğulculuk ise, bu çoğulculuk egemen ideolojinin sunduğu pazar yapısına işlevsel olan çoğulculuktur. Levi's ile Wrangler arasındaki seçim çoğulculuğu anlatmaz; sunulanlar arasından birini tercihi anlatır. Bir haber üzerinde çoğulcu anlamlandırma kişisel farklılıkları ve demokratik çoğulculuğu değil, egemenlik ve mücadeledeki ideolojik koşulu anlatır. Bu anlamda çoğulculuk milyonlarca haber izleyicisinin, binlerce farklı anlam verdiğini veya vereceğini anlatmaz: O toplumsal süregiden egemenlik ve mücadelelerle gelen "yaşamı yorum çeşitleri" sayısından öte gitmez: Yeni anlamlandırmalar yaratma yeni anlamlandırmayı gerektiren yeni biçimlerin oluşmasını (yeni ilişkiler, yeni oluşumlar, yeni üretim tarzları, yeni teknik veya teknolojik transferler veya yapımlar) gerektirir. Kitle kültürünün popüler bilim-kurgu düşlerinin uzay filmleri ve kitapları ancak özellikle egemen güçlerin ve ideolojilerinin kaygılarını, korkularını dile getirir ve bunları yenme için çareler sunar: Yani bugünün egemen koşullarının yarınlara uzatılmasıdır (Erdoğan, 1997a, 2002).

Gerçi Fiske hiç değilse, kültürün diğer bazı üyeleriyle ortaklığı olan "karşılıklı-öznellik" yorumlamadan bahsetmektedir. Biz, daha çok, belli egemen karakterler ve karşıt anlamların toplum içinde döndüğünü ve medyanın anlam yüklemelerinde (mesajlarında) ana karakterin belli egemen ideolojilerin (ve karşıtlarının) taşıyıcısı ve ileticisi olduğu görüşündeyiz. Medyanın bu yüklerini paralel yönde veya çakışan biçimde anlamlandırma, benzer tutumdaki insanlarla bu ideolojiler arasındaki "karşılıklı öznelliği" anlatır. Farklı anlamlandırma ise, yüklenen anlama karşı karşıtlık biçimlerini ifade eder. Bütün bu anlamlandırmalar (veya okumalar) da, bireyin özgür beyninin bağımsızca yarattığı veya yoktan var ettiği "benzer veya karşıt okumalar" değildir. Örgütlü yaşamın gerçek koşulları altında biçimlenmiş ve bu örgütlülüğün karakterlerini egemen veya karşıtlık biçimleriyle taşıyan insanın kendini ve ilgili olduğunu anlatımıdır. Bu anlatım biçimlerinde, insanlardan oluşan toplumun insanlardan geçerek kendini ifadesi vardır. Bu ifadelerle birey ve

toplum neyse odur ve “ne olduğunu (kimliğini)” üretir. Bu üretimi de medyada yaşamın öykülenmesinden değil, yaşamın içinde yaşamdan geçerek yapar. Bu ifadeler örgütlü bir yapıyı meşrulaştırdığı ve desteklediği gibi, eleştirebilir veya karşıtı da olabilir.

Sanal gerçek (virtual reality)

Bilgisayar ve internet gibi yeni teknolojilerle yaratılan çevreye verilen isimdir. Örneğin Microsoft Uçuş Simulatörü gibi teknolojilerle gerçeğin aynen taklidi olan (*simule* edilmiş) bir çevre yaratılır ve o çevrede “gerçek oynanır”. Dikkat edilirse, bu gerçek, “gerçek gibi gerçektir”. Zizek’in belirttiği gibi (2003) sanal gerçek, gerçek kahve gibi kokan ve tadı olan, ama gerçek kahve olmayan kafeinsiz kahve gibi, özünden yoksun bırakılmış bir gerçek sunar. Sanal gerçek, gerçek olmayan ama gerçek olarak deneyimlenen gerçektir.

YAPISALCILIK (STRUCTURALISM)

Fransa’da 1968 olayları, yapısalcılığın sonu olarak nitelenmişti. Paris duvarlarında şöyle yazıyordu: *Yapılar caddelerde yürümez!*⁹¹

İletişimde, göstergebilim, antropoloji, sosyoloji ve edebiyat eleştirisini birleştiren analiz biçimine “yapısalcılık” denir.

Yapısalcılığa kapitalist pazarın gereksinimi, post-yapısalcılık olarak daha sonra başladı. Yani, yapısalcılık uzun zamandan beri vardı; fakat varlığı için ciddi pazar gereksinimi sonradan oluştu.

Yapısalcılar sosyal, ekonomik veya siyasal inşa ile uğraşmaz. Dilsel inşadan geçerek sosyalin eleştirel veya destekleyici betimlemesini yapar. “Yapısalcı” analiz özellikle Fransız entelektüel kökenlidir. Yapısalcılığın öncüsü olan Levi-Strauss’a göre “yapı” toplumun yapısı değil; düşüncelerin, insan aklının kalıplarının yapısıdır. Durkheim’den esinlenen yapısalcılara göre, beyin şeylerin bütünlüğünü düşünmemizi sağlayan “kalıplara” sahiptir. Bu kalıplar yapısalcıların yapılarıdır.

Yapısalcılığa göre:

- Dilin yapısının kendisi gerçeği üretir. İnsanlar ancak dil yoluyla düşünebilir. Bu nedenle insanların bilişleri dilin yapısı tarafından çerçevelenir ve saptanır. Yapısalcı görüşte “gerçek” hakkındaki bilgimiz şifrelenmiştir ve gelenekseldir.⁹² Diğer bir deyimle, gerçek; işaretler ve anlamverme pratiklerinden oluşan gelenekler tarafından ve onlar yoluyla inşa edilir. Bu “gerçeğin sosyal inşası” olarak bilinir.

⁹¹ Bu grafitiye yanıt için bkz: Zizek, 2003. <http://www.lacan.com/hsacer.htm>

⁹² Kurallara ve geleneklere bağlı anlamına.

o Dil bizi konuşur. Anlamın kaynağı bireyin kendi varlığı veya deneyimi değildir. Anlamın kaynağı dili yöneten işaretler ve gramerler, zıtlar ve operasyonlar setleridir. Yapısalcılıkta, anlam farktan geçerek olur. Anlam işaretin nesne ile tanınması değildir; anlam anlamlandırma sistemindeki işaretler arasındaki fark tarafından çıkartılır. Örneğin erkek ve centilmen kelimelerinin anlamı bu kelimeler arasındaki farkla kurulur.⁹³ Bir özden, ideal bir gerçekten geçerek değil.⁹⁴ Yapısalcılığa göre imajlar dünyamızın çoğu ikili (binary) zıtlıklarla ve zıtlıklar tarafından yapılır. Yapısalcı analiz ikili zıtlıkların incelenmesini içerir: Doğa ve kültür; insan ve hayvan; eski ve yeni; kadın ve erkek; iyi ve kötü; zengin ve fakir; özgürlük ve sınırlama; egemen ve egemenlik altındaki; görüntü ve gerçek; birey ve toplum; özel ve kamu; benzerlik ve farklılık gibi. Örneğin Umberto Eco metinsel zıtlıkların daha geniş ideolojik diskorsların parçası olduğunu belirtir (Woollacott, 1982).

o Anlam vermenin merkezinde insan değil dilsel yapı vardır. Anlamı üreten bireyin kendisi değil, yapıdır. Özellikle dil anlamın merkezidir. Bireyin kimliği bir dilsel sistemin ürünüdür. Yapısalcılık durağan bölünemez birey fikrine karşı “özne” fikrini sunar.

o Yapısalcılık metnin okunmasını ve kültürün okunmasını sağlar. Göstergibilimden (semiotics) geçerek, yapısalcılık, bizi her şeyi “metinsel” olarak görmeye götürür.⁹⁵ Yapısalcılık işaretlerin incelemesi olan “göstergibilim” için temel oluşturur. Her doküman, her kültür ve inanç sistemleri metin olarak incelenebilir.

Göstergibilimde merkezde (kültürel, siyasal) şifreler fikri vardır. Şifreler işarete/göstergeye bağlam sağlar. Şifrelerin incelenmesi kültürel incelemeyi getirir. Dolayısıyla, yapısalcılık göstergelerin ilişkilerine göre anlamın tanınması veya kültürel inşanın incelenmesidir.

Yapısalcılık İkinci Dünya Savaşı sonrası önem kazanmaya başladı. Ferdinand de Saussure ile birlikte dilin yapısının incelenmesi kültürü ve sosyal yapıyı anlamada önemli mercek olmaya başlandı. Saussure dilsel yapıları sosyal gelişmenin ürünü olarak anladı. 1920'nin sonunda Trubetzkoy'un öğrencisi Roman Jakobson “dillerin nasıl değiştiği” üzerinde durmaya başladı. Dilsel prensipleri akrabalık ilişkilerinin “anlamının” incelenmesine uyguladı.

⁹³ Centilmen kavramı yoksa, erkek kavramının anlamı nasıl kurulur?

⁹⁴ Erkek ve centilmen farkı kelimeler arasındaki farktan değil, sosyal ilişkilerde kurulan farktan gelir. Her ikisi de fiziksel bakımdan bir fizyolojik yapıyı anlatır. Centilmenle gelen fark, sosyal davranışa atfedilen anlamla ilişkilidir. Fark kelimelerin ilişkisinden değil, centilmene atfedilen sosyal değerden gelir.

⁹⁵ Metinsellik her şeyin işaretlerden oluştuğu anlamıdır.

Yapısalcılık farklı ve birbirine karşıt yönelimleri içerir. Bunların önde gelenleri arasında Trubetzky, Jakobson ve Ferdinand de Saussure'un *yapısal linguistics* yaklaşımları, Tichener'in *yapısal psikolojisi*, Claude Lévi-Strauss'un *yapısal antropolojisi*, Roland Barthes'in *yapısalcı edebiyat eleştirisi* ve Louis Althusser'in *Marksist yapısalcılığı* vardır.

Fransız antropolog Claude Lévi-Strauss Brezilya'daki yerli toplumları inceledi. New York'ta Jakobson ile karşılaştı. *Akrabalığın Temel Yapıları* incelemesini 1949'da yayınladı. Levi-Strauss kültürleri iletişim sistemleri olarak gördü. Yapısalcılık Fransa'da 1960'larda moda oldu. Levi-Strauss'un öğrencisi Louis Althusser o sırada Marksizm ile yapısalcılığı kaynaştırmaya çalışıyordu.

Göstergebilime dayanan yapısalcı araştırmalar, 1970'lerde Amerikan görevselci sosyolojiye eleştirel karşı yanıt olarak katkıda bulundu: Göstergebilim deneyci içerik çözümlenimin kendini diskorsun içeriğiyle sınırlamasını anlamsız buldu. Mattelart'a göre (1983:62) göstergebilim 1980'lerde hem dinamiğini, hem de sosyopolitik demirleme-yerini kaybetti: Kitle iletişim araçları diskorsu, kendi iç yapılarının ilkelerini taşıyan kapalı birimler olarak incelenmekte ve bu diskorsun toplumsallığı ve tarihselliği unutulmaktadır (Yani, kendilerini sadece "metnin" yapısal incelemesi ile sınırlayıp, gerçekten kendilerini soyutlamaktadırlar). Mattelart'ın deyişine rağmen kültürel analiz gücünü yitirmeye yeni başladı. Hala üniversite çevrelerinde, bu işle uğraşanlar için tehlikesi olmadan ve verimli bir biçimde devam etmektedir.

Göstergebilimi herkes olumlu nitelememiştir. Örneğin Umberto Eco göstergebilimi "yalan kuramı" olarak tanımlamıştır. Göstergebilimin "bilim olduğu" da herkes tarafından kabul edilmez (Monaco, 1981:140).

Yapısalcılıkta metnin kendine özgülüğü kaybolur; çünkü aranan dilsel kalıplar, sistemler ve yapılardır. Aynı zamanda, "yazar/üreten" silinir/iptal edilir; çünkü metin bir bireyin değil, bir yapının fonksiyonudur. Dolayısıyla, hem yazarı iptal ederek hem de "biz dili konuşuyoruz" yerine, "dil bizi konuşur" diyerek, metin, onu üreten güç yapısı ve çıkar ilişkilerinden soyutlanır. Böylece, örneğin insanları fiziksel olarak zehirleyen sigara endüstrileri ve bilişsel olarak zehirleyen medya ve moda endüstrileri sorumluluktan kurtarılır.

Aynı zamanda, bu iddia ile, humanist geleneğin "dışarıda bilebileceğimiz bir gerçek vardır" anlayışı reddedilir. Bu reddetme "dil dışında gerçek yoktur" diyen post-yapısalcı iddiayla perçinlenir. Böylece, "sermaye bizi ücret politikalarıyla sömürüyor ve kötü iş koşullarıyla sakat bırakıyor ve öldürüyor" dediğimizde, biz dışarıdaki/endüstriyel ilişkilerdeki bir gerçeği ifade etmiş olmuyoruz; sadece olası açıklamalardan birini yapıyoruz. Yani, asgari ücret, sağlıksız iş koşulları, haftada altı

gün ve 60-70 saat çalışmayı “insanların karnını doyuruyorum, aç kalmıyorlar” olarak da nitelesen veya “milleti iyi soyuyorum” diyerek de nitelesen, artık bu nitelemelerin hiçbir anlamı kalmıyor; çünkü bunlar sadece dil ile belirlenmiş gerçeklerdir ve bu gerçekler dışında da bir gerçek yoktur. Dikkat edersek, bu tür yapısalcılık (post-yapısalcılık, post-modernizm ve post-pozitivizm) haksızlığı, sömürüyü ve insanın insana yaptığını, “dille düşünülen öznellik” olarak niteler; yapısal sorunları mikro-temsilsel ifadelerle indirger; böylece, egemen güçler “sorumluluktan” kurtarılır. Bu meşrulaştırma ve sorumluluktan kurtarma işini, pozitivistler doğrudan/açıkça destekleyerek yaparken, post-yapısalcılar ve benzerleri, insan, dil ve gerçek ilişkisi hakkında ürettikleri hurafelerle ve eleştirilerle örtülü bir şekilde yapmaktadır. Binlerce yıl din ve inanç adı altında gelen hurafelerle insanlar yönetiliyordu. Şimdi ise, artan sayıda akademisyen, aydın ve düşünür arasında, şahane ve büyüleyici ve bir o kadar da basit ve anlamsız saçmalıklar (=post-modern/post-structuralist banality), küresel pazarı destekleyen yeni din oldu.

Dilsel yapıya ve bireysel anlamlandırmaya odaklanarak, aynı zamanda, tarih bile tarihsizleştirilir: Tüm yapılar evrensel olarak ele alınır; yani, yapılar zaman bağımlı değildir. Tarih boyu geliştirilerek serbest kölelik sistemine ulaşan kölelik sistemi, bu sistemin gelişmesi, Afrika gibi ülkelerde yoksulluğun ve yaygın ölümlerin yaratılması, tarihsiz “objektif nesnellikler (yani dilsel yapılar) olarak nitelenir; simülasyonlar dünyasında yaşadığımızı ileri sürülür ve dolayısıyla, savaş ve açlık bile imajlar/diller dünyasına taşınır, anlam verme bahanesiyle anlamsızlaştırılır, yok sayılır.

Yapısalcılar için önemli olan, metnin nasıl üretildiği ve tüketildiği değildir; onu belirleyen (dilsel) yapılarıdır. Neden nasıl üretildiğinin dilsel anlatısını incelemiyorlar dersiniz? Nasıl üretildiğinin dilsel anlatısı incelenirse, Karl Marx tarzı bir yapısalcılık yaklaşımı ile dil, insan ve gerçek arasındaki ilişkiyi anlamlandırma gerektirir. Bu tür anlamlandırma da, risklidir; anlamlandırma yapanı zengin yapmaz, meşhur yapmaz; yazdıkları dünyanın her yerinde dolaşıma sokulmaz.

Yapısalcılıkta (özellikle post-yapısalcılıkta) bireyin (subject, agency) yerini yapı (structure) alır. Birey, “dili kullanarak gerçek dünyanın gerçeğini az çok doğru olarak açıklayan” aktif özneliğini kaybeder. Böylece, hümanist gelenekteki, (a) dilin insanın ürünü olduğu (bireyin ne söylediğine bireyin düşünerek karar verdiği; dilini biçimlendirdiği) ve (b) “dilini gerçeği açıklayabilecek” kapasiteye sahipliği anlayışı reddedilir.

Hümanist gelenekte, özne olarak tanımlanan bir “kendini” (self) vardır. “Kendini” kendisini “ben” diyerek tanıır ve tanıtır. Bu ben, yani insan, gerçeği dil ile anlatır; dil, herhangi bir gerçek hakkındadır; o gerçeği

doğru veya yanlış açıklayabilir; hatta yanlış açıklaması, insanın beyninde gerçeğin yerini de alabilir. Ama o gerçek insanın beynindeki imajdır ve açıkladığı/anlattığı gerçeğe örtüşmese bile, onun yerini imaj olarak almış olsa bile, bilinebilen/bilinebilecek, doğru veya yanlış bilinen gerçek, onunladır veya onun dışında, ondan uzak bir mekan veya zamandadır: Ama onun beyninin dışında vardır. Yapısalcılar (ve post ekiyle gelen yaklaşımlar) hem özneyi yerinden ederek veya tümüyle ortadan kaldırarak, insanı ve insanlık tarihini, insanın yarattığı dilsel yapı içine hapsederler, hem de o yapıyı beyninde taşıyan bireyin beynindeki gerçeğinin dışında gerçek olmadığını iddia ederek, idealist felsefenin yanlışlığını yeniden-üretirler.⁹⁶

Bizce yapısalcılığın (ve post-yapısalcılığın), insanı ve gerçeği metne ve anlamlandırmaya kurban eden egemen olan biçimi, "laissez faire" kapitalizmi ve ulus biçiminde örgütlenmiş emperyalizmden, finans kapital ve tek dünya pazarının (küreselleşmenin) egemenliğine doğru yönlendirilen kervana, o kervan için incelikle işlenmiş ideolojik ulumalar kümesinden sadece biridir; ama en moda olan biri; işlevini yitirdiğinde, sesi yeni-işlevsel sesler arasında cılızlaşıp gidecektir.

Yapısalcılığa göre "anlam" referansların sayısından değil, fakat ilişkilerden, karşıtlardan ve durumdan çıkartılır. yapısalcılıkta ilgi, "görünen anlam" (=kullanıldığı andaki anlam) değil, daha önemli olarak nitelenen "sonraki anlam" üzerindedir. Görünen anlam alternatif yorumlamalara çok daha fazla açıktır; çünkü metnin yapısından "ileride, uzaktadır" ve "rastlantıya bağlı" öğeleri içerir. Yapısalcılık örnekleme, örnekleme işlemlerine, içerikteki her birimin eşit olarak muamele edilmesine ağırlık vermez. Yapısalcılık toplumsal ve kültürel "gerçek" dünyanın, ileti ve alıcının, aynı temel anlamlar sistemine girdiği varsayımını kabul etmez; toplumsal gerçek çeşitli, az çok farklı, açıklama gerektiren, anlam evreninden meydana gelir. Yapısalcılık sistemli bir yöntem arz etmez ve normal "güvenilirlik" standartlarına bağlı değildir. İçerik analizinde olduğu gibi "özle" değil "biçimle" ilgilenir; incelediği metinden kapsamlı "bulgular" üretir.⁹⁷

Gerçek hayat koşullarından hareket edilerek biçimlendirilen bir kuram, insanın düşüncesini, düşünselin üretimini ve üretilenin içeriğini yaşanan insan gerçeğinin doğasıyla ilişkilendirir. Eğer bir kuramın temel referans noktası yaşananın metinsel ifadesi (temsili) ise, o zaman gerçeği yakalayamama, masallar, hurafeler ve mitler üretme olasılığı

⁹⁶ Tarihsiz ve idealist olduğuyla ilgili açıklama için bkz: Harris, 1980.

⁹⁷ Bu üretim de elbette üretenin entelektüel becerisine bağlıdır. Yani ne kadar iyi yorumlayıcıysanız, o kadar iyi sonuçlar elde edersiniz.

artar. Bu tür Mitlerin egemen yapı için işlevsel olması, para desteğini sağlar ve araştırmacıyı da “para” ve statü/şöhret çeker.

“Metnin” veya “kültürün” tarihi ancak insanla ve insanın kendini ve toplumunu üretme biçimi ve ilişkileri içinde olabilir. Metinlerarasılık (Intertextuality) düşünsel ürünler bağlamında değil, ancak bu bağlamların olduğu örgütlü yer ve zamandaki insanla anlam bulabilir. İnsanı anlattığı iddia eden fakat insanın merkezden edildiği yerde öykülemeler, hurafeler ve masallaştırmalar başlar.

Bu sorun, Marx’ın 1859’da “Siyasal Ekonominin Eleştirisine Bir Katkı” yapıtının önsözünde açık bir kuramsal çerçeve çizerek ortaya konmuştur. Önsözde Marx, uzun yıllar alan çalışmaları onu, yasal ilişkilerin ve siyaset biçimlerinin ne kendi başlarına ne de insan beyninin genel gelişmesi temelinden hareket ederek anlaşılacakları sonucuna götürdüğünü belirtiyor. Marx’a göre yasal ilişkiler ve siyaset biçimleri, Hegel’in “sivil toplum” olarak nitelediği, yaşamın maddi koşullarından çıkıp gelir. Bu sivil toplumun anatomisi siyaset ekonomide aranmalıdır.

ALTHUSSERCİ YAPISALCILIK

1960’lar neo-marksizmin gelişmesi yanında dilsel yapısalcılığın (örneğin Levi-Strauss) bilimsel statü aradığı yıllardı. Bu başlangıçlar Kitle iletişimi incelemelerinde yansımalarını 1970’lerden başlayarak artan bir şekilde gene Fransa’da, örneğin Foucault vb ile buldu. Yapısalcilik 1970’lerde Avrupa’da, özellikle Fransa’dan diğer ülkelere doğru, yayıldı. Levi-Strauss, Foucault, Althusser ve Lacan’ın etkisiyle metin üzerine eğilme yaygınlaştı; Bunu yapısalcı-ötesicilik (postyapısalcilik) ve modernizm-ötesicilik (postmodernizm) takip etti.

Althusserci yapısalcılarının temel ilgisi ideolojinin nasıl çalıştığı ve özneyi (insanı) nasıl inşa ettiği (pozisyonlandığı) üzerindedir.

Althusser’e göre kapitalizm üretken bir sistem olarak üretim koşullarını genişletilmiş ölçüde yeniden üretir. Bu yeniden-üretim iş gücünün ücretleri, yetenekleri ve uygun düşüncelerini içerir. Yeniden üretim iş gücünün düzenin kurallarına uymasının sürdürülmesidir. Örneğin, işçilerin yönetici ideolojiye baş eğmesi, bu ideolojiyi sömürü ve baskı öz-neleri/kurumları için doğru bir şekilde maniple etme yeteneğinin yeniden üretilmesidir. İş gücünün üretilmesi aileyi gerektirir. Ustalığın ve tekniklerin üretilmesi öğretim ve eğitim sistemini gerektirir. Egemen ideolojiye baş eğmenin üretilmesi kültürel örgütleri, kiliseyi, kitle iletişim araçlarını, siyaset aygıtları ve devletin genel yönetimini gerektirir. Devlet bu toplumsal üretimin (a) toplumun tümünün rızasıyla yapılmasını (devlet yansız ve sınıf çıkarlarının üstünde olarak anlaşıldığı için), (b)

uzun dönemde sermayenin ve yönetici sınıf bloğunun hegemonyasını sürdürmesini güvence altına alan yapıdır. Bu üretimin yapıldığı aygıtlar, devlet tarafından örgütlenmiş olsun olmasın devletin ideolojik aygıtlarıdır (DİA). Althusser'e göre, yönetici sınıflar doğrudan, kendi adlarına ve apaçık çıkarlarla değil, "yerinden etmeler" ile devletin "yansızlığı" ve karmaşık bir biçimde kurulmuş ideolojilerle yönetir. Fakat farklı aygıtların işlediği farklı alanların çeşitliliği ve çelişkileri baskın ideoloji altında toplanır. Althusser burada yönetici ideolojiyi, düşünceler ve temsiller sistemi olarak tanımlar: Bu düşünceler ve temsiller sistemi ile insanlar kendi varlıklarının gerçek koşullarıyla hayali ilişkiyi yaşar. İdeolojide sunulan, insanın yaşamını yöneten gerçek ilişkiler sistemi değil, bu kişilerin içinde yaşadıkları gerçek ilişkilere dayalı hayali ilişkidir.

Althusser'e göre (1971) ideoloji, insanların veya grupların beyinlerine hükmeden düşünceler ve temsiller sistemidir; ideoloji bireylerin kendi gerçek koşullarına hayali ilişkilerini temsil eder. İdeolojinin alanı, karmaşık olduğu için ve sadece yönetici düşüncelerden değil, egemen ve alt sınıflar arasında "düşüncelerdeki" ilişkiler tarafından oluşturulmuş bir ideolojik temalar alanından meydana geldiği için, DİA'ların ürettiği kendi çelişkileri içindeki yönetici ideoloji olmalıdır. Böylece, ideolojik üretim sınıf mücadelesinin yapıldığı yer olur.

DİA'ların başardığı birlik biçimi "uyumdan" çok "dış gıcırtsıdır". Althusser'in bu "sürekli olan mücadele" ve ideoloji alanındaki "çelişkili üretim" düşüncesi, üzerinde ısrar etmesine rağmen, kuramsal tartışmasının uzak bir köşesinde, kenarında kalır. Kuramsal tartışma bir sistemin toplumsal ilişkilerinin devamlı üretimi görüşünde toplanır. Bu görüş, Althusser'in yaklaşımını, Gramsci'yle karşılaştırıldığında daha fonksiyonalist yapar (Hall, 1977).

Althusser ideolojiler dediğinde tarihsel olan belli ideolojilerden bahseder. İdeoloji dediğinde ise yapısal olandan bahsetmektedir. Althusser'e göre ideoloji yapıdır. İdeolojinin yapısını Lacan ve Freudcu bilinç altı düşüncesiyle ilişkilendirir. İdeoloji yapı olduğu için içeriği değişebilir; fakat şekli/biçimi, bilinçaltı gibi, daima aynıdır. İdeoloji bilinçaltından çalışır; dil gibi miras aldığımız yapıdır; ideoloji bizi konuşur (dikkat: bize konuşmaz), fakat bize sanki bizim kendimiz yaptığımız, inandıklarımıza inanmayı biz seçtiğimiz hayalini verir.

Althusser'in ilk tezine göre ideoloji insanların kendi gerçek yaşam koşullarına hayali ilişkinin bir temsilidir (representation). İnsanlar ideolojik pratikler yoluyla yaşam koşullarıyla bağlantı kurarlar; çelişkiler giderilir ve gerçek problemlere sahte çözümler sunulur. İdeoloji gerçek dünyayı kendiliğinden temsil etmez; onun yerine insanların bu gerçek dünyaya bağlantısını/ilişkisini temsil eder. İdeoloji gerçek dünyanın

hayali, temsili versiyonudur. Böylece gerçek dünya nesnel olarak orada dışarıda olan bir şey değil, ona ilişkimizin, ideolojik temsillerin bir ürünü olur. Neyin gerçek olduğu hakkında kendimize anlattığımız hikayeler gerçek olur. Diğer bir deyimle, ideoloji, üretim ilişkilerinin temsilleri yerine, insanların üretim ilişkilerine ilişkisini temsillerle sunar.

Althusser'in ikinci tezine göre ideoloji materyal varlığa sahiptir. İdeoloji aygıtta veya pratikte (örneğin ritüellerde) ve öznenin kendinde vardır. Biz öznelik içine doğarız.⁹⁸ Zaten gerçek ve aşıkarak gördüğümüz ve içinde yaşadığımız ideolojide ve belli ideolojilerde özneliz. İdeolojimiz doğru ve gerçektir; fakat diğerlerinki hayali ve ideolojiktir.

Althusser ideolojinin bireyleri özne yapmasını ve inandırmasını çağırma (interpellation) veya seslenmeyle (hailing) açıklar.⁹⁹ İdeolojiler somut bireyleri özne olarak ideolojinin materyal pratikleri içine yapılandırma (inşa etme) fonksiyonuna sahiptir. Öznenin inşası adlandırma veya ona seslenme yoluyla yapılır. Bu yolla ideoloji insanları anlam üretmeye (yorumlamaya) ve pratiğe katılmaya zorlar. İdeoloji somut bireyleri somut özneler olarak çağırır ve selamlar. Çağırma veya seslenme insanların ideolojileri tanıdığı ve yanıt verdiği ve onunla kendini özne olarak gördüğü oluşturuçü süreçtir. İdeoloji özneleri üye yapacak, katacak şekilde işlev görür. Bireyleri kendilerini belli şekillerde gören öznelere dönüştürür. Bu dönüştürmede, örneğin kendilerini işçi sınıfının üyesi olması yerine orta sınıf veya Müslüman veya Türk olarak görmesini sağlar. Dikkat edilirse, ideoloji Althusser'in devletin ideolojik aygıtları açıklamasında da görüldüğü gibi, ideolojik pratiklerle insanlar kendilerini, yaşamı, dünyayı, ilişkilerini, özlüce her şeyi belli bir şekilde anlama ve yorumlama ve ona göre kendilerini biçimlendirme ve davranma pozisyonuna yerleştirirler.

Althusser'in bu yaklaşımı medyanın, özellikle reklam ve film endüstrisinin pratiklerini incelemede yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Örneğin tüketim ideolojisi bireyleri özneye (=tüketiciye) dönüştürmek için reklamı kullanır. Bireyleri adlandırmak için reklamı kullanır. Reklam seslenerek dikkat çeker, insanları reklama anlam vermeye ve sonuçta tüketmeye zorlar. Reklamda "senin gibi insanlar bunu alır" dendiğinde, izleyici hem birey olarak (sen) adlandırılır hem de bir grubun üyesi olarak (gibi insanlar) adlandırılır. İzleyici birey reklamdaki "senin" hayali/boş mekanına yerleşir. "Hey, sen" denildiğini duyduğumuzda "ben mi?" diye döndüğümüzde ve bize "evet, sen" denildiğinde olduğu gibi, bu ideolojik "yanlış bilmedir". Bir kere, birçok diğer kişi kendini o çağrılan

⁹⁸ Komşuluk, vatandaşlık gibi, öznelerin oluşturduğu beraberlik.

⁹⁹ Seslenmeyle kişi çağrılır, selamlanır, katılmak istenen içine katılır.

“sen” olarak yanlış-bilir. İkinci olarak yanlış-bilinen “sen” sadece reklamda var olur; çünkü reklamda yaratılmıştır. Reklamın izleyicisi ideolojinin materyal pratiğinin (=tüketimin) öznesine dönüştürülür (ve aynı zamanda bu pratiğe bağımlı yapılır). Örnekten de anlaşılacağı gibi, ideoloji bize özneler olarak seslenir ve biz birey olarak bize seslendiğini sanırız: “Pantene kullanırsan saçın seni sevecek” diye seslendiğinde, bu seslenmeyle sunulan fikrin bireysel olarak bize sunulduğunu, dolayısıyla doğru olduğunu sanırız.

Althusser’e göre yapı olarak ideoloji sadece özneye ihtiyaç duymaz; Özneye ihtiyaç duyar. Küçük harfle özne birey olan kişidir, büyük harfle Özne (bireylerin doldurduğu) özneliğin yapısal olasılığıdır. Yani ürünü kullanmadan önceki özne ve kullanarak Özneliği dolduran özne. Özne ve özne fikri özne olmanın çifteliğini (ikiliğini) ima eder: Birey hem dilin/ideolojinin öznesi olmakta hem de ideolojiye bağımlı olmaktadır.

Althusser, ideolojinin evrenselliğine ağırlık verir (Garnham, 1990: 28). Bu, ideolojinin tarihsel maddeci kuramının odak noktasını ihmale götürür. İdeolojiyi sadece pratiğe indirger. İdeolojik biçimler arasındaki farklar ve farklı toplumsal düzenlerin somut çözümlemesindeki farklılıkların çözümlenmesi çabasını kökleştirmeyi bir kenara bırakır. Bu ihmal toplumu ve tarihini dikkate almayan kuramlara götürür ve mücadele belli ideolojilere karşı değil ideolojinin kendisine yöneltilir.

Althusserci yapısalcılık, 1970’lerde, kültürel emperyalizm tezi gibi, “güç yapılarının radikal incelemesinde” faydalı olmuştur; fakat Althusserci yapısalcılık, 1990’larda Post-Althusserci yapısalcılık denen mülkiyet, sermaye ve kontrol gibi siyasal-ekonomi konularından uzak bir biçime dönüştürüldü (Mattelart, 1992).

Fransız yapısalcılar, metnin tarihsel göndergelerine değil, metinsel yapıya odaklanırlar; metni dilsel bir sistem olarak görürler ve o sistem içinde anlam araştırırlar. Bu tür yaklaşımda, sosyal mekanizmaları ve sosyal olanı bulamayız. Marksist hermeneutics ile yorum yapan birinin, metni üretim tarzı ve ilişkilerinin içinde yorumlaması gerekir. Sosyal yapının sembolisel anlatısı/temsili olarak metin, sınıf mücadelesinin meta-tarihsel sosyal süreç örneği olarak ele alınmalıdır.

Post-Althussercilik, kültürel incelemelerde Freudçu bilinçaltı tepkileri açığa çıkarmaya çalışan yaklaşımlar arasında yer alır. Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe’nin post-Althusserci ve post-Marksist anlayışında, teori ve gerçek ve tarihsel olaylar arasında bir boşluk vardır: Teori Althusser’de olduğu gibi tarihselliğini yitirir. Sembolisel ve siyasal iki farklı varlık olarak görülür. Örneğin, Zimmerman ve Beverley’s post Althusserci yaklaşımında olduğu gibi edebiyat devrimci bilinç ve ideolojik üretimin yer aldığı sembolisel alan olarak ele alınır. Bu sözle gerçi

ideolojik ve siyasal arasında bağ kurulmaktadır. Fakat iki farklı alan olarak görülür. Gerçek tarihsel olaylar Althusserci ideolojik eleştiri içine yerleştirilir. İdeolojiler, bu görüşe göre, insanlara kendilerini dünyada tanımlarını/bilmelerini, dünyayı kendileri için yarattığını görmelerini ve dünya içinde bir yere ve kimliğe sahip olduklarını hissetmelerini sağlayan deneyim yapısı sunar. İdeolojinin bu post-Marksist tanımı Marx'ın "gerçeğin tersine dönmüş" şekli olarak tanımlamasına zıt bir karaktere sahiptir. Bu tanımda, ideoloji kişinin hayatını sosyal düzende daha makul bir şekilde kavramasını sağlayan sosyal katalizör olarak hareket eder (çalışır). Fakat aynı zamanda ideoloji insanlardan bağımsız olarak işliyor olarak sunulur: "Dünyayı kendileri için yaratılmış olarak görmek" denince ideoloji insanın dışında oluşan ve insanı belirleyen bir karaktere sahip oluyor. İdeolojinin üretimi ile insan arasındaki bu derin kanyon post-Marksist veya post-Althussercilerin Marksist "sahte bilinç" düşüncesine karşı geliştirdikleri tezde de görülür: Gerçek ve yanlış bilinç biçimleri ve bu biçimleri ayırt etme yeni kültürel yaklaşımlarda psikoanalitik teorinin kavramlarıyla açıklanır.

Sorun bireysel anlam vermeye indirgenir. Bu kuramsal varsayımda "özne için gerçek" ile "öznenin gerçeği" ayırt edilir. Dolayısıyla ideoloji, birey ile (ben ile) bireye dışta olan bir şey arasındaki kimlik belirlemesi faaliyetini anlatır. Dikkat edilirse, burada G. Lukacs'ın "kendi için sınıf" (class for itself) ve "kendi başına sınıf" (class by itself) ayırımı bireysel özne gerçeğine indirgeniyor. Böylece birey ile bireye dışta olan arasındaki farka odaklanılıyor. İnsan ile insan tarihinin diyalektiği bir kenara itilerek tarihsizlik ve evrenselleştirme getiriliyor. Daha kötüsü öznenin öznel duyuları ve duyguları gerçeğin önüne getiriliyor ve gerçek bu öznelikten hareketle tanımlanıyor.

Genel olarak yapısalcılığın en temel sorunlarından biri, biçime, tarihten soyutlanmış ve çoğu kez evrenselleştirilmiş yapısal-biçime odaklanması ve bunu yaparken içeriği katletmesi, bir kenara itmesi veya biçimle yeniden-tanımlamasıdır. Thompson'un belirttiği gibi (1978), yapısalcıların anlayışının aksine, insanlar bir yapısal-pozisyonda yer alanlar/oturanlar veya sadece sosyal güçlerin özneleri değildir. Aksine, kendi yaşamlarını yaratmak için mücadele veren ve sosyal yapıları tutmaya veya değiştirmeye çalışan tarihsel aktörlerdir.

Yapısal kuramların kendileri, insanları ezen ve sömüren gücün meşrulaştırdığı ideolojik silahlardır.

Thompson'a göre (1978) Althusser'in epistemolojisi sınırlı bir akademik-öğrenme sürecinin türevidir ve genel geçerliliğe sahip değildir. Bu nedenle, deneyimi işleyecek yöntemle sahip değildir; dolayısıyla, diyalogu, bilgi üretiminde olan ampirik kanıtlarla yanlıştır; böyle yaparak

idealist gelenek içine düşer. Gerekli ampirik diyalog ile ampirisizmi karıştırır; ampirisizmi ve sürekli olarak tarihsel materyalizm pratiğini yanlış temsil eder. Sunduğu eleştiri, Popper tarafından sunulan anti-Marksist “tarihsellik eleştirisi” içine düşer. Sunulan yapısalcılık, diğer yapısalcılarda olduğu gibi, çelişki, değişim ve sınıf teorisi olmayan “durmuş olanın” (statik olanın, kapanmış olanın) yapısalcılığıdır.

İNŞACILIK/CONSTRUCTİVİSM

1950'lere kadar, Berkeley'den Hume, Kant ve Hegel'den geçip gelen klasik idealizm ölmüştü. Fakat özellikle 1980'lerde güçlenen inşacılık, yapısalcılık, inşa-çözme, pragmatizm, etnometodoloji ve ardından “post” ekleriyle gelen versiyonlarıyla realizm-karşıtlığı yaygınlaştırıldı.

İnşacılığın temel görüşleri:¹⁰⁰

- Özcülük karşıtlığı (anti-essentializm): Özcülerin “dünyayı gözlemle anlayabiliriz” ve “varolan, varolarak algıladığımızdır” görüşü reddedilir. İnşacılığa göre, dünya hakkındaki bilgimiz, insanların aralarında inşa ettiği şeydir.

- Realizm karşıtlığı ve relativizm: Maddi gerçek diye belirttiğimiz her şey tümüyle çeşitli durumlardaki eylemlerimiz sırasında gerçek ve şeyler hakkında icat ettiğimiz veya uydurduğumuz düşünce, kategorileştirme ve betimlemelere bağlıdır ve onlara göre değişir.

- Öznellik ve çoğulculuk: Gerçek ve her bilgi birey tarafından aktif olarak inşa edilir. İnşa edilmiş her anlam bir görüşü yansıtır.

- Bilgi ve gerçeğin tarihsel ve kültürel relativizmi: Her tür bilgi biçimi tarihsel ve kültürel olarak özeldir. Bilmek, deneyimin geçerli yorumlarına giden dinamik bir adaptasyon sürecidir.

- Dil dünyanın inşa edildiği bir eylem şeklidir: “Gerçek”, dilden geçerek inşa ettiğimizdir. Gerçek, dilsel olarak yaratılır ve sosyal olarak üzerinde anlaşmaya varılır. Dünya ve şeyler inşa edilen modellerdir. İnşalar doğrudan bilinmeyen dünyaya adaptasyona yardım eder.

- **Sosyal inşacılık:** Gerçek, sosyal olarak üzerinde anlaşmaya varılmış olandır; dolayısıyla, gerçek insanlar tarafından birlikte üretilir ve sonsuz sosyal olarak inşa edilmiş gerçek vardır. (Yani, bilinebilen gerçekler bizim inşa ettiğimiz gerçeklerdir). Kişilik sosyal-olarak inşa edilmiş düşüncedir; ne kadar çok kültürler, bağlamlar ve iletişim yolları varsa, o kadar çok gerçekler ve benlikler/kimlikler vardır. Bir kişi diğerleri tarafından konuşulduğu, düşünüldüğü, anlatıldığı, kimliğinin belirlendiği her farklı bağlamda farklı kimliklere sahip olur; dolayısıyla, statik

¹⁰⁰ Fazla bilgi ve eleştiri için bkz: Raskin, 2002; Meyer, 2008; Praetorius, 2003.

bir kimlik yoktur ve kimlik sosyal çevrenin koyduğu parametreler içinde oluşturulur. İnsanların kendileri ve dünyaları hakkında nasıl konuştukları, deneyimlerinin doğasını belirler. Bir dil ile gerçeği inşa yolu, diğer inşalar üzerinde egemen olur. İnsan dil ve sembolleri sadece betimleme değil, amaçlarını gerçekleştirmede ikna için kullanır.

Epistemolojik inşacılar'a göre gözlemciden bağımsız olan bir dış gerçek vardır. İnsan bu dış gerçeği kendi inşası ötesinde bilemez. Dolayısıyla, bilgi insan tarafından yapılmış inşalar bileşimidir. Bu inşalar dünyayı anlamak için faydalı sezgisel (heuristic) kurgulardır. Dolayısıyla, bilgi az çok doğru olma yerine az çok geçerlidir: insanlar kendi inşalarının bağımsız gerçekle örtüşüp örtüşmediğini kesin olarak bilemez; fakat inşalarının kendileri için çalışıp çalışmadığını bilirler. Bu bağlamda, bireyler idrak etme bağlamında kapalı sistemlerdir.

Yorumsamacı inşacılar gözlemci-bağımsız gerçek olduğuna inanmazlar. Onlar için bilgi dilsel faaliyetin bir ürünüdür (gerçek/bilgi dilden geçerek inşa edilir). Dolayısıyla, ne kadar diskorsta bulunan insan/grup varsa, o kadar bilgi sistemi vardır.

Sınırlı gerçekçiler dışsal gerçeğin olduğuna inanırlar ve doğrudan bilinebileceğinin mümkün olduğunu savunurlar. Fakat insan algılaması hatalı olabileceği için, bilgi ile gerçek arasındaki örtüşme kusurludur.

Eleştiri: Post-modernizm, post-yapısalcılık ve Foucault hakkında yapılan ve yaptığımız tüm eleştiriler, inşacılık hakkında da geçerlidir.

FOUCAULT VE BURJUVA FEMİNİZMİ

Türkiye gibi ülkelerde de, özellikle 1990'lardan beri, sol olarak nitelenen çevrelerde, ciddi bir hayalet avı artarak devam etmektedir: Feminist, eşcinsel ve *queer* teorilerin dahil olduğu tikelciliğin (particularism) egemenliği ve buna karşı gelme konusunda herkesin sinmesi ve herkesin "özcü ana-anlatılardan" (essentialist metanarratives; yani öncelikle marksizmden) korkarak, ondan uzaklaşması.¹⁰¹ Dikkat edilirse iki korku var: Birincisi, istisnalar ve micro-yapılar üzerine odaklanan tikelci egemenliğin gelmesi ve buna karşı çok az kişinin eleştiri üretmesi. İkincisi ise, "özcü ana-anlatı (üst-anlatı)" diye geçersiz ilan edilen Marksizmden korkudur. Tikelcilik, toplumsal yapı ve bütünlük yerine, tek bir konunun, tek bir nedensellik bağının (örneğin cinsiyetin veya etnik grubun) işlenmesi anlamına gelir. Özcülük, evrensel konunun, tümün, temel olanın, esas olanın işlenmesidir. Günümüzde, özcülükten

¹⁰¹ Queer: heteroseksüel egemenliğin getirdiği heteronormative toplumun seksüel tercihler ve ilişkilerle ilgi değerlerine uymayan, bu değerleri soruşturan kişidir. Kadın ve erkeği içerdiği için Türkçede, bu kavramın karşılığı yoktur.

uzaklaşma adı altında, “eleştirel” olarak nitelenen kişiler Marksizmden bir hastalık gibi kaçıp postmodern, postyapısalcı ve post-Marksist görüşlere sarılmaktadırlar. Bu görüşler toplumdaki özel/tekel olanları ele alıp eleştirdiği için kapitalist sistem tarafından sıcak karşılanmakta ve “yazara” statü ve “emin bir eleştiri alanı” sağlamaktadır. Usavurma üzerinde duran kişi, “kendini filozof olarak ciddiye alınmasını isteyen insan” diye alaya alınmaktadır. Sorun artık “tarihsel toplum ve tarihsel insan” gibi özcü bir açıklama getirme sorunu olmaktan çıktı; onun yerini, ya “özne” ve “özneyi konumlandırma” ya da “kimlik, ötekilik, ötekileştirme” aldı. Özne ve Öteki ile tikel evrenselleştirildi; çünkü tikel olarak ele alınan cinsiyet ve seksüel tercihler, etnik kimlikler ve ayrımcılık her toplumda var olmaktadır. Marksizmde, bu cinsiyet ve cinsel tercihlerin, ötekilik ve kimliklerin yeri, bireysel özgürlükler ve çoğulcu anlamlandırmalar gibi bir alana sıkıştırılmamıştır; Marx kadını ele aldı ama “cinsel ırkçılık” ile değil, kadının özgürleştirilmesi bağlamında ele aldı. Marx toplumsal üretim tarzı ve ilişkileri içinde insanın yabancılaşması üzerine eğildi: Çalışan kişi sadece boş zamanında kendini “evde” hissettiği ve işte ise “evsiz” hissettiği üzerinde durdu. Onun için temel sorun, örneğin erkeğin kadını boyunduruluk altına alması değildi; onun için asıl araştırma birimi genetik yapı, cinsiyet, yaş ve kültür değildi. Emtialaştırma ve insanın sömürülmesiydi. Marksizmde sınıflara ayrılmış bir dünya var ve bu sınıflar içinde cinsiyet gibi kimliklere ve çıkarlara göre de dayanışmalar kurulabilir.

Özellikle ABD’deki “sol” ve Avrupa’dan alınıp ABD’de yeniden biçimlendirilerek dünyaya yayılan yaklaşımlar, Marx’ın yaklaşımını, ele alınan konuları ya bir kenara ittiler ya da geçersiz ilan ettiler. Onun yerine “kimlik siyaseti” (identity politics) denen ve toplumlarda ekonomik ilişkiler düzenine karşı tehlikeli olmayan, tam aksine böl ve yönet pazar politikaları için işlevsel olan “kimlik özellikleri” ve “kimlik politikaları” üzerinde durmaya başladılar. Grup kimliğini bu şekilde tanımlama kaçınılmaz olarak, bu tanımlamaya yönelik çözüm arayışlarının da çıkmasını ve dikkatlerin o yöne odaklanmasını getirmiştir.

İlginç olan bir gerçek de şudur: kimlik politikaları (identity politics) ve post-modern akımların egemenliğinde kadınlar ve etnik gruplar ile ilgili haklar bol bol konuşulurken, kadınların haklar alması ve kullanmasıyla ilgili önemli değişimler sol-politikanın yoğun olduğu 1960 ve 1970’lerde olmuştur. Sosyal adalet gibi etik karakterden yoksun olan post-yapısalcı yaklaşımlar sosyal/toplumsal yanlarını kaybetmişlerdir. Aranan, sosyal adalet temelinden hareket etmediği için, liberal veya ilerici firma yasalalarına itibar sağlamaktır.

Foucault gibiler, feministler ve post-yapısalcılar, hem “büyük anlatılar” (grand narratives) diye Marksizmi ve pozitivizmi red ederler; fakat bunu yaparken, çoğu liberal aydınların ve Marx’ın insan ve toplum anlayışından faydalanırlar. Böylece, önce Marx tanınır, sonra reddedilir ve ardından, bazıları tarafından, yeniden keşfedilir; ama üretim tarzı ve ilişkilerinden (ekonomik indirgemecilikten) arındırılarak. Bu faydalanma nedeniyle, eleştirelilik iddiası geçerli görünür. Kimlik siyaseti ile gelenlerin, (örneğin feminist anlayış veya “queer” teoriyle gelenlerin) kimlik çıkarı ötesinde, çevresindeki dünya umurunda bile değildir; önemli olan, örneğin “kadın temsili” sorunu vardır ve bunun da kadının örneğin mecliste erkek sayısına eşit oranda olması gerekir; ama mecliste üreticiler ve bunların sonucu onları ilgilendirmemektedir; önemli olan kadının meclisteki temsilidir. Dolayısıyla, sorun kadının kapitalist düzende pay alma sorunudur, bu payın kimden ne için ve ne pahasına alındığının hiçbir önemi yoktur. Hele kimlik siyaseti “arzu performansı” olduğunda, artık mikro-siyaset en yüksek egemenlik seviyesine ulaşır; kimlik siyaseti, arzular ve gereksinimler üzerinde yapılan ideolojik ve materyal/vücutsal yarış olur. Marx’da arzu sonsuz emtia üretiminin sonucu olarak ele alınır ve gerçeği yakalamak için de bu zorunludur.

Foucault, çağdaş kapitalist sermayeye benzer: Gittiği yerdekileri kendisi için alıp kullanan, işi bittiğinde, yeni bir yere giden ve orada da aynı şeyi yapan kapitalist sermayenin kendisi için var olan tarihsel özneleri kullanmasına benzer. Aynı zamanda, kapitalizmin kendisi için tutarken, sahiplenirken, kullanırken ve kendini gerçekleştirirken bunu ötekilerden geçerek yapmasına (diğer özneleri öznelikten etmesi veya bağımlı özne yapması veya nesnelleştirmesine benzer). Ötekinin kullanımı: Meksika sınırlarına dizilen ve Meksikalı kaçak işçileri sömüren Amerikan sermayesi, oradaki işinde akıcılığı, sürekliliği sağlamak için, Güney-Doğu Asya’ya göçtü ve şimdi de Orta Asya’da at oynatıyor. Foucault’nun da ilk at sürdüğü yer 1960’lardaki popüler olan yapısalcılık (structuralism) ve popüler olan kültürelikti. 1966’daki “*The Order of Things*” yapıtı bu zamanın ürünüdür. Foucault o zamanlar Fransız entelektüel yaşamında yaygın olan fenomenolojik existentialisme (Sartre) ve Marksizme saldırdı. Sartre Foucault’yu “tarihsel duyudan yoksun olan, sistemi ve dengeyi savunan biri” olarak niteledi ve Foucault’un çalışmasını “burjuvazinin son ideolojik savunusu” olarak değerlendirdi. Foucault, bu durumda 1966-1968 arasında Tunus’da sessizce Sartre’a yanıt vermek için hazırlandı: Foucault insanın, diskorsun bir sonucu olduğunu ve “yazarın yazma tarzının bir ürünü” olduğunu savunacaktı. İlginç olan, Foucault ve benzer şekilde “discourse” kavramını kullananlar, sosyolojinin ve özellikle Marx’ın praxis veya pratik kavramını alıp,

onun yerine “discourse” kavramını ikame etmektedirler; zaten başka türlü yapamazlar, çünkü praxis yaşayan insanın pratiğidir; “discourse” yaşayan insanın pratiğinin ürünündeki (dergideki, kitaptaki, televizyondaki, filmdeki, giysisindeki, özlüce metindeki) pratiğidir; bu da ancak “discourse” kavramıyla karşılanabilir. Benzer şekilde, gerçek insan ilişkisindeki “tarihsel ve şimdiki bağlam” yerine, bu tarihselliği ortadan kaldıran ve ifade edilmiş (kurgulanmış, bitmiş) metinlerin inşasına bakarak kurulan metinlerarasılık (intertextualite) kavramını getirmişlerdir. Metne indirgenmiş bir metinler dünyasında, kaçınılmaz olarak, yazar (özne, aktör) yazma tarzının ürünü olacaktır. Bu “yazma tarzının ürünü” deyimindeki “yazma” kavramını kaldırıp, yerine “üretim” kavramını koyduğumuzda, Marx’a ulaşırız: “Üretim tarzının ürünü.” Marx’tan aşırılan ve yerine ikame edilen kavramlarla, hem Marksizme karşı tezler üretilirken, Marksizm kullanılarak, tekrar Camera Obscura’daki, gerçeği tersine çevirme gerçekleştirilmektedir. Bu kez, idealist felsefe, ifade edilen-den (manifest content), üründen hareket ederek ve ürünü düşünen insanın bir diğer bir ürününden (dilsel, diskorsif yapıdan) geçerek açıklamaya çalışarak, idealist felsefeye geri dönmektedirler.

Foucault, 1968’de, Tunus’tan “*The Archeology of Knowledge*” yapıtıyla döndü. Bu yapısalıcı yapıt Sartre’ın hayatına ve çalışmalarına bir saldırı olarak hazırlanmıştı. Fakat 1968’ler, çalıştığı üniversitede Maoist bir arkadaş, protestocu öğrenciler tarafından istila edilen bir okulda polis saldırısı, polis gazı ve soruşturmasıyla karşılaştırdı. Bu onu nefret ettiği Sartre ile aynı platforma koydu ve Foucault entelektüellerin “evrimi itmede” önderlik rolünü öne sürdü. Belki de polis soruşturmasında, polis devletin “her şeyi bilmek istediğini, ama hiçbir şeyi bildirmek istemediğini” öğrendi. Bu öğrenme sonucunda, toplumu ve devleti hapisane/polis toplumu/devleti olarak görmeye başladı ve panaoptik anlayışını getirdi. Foucault *The Order of Discourse* yapıtında, materyal olanla (sosyal yapıyla) materyal-olmayanı ilişkilendirdi: Diskorsda bir “dış” olduğunu benimsedi ve diskorsu diskorsun sosyal işlevine bağladı. Sosyali “geçici” ve “teleolojik bilme arzusu” (her şeyin bir amacı ve sonucu olduğuna dayanan bilme arzusu) olarak sundu.

1972’ye gelindiğinde, Foucault Marksist analizi yetersiz buldu; 1975’te *Disiplin ve Ceza* kitabında, Deluze’den uzaklaştı; Yapıtında, 19. yüzyılda cezanın dönüşümünü, “değişen kapitalist mülkiyet ilişkilerinde alışlagelmiş ilişkilerin suç sayılmasına” bağlaması, bir Marksist açıklama örneğidir. Benzer şekilde, *Seksüelliğin Tarihi* yapıtında, burjuvazinin önce kendi sınıfı içinde seksüel ilişkileri dönüştürdüğünü ve sonra diğer sınıfları hedeflediğini belirtir. Fakat 1970lerde Foucault’da Marksizmin ve sınıf mücadelesinin izleri büyük ölçüde ortadan kalktı.

Foucault 1970 ortalarından sonra, André Glucksmann and Bernard-Henri Lévy gibi Yeni Filozoflar denen, siyasal liberalizm üzerine yönelen ve “artan sosyal barbarlığa karşı” bir çeşit Hıristiyan ruhanilik ile ilgilenenlerle arkadaş oldu. Bu nedenle, Foucault’nun 1978-79’da Humeyni’yi İran Devrimi’nde desteklemesi, din ve etikle ilgilenmesi şaşırıcı değildir. Amerika’da 1979’da arkadaşlık kurduğu Peter Brown ile ilişkisinin sonucu “ruh” adlı yapıtı buna örnektir (Paras, 2006).

Foucault’nun entelektüel serüveni, “öze-dönümlü insan özne” (reflexive human subject) üzerine odaklanmaya doğru gitti. Bu özne, kendi hayatına şekil vermeyi (stylizing) aktif olarak yapan öznedir. Bu tür subjektivizme yönelimde, Fransa’da ve University of California Berkeley’de Paul Veyne, Pierre Hadot, Stephen Greenblatt ve Peterbrown gibi aydınların etkileri oldu; bu etki konusunu bazıları kabul etmemektedir; fakat Foucault’nun öznesinde yine de self/kişi sosyal bir biçimdir, üründür, bir öz değil; bu biçim (self) daima kendi ile özdeştir (Bernauer ve Rasmussen, 1988).

Foucault Marx’ın diyalektik metodunu reddeder, onun yerine “geneology” yaklaşımını koyar. Güç ilişkilerini Marksist üretimin material koşullarıyla ilişkilendirmez; diskursif ilişki içine yerleştirir.

Tarih: Foucault’un tarih anlayışı Nietzsche’nin “geneology” diye adlandırdığı görüşe dayanır. Bu anlayış yerel, özel, parçalanmış, ezilmişin yeniden keşfi üzerine odaklanır; totalleştirilen diskorsların (yani Marksizme ve pozitivistimin) zorbalığına karşı üretilmiştir. Bu yaklaşım tarzı, küresel pazarın arzu ettiği yaklaşım tarzıyla örtüşmektedir: Asla sınıftan ve sınıf ilişkilerinden bahsetmez. Onun yerine, marjinali ele alır; etnik ve cinsiyet gibi grupları ve özellikle özne olarak bireyi öne çıkarır; bireyin konumlandırılışını sınıfsal ilişkiye bağlamaz; onun yerine özgür iradeye ve güç/iktidar uygunlamasına bağlar. Böylece, sınıf eleştirisi bireyin, grubun veya gücün eleştirisine döner.

Foucault; her kültürelcinin, yapısalcının ve liberal çoğulcunun yaptığı gibi, Marksistlerin ve Marksist ekonomistlerin çağdaş siyasal hayatın çoklu mücadelelerini anlayacak kapasite göstermediklerini belirtir. Bu mücadeleleri anlayabilmek için siyasal analiz, siyasal düşünmeyi (imajinasyonu) kontrol eden doktrin olan Marksizmden kurtulmalıdır. (güya, Marksizmi reddetmiyor, doktrin olarak reddediyor). Foucault Marksizm’den kurtulmayı sosyal sınıf analizi yerine, diğer kategorilerin analizde kullanılmasında bulur. Bu kategorilerde, kapitalist pazarın çıkarlarının ideolojik promosyonunu, modern koşulun liberal çoğulculuk görünmeyen, fakat aslında liberal çoğulculuk içine düşen eleştirisini getirerek yaparlar. Bu tür analizde Foucault’nun önerileri: Siyasal analiz, partinin otoritesi altındaki tüm sesleri dinlemeli. Boyunsundurulan

sesler yönetilen nüfus olarak vardır (dolayısıyla, sosyal sınıf yoktur; nüfus yönetenler ve alt kimlikteki yönetilenlerden oluşur). Foucault, devletin biçimlenmesini ve analizini yaparken temel hareket noktası ve tartışma eksenini nüfus olmaktadır. Foucault nüfus düşüncesinden hareket ederek çağdaş politika için devletin analizini yapmaktadır.

Foucault'ya göre güç basitçe baskıcı olma yerine üreticidir. Güç "tutulmaz", ilişkisel olarak işler. Toplumun kalbinde değil, kılcal damarlarında incelenmelidir. Dolayısıyla, Foucault için bu güç, yerel ve o anki seviyede kendi mantığına göre işler. Foucault gücü mikro-seviyeye (özneye ve özneler arası ilişkiye) indirirken, sosyal sınıf ve devlet olarak gücün toplanmasını da kabul eder; fakat bu gücü, gücün "mikrofiziğini" kullandığını ve sömürgeleştirdiğini belirtir. Bu tür yaklaşımlara göre, çeşitli bireylerin (kadın, eşcinsel, mahpus, mental hastaların, etnik grupların, çevrecilerin) üzerindeki egemenlik sermayenin egemenliği değildir; bu yaklaşımı benimseyenler, aslında kapitalist yönetime işlevsel olan gündelik mücadele ve direnişini incelerler.

Feminist ve queer teorileri çoğunlukla postmodernizmin direniş biçimi içine düşer; çünkü geleneğin eleştirel inşa-çözümüyle ilgilenir; geleneğe asla dönmek için. Marksist kuramsal çerçeveyi reddederler, dolayısıyla birey üzerinde çok dururlar; tutucuların gerici sosyal politikalarını desteklerler: Hükümetlerin ve devlet politikalarının firmalara teşviki ile trilyonluk kaynak aktarması gibi konularla ilgili olarak pek bir şey söylemezler; ama bireylerin devlet yardımı almasına karşı gelirler. "Düşmanla (erkek) yatma" derler, asıl düşmanla yatmak ve yatırmak için. Buna, yeni-post-modern sosyal-demokrat parti politikası denebilir.

Feminist ve queer teoriler, siyasal ekonomiden "kimliğe" doğru kaçan sol düşünce akımını temsil ederler ve kapitalizm için işlevsel olduklarından, yoğun bir şekilde liberal güç yapılarından destek bulurlar. Günlük değil mi: Feministler "kişi siyasal" der ve kimlik politikası tartışır. Queer teorileri, bireyselleştirmede daha ileri giderek her tür kolektif kimlik gereksinimini eleştirirler ve kimliğin kendi öznesine zarar vermek için kullanılabileceğini belirtirler. Buna Foucault'nun kültürel kimliği açıklamasına örnek verebiliriz. Queer kavramı hem kadın hem de erkek eşcinselleri içerir. Bu kavram monolitik karakterdeki kimliğin yerini alması ve çok katmanlı bir kimlik verilmesi için öne sürülmüştür. Dolayısıyla, queer her ırk, cinsiyet etnik grup içindeki kimlikleri temsil eder. Bu nedenle, bu teori kendini anti-asimilasyoncu ve anti-ayrımcı olarak sunar. Foucault bu sunumla, aslında, asimilasyon değil, öznelerin cinsel tercihler bazında koalisyonu fikrini aşılar.

Dikkat edilirse, burjuva feminist, post-yapısalcı, post-modern gibi isimlerle gelen yaklaşımlar ve Foucault, eleştirir getirir; Hitler de eleştirir getirmişti; fakat bu tür yaklaşımlar, sosyal bakımdan geridir; en iyi biçimleriyle, kapitalist düzeni tasdik ettikleri için tutucudurlar. Kimlik politikası kendini liberal çoğulcu ve hatta sağcı yeni-liberal ideolojiden ayırt etse ve onların ötesinde olarak sunsa bile, bu politikaların 21. yüzyıldaki pazar koşullarına göre uyarlanmış şekilleri olmaktan öte gidemezler; çünkü temel olarak, sundukları açıklamalar ve ürettikleri politikalar kapitalist yapıyı dönüşüme uğratacak bir karakterden çok uzaktır ve aslında, kapitalist pazar için oldukça işlevsel bir rol oynarlar. Feminizm veya kimlik politikaları gibi herhangi bir mikro-teori, üretim tarzı ve ilişkilerini kenara itiyorsa, insanı kenara itiyor demektir.

Amerikan feminizminde ilk dalga 19. yüzyılın başında “oy için mücadele” ile başladı ve 1920’de kadınların oy hakkıyla bitti. İkinci dalga Betty Frieda’nın *The Feminine Mystique* yapıtıyla başladı ve yasal haklar için mücadele etti. Şimdiki üçüncü dalga ise, “queer teori” ile birlikte gelişti ve onun düşüncelerini benimsedi. Örneğin, erkek-kadın ve çocuktan oluşan geleneksel “aile” yapısına karşı çıktı: Feminist ve queer teorilerde çoklu perspektif ve ideolojik birlik eksiktir; bu teoriler kolektif siyasal eylem getirmeden yoksundur; toplumsal değişim için gerekli herhangi bir anlamlı sosyal eylemi besleyecek güç yapısı getirmezler. Bunun için, bu teorilerin ortak bir kimlik ve amaç duygusu yaratacak bir karaktere sahip olmaları gerekir ki bu onlarda yoktur. Bu tür teoriler ancak siyasal güçlerin (veya elitlerin) çıkarlarına uygun olduğu zaman başarılıdırlar. Marksizm ortak amaç duygusu sunan bir yapıya sahiptir. Ailenin ve evliliğin imtiyazlı olması ve desteklenmesi ve buna karşı evlenmeyenlerin desteklenmemesi ve queer’lerin kötülenmesi, tarihsel toplumun getirdiği sonuçlardan biridir. Bu tür marjinal grupların dışlanmasının son bulması ancak bu sonucu oluşturan koşulların değişmesiyle olur; dolayısıyla sorun, bir yasayla verilen hak veya koruma anlamsızdır ve yeni ayrımcılık demektir. Bu ayrımcılıkta, örneğin heteroseksüelliğin eleştirisi ile seksüel-tercihe dayanan bir tür ırkçılık getirilir.

Feminist ve post-Foucaultçu teoriler Marx’ın da açıklamalarını kendilerine uydurarak, “tutarsızlığı” çoğulculuk anlatılarıyla egemen yaparlar. Bir yandan “ayak bağı olmayan birey” fikrinin bir hayal olduğunu sunarken, bireysel kendilik duygusunu, bireysel özerkliği, diğerlerinde ve diğerlerinden (diğer bireylerden) geçerek gerçekleştirdiğimizi belirtirler. Bu anlatı, Marksizmin, insanın ancak toplum içinde ve toplumdan geçerek özgür ve köle olduğu anlatısından “aşırılmıştır”, bu “aşırımda” “toplum” yerine “diğer özerk bireyler” kavramı yerleştirilmiştir.

BAUDRILLARD VE POSTMODERN MEDYA KURAMI

Medyanın derinliğinde gömülmüş biz, artık bir şeyin olup olmadığını söyleyemeyiz.

Baudrillard, 1998

Baudrillard, sözlerle ve sözlerle insan beyninde yarattığı imajlarla büyüleyici ve hele bu imajlar doğru olduğunda eşsiz. ama post-yapısalcıların ve post-modernistlerin ve de özellikle onlara özenenlerin belki de en büyük sorunu, dil ile gerçeği kurarken, gerçeği anlamak için gerçekle ilgilenme yerine, dille (kelimelerle ve kavramlarla) “oyunarak”, şahane ve çoğu kez anlamsız cümlelerle gerçeğin bir yana bırakılması ve büyüleyici sözün gerçeğin yerini, gerçeği abartarak veya yok ederek almasıdır. Baudrillard bize, küresel ekonomik, siyasal, düşünsel ve kültürel pazarın getirdiklerini ve götürdüklerini çarpıcı anlatılarla sunar; dünyayı ve insanını artık bitmiş, tükenmiş, boş/anlamsız, yarını olmayan, “yarın” sandığının bile yarın olmadığı bir son-ürün biçimlendirilmesi olduğunu belirtir. Yarının bile ancak bugün olduğunda anlam kazandığı bir egemenliği yüceltir ve över. Baudrillard küresel kapitalizmin süperstarlarının süperstarı, sevmesek bile hayranlık duyduğumuz ve kendimizi özdeştiğimiz bizi bizden eden ötekinin işlevsel ötekisi. Daha kötüsü, küresel pazarın yarattığı ciddi insanlık koşulunu, anlatılması gerektiğinin tersine anlatarak, örneğin, “*artık emek kapitalin yeniden-üretimine hizmet etmiyor; kapital emeği üretiyor ve yeniden-üretiyor*” (Baudrillard, 1992) gibi, gerçek üretim faaliyetini bir kenara iten ve üretimi düşünsele ve gücün meşrulaştırılmasına taşıyan bir şekilde açıklamaktadır. Kapital ne kendini ne de özel mülkiyet ilişkileriyle ücretli-köle olarak kullandığı emeği, emeğin gücü (insanların çalışması ve tüketmesi) olmaksızın yeniden-üretebilir. Aynı zamanda, McLuhan gibi harika sözlerle kurnazca çarpıtarak, örneğin, “bir şeyin olmamasına neden olan bir eylem biçimi olan caydırmanın çağımızda egemen olduğunu” belirtirken (Baudrillard, 1992), sadece olanı ve anlamını reddetmemekle kalmamakta, aynı zamanda, 24 saati sürekli faaliyetlerle yürütülen örgütlü yaşamı boş ve anlamsız olarak sunmakta ve önemsizleştirmektedir: Aç ve işsiz olsaydı nasıl sunardı acaba?

Baudrillard 1970’in başında iletişim konusuna tüketici toplumunun inşası, nasıl yeni değerler, anlamlar ve faaliyetler sunduğuna, Marksizm ve siyasal ekonomi açısından yaklaşır. 1972’de *Toward a Critique of Political Economy of Sign* ve 1973’te *The Mirror of Production* yapıtlarıyla, Marx’ın eleştirisine başlar. Ardından, Baudrillard Marx’ı ekonomik indirgemecilikle niteler ve Marksist yaklaşımın dil, işaret ve iletişimi

kavramlaştırmadaki beceriksizliğini vurgular (Baudrillard, 1983). 1972'deki yapıtının *Media için Requiem* bölümünde, Enzenberger'in medya teorisini ve sosyalist medya stratejisi yaklaşımını örnek olarak ele alıp eleştirerek, Marksizmin ruhuna fatiha okur.

Baudrillard kendi medya teorisini, Marksizmin ve resmi solun pozisyonunu stratejik illüzyon olarak niteleyip tartışma dışı bırakarak, "aydınlanmış Marksist" olarak nitelediği Enzenberger'i ve "büyük gösterinin solcuları" olarak nitelediği Radikal Amerikan Sol'u, Mayıs 1968 olaylarını ve Marksist anlayışın eleştirisini yaparak ve medyanın karakterini kendi anlayışı çerçevesinde sunarak biçimlendirmektedir.¹⁰²

The Evil Demon of Images ve On Seduction yapıtlarında, medyanın radikal bir kuramını geliştirmenin olanaksız olduğunu, çünkü toplum ve siyasal ve ekonomik güçler arasında aracılık yapan örgütler anlamında gerçekte "medya" olmadığını belirtir. Medya "anlamı nötr yapar" ve izleyiciyi tek boyutlu bir tecrübeye sokar: Bu tecrübeye, anlam aktif olarak anlam üretme veya süreçten geçirme yerine, imajlar pasif bir şekilde emilir veya anlama direnilir. Baudrillard'a göre, tv hiçbir şey önermez; sadece bir ekrandır; "senin kafanın içinde bulunan" minyatürleştirilmiş terminaldir"; "sen ekransın ve tv seni seyrediyor" (Kellner, 1988). Baudrillard'ın bu görüşüne göre, elektronik medyanın mitlerle, tarihle veya anlam inşasıyla (ideolojiyle) hiçbir alakası yoktur.

Bu tür yaklaşımda (Baudrillard'da ve Postmodern yaklaşımda) medya özerk olur; yani, MacLuhan türü teknolojik determinizm geliştirilerek ilginç bir şekle dönüştürülür.¹⁰³ Bu şekilde, medya sosyal sistemden soyutlanır ve medya teknolojisi egemen sosyal güç yapılır; medya mesajdır, ama asıl-ötesinin (gerçek-üstünün; gerçek-ötesinin) mesajıdır; bu asıl-ötesinin sorumlusu ise, yaratılan masal (sahte-gösteri; simulacra) evreninin tuzağına düşen, gerçek yerine şahane-gösteriyi seçen ve "soğuk baştan-çıkartmaya" zevkle katılan, izleyicilerdir: Baudrillard'a göre (1983a) izleyiciler medyanın mesajının "anlamına" veya dış dünyayla olan ilişkisine değil, fakat onun göz kamaştırıcı içsel koduna ve "kendine referansçı" yapısına karşılık verirler. Postmodern çökme süreci izleyicinin sosyal doğasına uzanır ve onu "süngerimsi bir nesneye, bir karadeliğe, kitleye" dönüştürür. İzleyici, yansitmaksızın, medyadan gelen anlamsız mesajları emer. Buna aykırı bir biçimde, bu "nükleerleşmiş, atomlaşmış, molekülleşmiş kitle" aynı zamanda güç merkezidir. Bununla beraber, gerçek şu ki, kitleler ne geçmiş ne de gelecek için yazacak tarihe sahiptir. Harekete geçirecek potansiyel

¹⁰² Ayrıntı için bkz: Baudrillard (1972/1981).

¹⁰³ McLuhan ile benzerlik ve farklılıklarının ayrıntısı için bkz: Kellner, 1988.

enerjiden veya doyuracak arzudan yoksundurlar. Güçleri tümüyle “o andalık”. Şimdi ve orada... Sessizliklerinin gücü (Hard ve Dickens, 1996:213). Bu yorumlamayla, Baudrillard kitlelerin mücadele gücünü ve örgütlenme olasılığını yitirdiğini ima etmektedir. Aynı zamanda, medyanın hiper-gerçekleri yaratmasının temel nedenini izleyici kitlelere yüklemektedir; çünkü Baudrillard’a göre, kitleler şahane gösteriden, gerçekle uğraşma yerine oyalanmaktan, kaçıştan, eğlenceden başka bir şey istememektedir; kitleler anlam üretme yeteneğinden yoksundur ve anlam üretmek de istememektedir. Bu yoksunluk iddiası geçersizdir: Her insan anlam üretir; anlam üretmeyen insan düşünülemez. İnsan anlam üretmezse, fiziksel ve sosyal varlığını sürdüremez. Ayrıca, Baudrillard başkaldıran kitleleri aşağılayan elitist gerici-tutucuların seviyesine düşüyor: Yoksunluk, yoksulluk ve istememe kitlelerin doğal karakteri mi yoksa kitlelerin örgütlü koşullar içinde yaratılmış durumlarıyla gelen işlenmiş, yaratılmış, sürdürülen bir sonuç mu?

Baudrillard’a göre, medya yeni postmodernliği oluşturmada hayati rol oynar. McLuhan’ın kavramlarını kullanan Baudrillard, postmodern toplumu modeller, işaretler ve kodların egemen olduğu bir “gibi yapma; gibi canlandırma; gibi oynama” (simulasyon) dönemi olarak tanımlar. Baudrillard medyayı günlük yaşamda önemli rol oynayan ve özerk hiper-gerçek alanını oluşturan imajlar, işaretler ve kodlar üreten ana simulasyon makineleri olarak niteler. Medya izleyicisinin deneyimini aktif süreçten geçirme veya anlam üretme yerine, imajların pasif emilmesi bağlamında ele alır. Böylece, Baudrillard simulasyonlar ve asıl-ötesi (hyperreality) analizini yaparak sosyal kuram ve medya eleştirisine üretim ilişkileri gerçeğini bir yana bırakan bir postmodernist olarak katılır (Baudrillard, 1987).

Baudrillard 1981’de yaptığı eklemeye, şu soruyu soruyor: Medya anlamı nötralleştirir ve “haberverilmemiş” mi yoksa “haberverilmiş” mi kitleler üretir? Yoksa medyanın ürettiği tüm mesajları yönlendiren veya yanıt vermeden emerek medyaya başarılı bir şekilde direnenler, kitleler mi? Baudrillard “*Requiem for the Media*” yapıtında, “medyayı yanıtsız iletişimin değiştirilemez modelinin kurumu olarak analiz ettim. Fakat bugün? Yanıtın yokluğu artık güç stratejisi olarak anlaşılabilir; fakat güçle karşılaştıklarında kitlelerin karşı-stratejisi olarak anlaşılır”. “O halde ne?” diye soran Baudrillard, sorularla yanıtta başlıyor: Kitle medyası kitlelerin manipülasyonunda gücün yanında mı, yoksa anlamın ortadan kaldırılmasında, anlama işlenmiş şiddette ve büyülenmede kitlelerin yanında mı? Kitlelere büyülenmeyi işleyen medya mı yoksa medyayı büyük gösteriye yönlendiren kitleler mi? Baudrillard’a göre medya anlam ve karşı-anlam taşır; aynı anda her yönden manipüle

eder; hiçbir şey bu süreci kontrol edemez; medya sistemin doğasına ait simülasyon için ve sistemi yıkan simülasyon için araçtır. Bu araçlar özerk bir asıl-ötesi dünyası oluşturan ve günlük hayatta asli rol oynayan imajları, işaretleri ve kodları yeniden üretir. Buna alternatif, mantıksal çözüm yoktur; sadece mantıksal şiddetlenme ve felaketli çözüm.

Baudrillard çok doğru olarak, erişimi bitmiş ürüne sahipliğe indirgeyen görüştürün yanlışlığını belirtir: Bir televizyon setine veya bir kameraya (veya bilgisayara ve internete) sahip olmak, yeni ilişki ve mübadele/alışveriş olasılıkları sunmaz. Bu sahiplik durumu, bir buzdolabına veya tost aletine sahip olmaktan öte anlamlı değildir: İşlevsel nesneye (örneğin, tv veya bilgisayar programına) bir yanıt yoktur; aracın işlevi zaten oradadır; aracın işlevine bütünleşik konuşma vardır (yani işlevi sözle veya yazılı sözle veya herhangi bir anlatıyla belirlenmiştir) ve onu alarak ve kullanarak zaten yanıt verilmektedir; oynamak için veya karşılıklı oyun bir seçenek veya alan verilmemiştir (eğer aracı kırmazsa veya işlevini tersine çevirmese).

Sembolsel alışveriş ilişkisinde, aynı anda yanıt vardır. Mesajın iki tarafında gönderici ve alıcı yoktur; tek sesli olarak çözülecek kod veya mesaj da yoktur. Sembolsel mesajın tekselessnessini yıkar, anlamın müphemliğini/çoksesliliğini kurar ve şifrenin öznesini ortadan kaldırır.¹⁰⁴

Baudrillard'a göre yüz yüze iletişim otantik iletişimidir ve otantik olmayan kötü iletişim ise kitle iletişimidir. Baudrillard şu-anki iletişimi aracılanmış iletişimi üzerinde görür (valorizes); Buadrillard'ın bu görüşü geçersizdir; çünkü kitle iletişimden olduğu gibi, kişiler arası yüz yüze iletişimde de ilişkiyi gerçekleştiren aracılardan dil ve sembollerdir. Buadrillard yanlış: Biz günlük yaşamımızda, tv izleyerek sadece birkaç saat Baudrillard'ın alçalmış, manipüle eden, saptırılmış, kötü olarak nitelediği iletişimlerle karşılaşırız; günümüzün geri kalan kısmında, kişilerarası iletişimlerimizde alçalmış, manipüle eden, kötü, aşağılık ilişki ve iletişimlere, televizyondakinden daha fazla rastlarız. Daha kötüsü, televizyondaki bu alçalmış deneyimimizin bizde yarattığı hasar, baskı ve duygusal durum ile, kişilerarası iletişimlerle yaratılan hasar, baskı ve duygusal durum bizi televizyondakinden farklı ve çok daha derinden etkileyecektir. Günlük ilişkilerimizde otantik olarak niteleyebileceğimiz ilişki ve iletişim, en yakın sevdiklerimizle olanlardır. Onun dışındakilerin

¹⁰⁴ Çavuş askere “şunu yap” diye emir verdiğinde ve askerin “emredersin komutanım” demesiyle olan sembolsele alışverişte, “aynı anda yanıt verme” var; ama bu ilişki bürokratik, tek yönlü, belirlenmiş yanıtlar dışında yanıtı izin vermeyen bir ilişkidir. Dolayısıyla, ilişkiye güç yapısı ve çıkar ilişkileri katılmayınca, “sembolsel alışverişin” asıl doğasını doğru anlama olasılığı ortadan kalkar.

hangileri otantikdir? Hangisi bizi ezmeyen, bizden fayda beklemeyen, bizi sömürmeyen ilişki ve iletişimdir? İş yerindeki yüzyüze ilişki ve iletişimler ne ölçüde ve koşulda otantikdir?

Eğer iletişim alışverişse ve mübadele karşılıklı konuşma ise, kitle iletişimi müzakere karşıtıdır, geçişsizdir ve yanıtız konuşmadır; her medya iletişmemeyi, iletişim-olmayanı (non-communication), anlamın yok edilmesini ve içe-doğru-patlamayı üretir. Bu doğru; fakat Baudrillard, aynı zamanda, alternatif veya karşıt-medya pratiklerine olanak ve olasılık vermez. Ona göre, Mayıs 1968'de, gerçek devrimci, alternatif ve yıkıcı medya, duvarlar ve konuşukları, ipek-ekran posterler, elle-boyanmış tebliğler, konuşmanın başladığı ve mübadele edildiği caddeydi. Bu basit ve ilksel bir devrimci iletişim ve medya anlayışıdır. Baudrillard, hem bu anlayışı hem de devrimci iletişim nosyonunu tümüyle terk etmiştir.

Baudrillard *Towards a Critique of Political Economy of the Sign* (1972) kitabının "*Requiem for the Media*" bölümünde, medyanın postmoderniteyi belirlemede/oluşturmada önemli rolü olduğunu vurgulayan bir teori sunduğunu belirtmektedir. Baudrillard, bu kitabında ve teorisinde, Marksizmin ve Marksist medya teorisinin ölüm duasını yazarak ruhuna fatiha okuyordu. Yazdığı dua dil üzerine kurulmuştu; ustaca kullandığı diliyle, insanın yaşamını üretmesi üzerine kurulu bir yaklaşım tarzını "indirgemecilik" ve "üretimcilik" (productivism) olarak eleştiriyor ve çürütüyordu. Şunu belirtmemiz gerekir: Dil (işaretler) ile ancak "gerçekler hakkındaki imajlar" yeniden-üretilebilir, ama gerçekler değiştirilemez; dolayısıyla, Baudrillard'ın büyüü kavramları ve anlatıları, dolaylı olarak savunduğu küresel pazarın kervanları için hoş ulumlardır. Kervancı memnun; simülasyonlar, simulacralar, işaretler, kodlar ve modellerle sahte imajlar üzerine yeni eleştirel-kılıflar ören Baudrillard'a gülümsüyor kervancı. Bu gülümsemeyle yaygın dolaşıma sokulan Buadrillard meşhur.

Postmodern toplum sömürü üzerine kurulmuştur; Baudrillard'ın işaretler, kodlar, modellerin ve hiper-gerçeklerin egemenliği üzerine değil. İşaretler, kodlar ve masallar ve teolojik anlatılar olarak "hiper-gerçekler" ilk imparatorluklardan beri yönetici güçlerin kitleleri yönlendirme araçları olarak kullanılıyordu. Ama hiç kimse Baudrillard gibi, gerçeği, "gerçek bir savaş riski yoktur, çünkü biz simülasyon ve kontroller çağındayız; savaş sadece medya simülasyonlarında vardır ve gerçek çarpışma sadece bir hayalden (simulacrum) başka bir şey değildir" diyecek kadar gerçeği bükmedi. Medya simülasyonu elbette savaşı bize belli yapılar içinde sunuyor; ama savaş bir yerlerde ve oluyor. Bu gerçeğin herkes farkında. Medya ile sahte-öykülemeler (veya asıl-ötesi) daima vardı;

kapsamının ve yoğunluğunun günümüzde değişmesi, toplum yönetimi- nin ne amacını ne de sonucunu değiştirir.

Medya konuşur veya orada bir şey konuşulur; fakat herhangi bir yerde yanıt vermeyi engeller ve alışveriş/mübadele süreçlerini imkansız yapar.¹⁰⁵ Dolayısıyla, bu alanda (ve aslında her yerde) devrim yanıt olasılığını kurmaktır ve bu da var olan medya yapısının tümünde kökten değişiklik gerektirir. Konuşma tekeli kırılmadıkça, hiçbir değişim fayda etmez.¹⁰⁶ Eğer amaç basitçe herkese eşit bir şekilde dağıtmaksa, kimse konuşma tekeli kırılmaz.¹⁰⁷

Temsil ile gerçek bağında, Baudrillard'ın anlayışında, medya gerçeğinin gerçeği temsil etmesi gibi bir konu tartışma dışıdır, çünkü medya gerçekten de gerçek olan hipergerçeği oluşturur. Baudrillard'a göre, simülasyonlar gerçeği yutar ve simülasyon modelleri şeyler üzerinde öncelik alırlar. Çok fazla gerçek doyma ve patlama ile sonuçlandı; şimdi, içpatlamaya bakıyoruz: Gerçek ve anlam, kendini yeniden-üreten

¹⁰⁵ Kitle iletişimde yanıtın ille ki mesajı gönderenin mesajı üzerinde olması gerek yoktur. Kitle iletişimde yanıtlar günlük yaşamdaki konuşma, tartışma, satın alma, eğlenme gibi sosyal faaliyetleri içerir. Örneğin, bir tv dizisi seyreden biri kadının diğerine dönerek "kızın çantasını gördün mü?" diye sorması ve onun da "şahane!" demesi bir yanıt türüdür. Kitle iletişimde amaç kitleler arasında belli düşünsel, duygusal, inançsal ve davranışsal öğelerin dolaşıma sokulmasıdır. Ali ile Bekir arasındaki konuşma gibi, Ali'nin Bekir'e bir şey söylemesi ve Bekir'in de Ali'ye yanıt vermesi değildir. Dolayısıyla, kitle iletişimde yanıt/geri besleme tartışması yanlış konumlandırılmış ve yanlış yönlendirilmiş bir tartışmadır; tartışılması gerekenin sadece bir parçasıdır, hepsi değil.

¹⁰⁶ Baudrillard'a göre, yanıt olasılığı olursa, her şey çözülür. Sorunlar: Hayır çözülmez, çünkü zaten burjuva-liberal çoğulcular katılımcı yönetim ve katılımcı demokrasi söylemleriyle, gülümseyen Makyavelliler ve sahte katılımlar ve katılım imajları yarattılar; ama imajın ve katılım duygularının ötesinde, tekel ortadan kaldırılmadı; hala politika ve uygulama kararlarını verenler belli. Konuşma tekelinin kırılması, ancak iş yapış biçimi ve bu biçimin ilişki tarzlarının değişmesiyle olur. Bu da, süregelen kapitalist üretim tarzı ve ilişkilerinden, konuşma tekelinin oluşmasını beraberinde getirmeyen başka bir üretim tarzı ve ilişkilerine geçişle mümkündür.

¹⁰⁷ "Ekonomik indirgemecilik yapma" diyen gerizekalılaştırılmışlığın kendini yeniden üretmesinin bir diğer örneği: Marksizm gelecek herkesi eşit yapacak. (1) Diyelim ki bu doğru olsun: Herkesin eşit olması kötü mü? İlle ki birilerinin birilerini soyması, ezmesi, üstünlük kurması mı gerekir? (2) Baudrillard "eşit bir şekilde dağıtmak" sözüyle, cahilleştirilmiş kitleler arasında dolaşıma sokulmuş bir uyduruya inanmaktadır: Marx asla böyle bir saçma iddiada bulunmamıştır; artı-değerin gaspıyla gelen haksız bölüşüme karşı gelmiştir.

belirsiz simulasyon kitlesi içine eriyor. Baudrillard'a göre, "gerçek eşittir hayal edilen" dönemine giriyoruz; yani gerçek ile hayal arasında bir aralık/farklılık kalmıyor. Baudrillard, kendisi bunu görüyor, simülasyonların ve gerçeklerin farkında ve biz farkında değiliz. O ayrıcalıklı; ayrıcalıklı olmasaydı, hayalleri ve gerçekleri nasıl ayırt edecekti?

Belki beyinlerimizde, simulasyonlar (sahteler) gerçeği yutmuş olabilir; ama gerçek bizimledir: İşsizim, iş bulamıyorum. Bunun çok iyi farkındayım, çünkü her gün, iş peşindeyim, eve ekmecek param yok. Bu sırada da "çok şükür" diye başlayan işlenmiş-gereklemlerle, koşulu-bakiyorum. Yani, hem gerçeğin-yerini-alan-sahteyi hem de gerçeği yaşıyorum. Dolayısıyla, medya-gerçeği veya simülasyonu, biz haberi seyrederken, bilgilendirilmek yerine eğlendirilmek isteyebiliriz; bu tercih nedeniyle, gerçek kendi statüsünü yitirebilir; simulasyonun etkisi gerçeğin gücünden daha büyük olabilir. Bu binlerce yıldır süregelen biliş ve davranış yönetimiyle hep böyleydi; sadece kapsamı arttı ve içeriği çeşitlendi ve hızı fazlaştı. Fakat gerçeğin statüsünü yitirdiği, herkes için geçerli değildir; simulasyonun farkında olanlar az değildir.

Baudrillard Enzenberger'i ve Marksizmi şöyle eleştirmektedir:

- Baudrillard'a göre radikal medya teorisi geliştirmek imkansızdır; çünkü siyasal ve ekonomik güçlerle toplum arasında "aracılıyan" kurumlar ve kültürel makineler olarak gerçek bir medya yoktur.

- Anlamların, mesajların ve işaretlerin üretimi, klasik üretim güçleri bağlamında yorumlayan devrimci teori için ciddi bir problem ortaya çıkarır; çünkü Marksist üretim teorisi düzeltilemez şekilde kısmidir, genelleştirilemez, materyal üretim dışına transfer edilemez (yani düşünseli, ideolojiyi, kültürü açıklayamaz). Bu objenin tanımı ötesine geçemez; diyalektik küller içinde yatmaktadır (yani, yanmış bitmiştir), çünkü maddi üretimden ayrılmış düzeni (yani üstyapıyı) yorumlama sistemi olarak kendini sunmaktadır. Marksizm en yüksek seviyede tutarlılığa/ahenge sahiptir ve bu tutarlılık yıkılmalıdır; çünkü materyal üretimi aşan bir sosyal sürece (örneğin hiper-gerçek ve modern medyaya) yanıt verme kapasitesine/yeteneğine sahip değildir. Baudrillard'ın bu sözleriyle ancak alay edilebilir: Kitle iletişimde ideolojik içeriği dolduran "sahibinin sesleri", gerçeği "zevk için" büküyorlar ve Baudrillard'ın hipergerçek dediği imaj çevresini "hoşlarına gittiği için" yaratıyorlar; bu sahte çevre yaratmada, amaçların temelinde asla güç ve maddi ve maddi olmayan çıkar gerçekleştirme, koruma ve sürdürme gibi bir kaygı yok; sanki, Doğan grubu medyasını yürütenler özel olarak Doğan'ın ve genel olarak egemen düzenin maddi ve ideolojik çıkarlarını gözetmiyorlar; aksine, bu temeli, örneğin kapitalist üretim tarzı ve ilişkilerini "düşünceleriyle" belirliyor ve isterlerse, düşünceleriyle değiştiriyorlar.

Bu denli temelsiz anlatıyı yutmak veya yutuyor görünmek için, gazeteci olmak ve işini riske sokacak yazıyı üretmemeyi, bu tür yazıyı üretenlerin başına gelenlerden ders alarak öğrenmek gerekir: Yani düşünsel ifadelerini materyal çıkarlarına göre ayarlamak gerek. Ya da, düşüncelerin ve ifadelerinin “gökten indiğine veya bunları beynin yoktan var ettiğine ve dünyayı değiştirdiğine inanan bir avanak olmak gerek. Dünyayı (veya kendini) değiştirme veya olduğu gibi sürdürüp geliştirme düşüncesi, somut yaşam koşullarından kaynaklanır. Baudrillard gerçeklerini/uydurularını nereden çıkartıyor; beyninden mi yoksa materyal koşullardan ve materyalin düşünsel anlatılarından mı?

o Enzenberger’in medya teorisi ve stratejisiyle ilgili olarak solu eleştiren Baudrillard, ardından, Enzenberger’in ve Marksizmin yetersizliği ve açıklama yeteneksizliği savlarıyla gelir: Enzenberger’in anlatıları Marksistlerin “kapitalistlerin üretim güçleri ve teknolojisine el koyarak insanın gelişmesini engellediği; dolayısıyla, özgürleştiren karaktere sahip olan medyayı özgürleştirmek gerekir” görüşünün uzantısıdır. Baudrillard’a göre, medyayı üretici güçlerin mantığına geri koymak (yani kapitalist sermayenin kontrolünden alıp, üreten geniş kitlelerin kontrolüne vermek) artık önemli bir eylem değildir; çünkü bu eylem medyayı devrimci metafizik içine daha da güçlü olarak kilitlet.

o Eğer medyanın yapısal yönelimi sosyalizm ise (bir diğer ima: Kapitalizm sosyalizme gidecekse), mücadeleye ne gerek var ki?

o Marksist imajı hep aynı rüya sarar: Şeylerin kullanım değerlerini yeniden sağlamak için şeyleri değişim değerlerinden soy.

o Tüketicinin vermesine veya alışverişine izin verilmez; sadece alması ve kullanmasına izin verilir. Bu bağlamda, malların tüketimi bir kitle aracını oluşturur: Tüketiciler olarak ve kullanarak genel duruma yanıt verirler. Ürünlerin ve mesajların tüketimi soyut sosyal ilişkilerdir. Dolayısıyla, Enzenberger’in medyanın üretici sosyal süreçlere kitle halinde katılmayı olası yaptığı iddiası yanlıştır. Ayrıca, bu katılmanın pratik olanaklarının kitlelerin kendi elinde olduğu iddiası da yanlıştır.

o Eleştirel analizler, iletişim teorisinin kucakladığı ideolojik matriksi radikal bir şekilde belirlemede yüzeyde ve kısa kalmıştır. Teori Roman Jacobsen tarafından biçimlendirilmiş olan “gönderici-mesaj-alıcı” (şifreleyen-mesaj-şifre çözen) sıralamasına dayanır. Bu şemada, konuşan tek özne şifre olur; şifre kendini iki kavramın ayrışımından ve mesajın tekseşliliğinden geçerek mübadele eden ve yeniden üretendir; insanlar değil. Linguistik teoride, her işaret, dil denilen kod yoluyla diğerleriyle “iletişimde bulunur”. Anlamverme teorisi iletişim teorisi için çekirdek model olarak hizmet eder. Tüm bunlar sadece egemen sosyal pratiklerde yansımaz, aynı zamanda devrimci medya pratiklerinde de yansır.

Zizek Baudrillard'ın görüşünü pesimist kültürel eleştiri olarak niteler. Zizek, Baudrillard, Virilio ve benzerlerinin "siber-uzayın sonunda, hiçbir sembolsele yasa veya gerçeğin herhangi bir imkansızlığıyla kısıtlanmayan hayali halüsinasyonlar evreni ortaya çıkardığı" görüşünü kanıtlanmış bir görüş olarak kabul etmez.¹⁰⁸

Kellner (1993) Baudrillard'ın kuramının sefil bir medya kuramı olduğunu ve McLuhan'ın formalist, teknolojik determinist ve özcü yaklaşımının yeniden-ürettiğini belirtir. Önceki sosyal kuramın tüm sınırlarını reddeden bir kuramın kendisinin medya, ekonomi, devlet, kültür ve toplum arasındaki karmaşık ilişkileri ve çelişkileri dikkatlice ve titiz bir şekilde işleyebilecek pozisyonda olması gerekir ki Baudrillard'ın teorisi bu karakterden yoksundur. Baudrillard medya biçimlerini ve etkilerini medya çevresinden soyutlar, teoriden siyasal ekonomiyi ve medya üretimini siler; formalizmi, ideoloji eleştirisini ortadan kaldırır. İçeriğin önemini reddeder ve yorumlamaya karşıdır. Özlüce, Baudrillard'ın kuramında, gerçek bir teori veya kültür yorumu yoktur.

Sokal ve Bricmont'a göre (1999), Lacan, Kristeva, Baudrillard ve Deleuze gibi entelektüeller sürekli olarak bilimsel konseptleri ve terimler dizgesini kötüye kullandılar; en küçük bir gerekçe sunmaksızın bilimsel düşünceleri bağlamları dışında ele aldılar; bilimsel anlaşılabilirliği, uygunluğunu ve anlamını düşünmeksizin, bilim insanı olmayanların önüne attılar. Giderek saçmalığı artan, anlamdan yoksun (içi boş) cümleler kullandılar. Baudrillard tekno-parazitlerle (anlaşılabilir saçmalıklarla) dolu birçok terminoloji kullanır. Bu kullanım üzerinde durduğu teorileri yeterince anlamadığını gösterir. Bilim kötüye kullananlar, düşüncelerindeki yalvanlığı örtmek için anlaşılabilir sözler kullanan entelektüel sahtekarlardır. Mark Poster'a göre (2001) Baudrillard 1980'lerin ortalarına kadar olan yazılarında, önemli kavramlarını tanımlamaz, yazı stili abartılıdır, beyan edicidir ve çoğu kez tutarlı analizden yoksundur; sezgilerini/kavrayışlarını totalleştirir; iddialarını sınırlamayı ve açıklamayı reddeder; sanki toplumda başka bir şey önemli değilmiş gibi, özel deneyimler ve televizyon imajları hakkında yazar; çelişkili kanıtları görmezlikten gelir. Bazıları için Baudrillard postmodern bir şakadır ve karmaşıklığı ise gösterişli anlamsız sözdür.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Zizek'in siber-uzayla ilgili ayrıntılı açıklaması için bkz: "The Cyberspace is real" <http://www.egs.edu/faculty/zizek/zizek-the-cyberspace-real.html>

¹⁰⁹ <http://theoryandacademy.blogspot.com/2007/10/guest-lecture-ken-rufo-on-baudrillard.html>.

KAYNAKÇA

- Adaklı, G. (2006) *Türkiye’de Medya Endüstrisi, Neoliberalizm Çağında Mülkiyet ve Kontrol İlişkileri*. Ankara: Ütopya.
- Adaklı, G. (2009) The Process of Neo-Liberalization and the Transformation of the Turkish Media Sector In the Context of the New Media Architecture. In: Harrison, J. and Wessels, B. (Eds.) *Mediating Europe: New Media, Mass Communications*. N. Y.: Berghahn Books, Pp. 286-318.
- Adorno, T. (1954) How To Look at Television. *the Quarterly of Film Radio and Television*, 8(3): 213-235.
- Adorno, T. (1974) *Minima Moralia*. London: New Left.
- Adorno, T. (1976), *Introduction to the Sociology of Music*. New York: Continuum.
- Adorno, T (1987). Late capitalism or industrial society? In:V. Meja, D. Misgeld & N. Stehr (Eds.), *Modern German Sociology* (pp. 47-232). NewYork: Columbia University Press.
- Adorno, T. & Horkheimer, M. (1977) *The Dialectic of Enlightenment*, New York: Free Press.
- Adorno, T. (1991) *The Culture Industry*. London: Routledge.
- Alemdar, K. (1985) “Küreselleşme, Türkiye ve Kitle İletişim Araçları”, *Türk-İş Yıllığı '97*: 275-283.
- Alemdar, K. (1998) (Ed.) *Medya Gücü ve Demokrasi*. İstanbul: Tüses.
- Alemdar, K. (2001) *İletişim ve Tarih*, Ankara: Ümit Yayınevi.
- Alemdar, K. (2009) (Der.) *Türkiye’de İletişimin Dünü, Bugünü ve Yarını*. Ankara: AGC Yayını.
- Allor, M. (1988) ‘Relocating the Site of the Audience’, *Critical Studies In Mass Communication* 5: 217–33.
- Allport, G.W. (1935) Attitudes. In: *The Handbook of Social Psychology*, (ed.), C. Murchison. Reading, MA: Clark University Press, Pp. 798-884.
- Amin, S. (2005) *Empire and Multitude*. *Monthly Review*, 57(6) [Http://www.Monthlyreview.org/1105amin.htm](http://www.Monthlyreview.org/1105amin.htm)
- Anderson, C. A. and Gentile, D. A. (2008) Media Violence, Aggression, and Public Policy. In: E. Borgida & S. Fiske (Eds.), *Beyond Common Sense: Psychological Science In the Courtroom*. (Pp. 281-300) MA: Blackwell. [Http://www.Youngmedia.org.au/Pdf/AG_Games.Pdf](http://www.Youngmedia.org.au/Pdf/AG_Games.Pdf)
- Ang, I. (1996) *Watching Dallas*. London: Routledge.
- Artz, L. (2006) On the Material and the Dialectic: toward a class analysis of communication. In: L. Artz, S. Macek and D. Cloud (Eds).
- Artz, L, Macek, S., ve Cloud, D. L. (Eds.) (2006) *Marksizm and Communication Studies: the Point Is To Change It*. N.Y.: Peter Lang Publishing.
- Atabek, Ü. (2001) *İletişim ve Teknoloji: Yeni Olanaklar-Yeni Sorunlar*. Ankara: Seçkin.
- Atabek, Ü. (2006) İnternette Etik Sorunların Ekonomi Politik Bağlamı. *Küresel İletişim Dergisi*, 2: 1-9.
- Atton, C. (2007) Current Issues In Alternative Media Research. *Sociology Compass*, 1(1): 17- 27.
- Atwood, R. and Mcanany, E. (1986), *Communication and Latin American Society: Trends In Critical Research*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Ayers, A. and Saurin, J. (2007) "Beyond the 'Global Unifier': Counter-Hegemony In Neo-Gramscian Analysis." [Http://www.Allacademic.com/Meta/P179166_Index.html](http://www.Allacademic.com/Meta/P179166_Index.html)
- Ayers, A. J. (2008) (Ed.) *Gramsci, Political Economy, and International Relations Theory: Modern Princes and Naked Emperors*. New York: Palgrave Mcmillan.
- Bagdikian, B. (1983/1989) *Media Monopoly*. Boston, Beacon Press.
- Bagdikian, B. (2004) *the New Media Monopoly*. Boston: Beacon Press.

- Balle, F. (1983) "Mass Media Research In France: An Emerging Discipline". *Journal of Communication* 33 (3) :146 -156.
- Ball-Rokeach, G. ve M.D. Defleur (1976) "A Dependency Model of Media Effects" *Communication Research* 3 (1): 3–21.
- Barkin, S. M. and Gurevitch, H. (1987) Out of Work and On the Air: Television News of Unemployment. *Critical Studies in Mass Communication*, 4 (1): 1-20.
- Barnouw, E. and Miller, M. C. (Eds.) (1998) *Conglomerates and the Media*. New York: the New Press.
- Barney, D. (2004) *the Network Society*, Great Britain: Polity Press.
- Barthes, R. (1972) "Myth Today," *Mythologies*, Ed. and Trans. Annette Lavers. New York: Noonday Press. 109–159.
- Barthes, R. (1977) *Image-Music-Text*. London: Fontana
- Barthes, R. (1975) *S/Z*. (Trans. Richard Miller). London: Cape.
- Bartolovich, C. (2003) Post-Imperialism Or New Imperialism? the Eleventh September of George Bush. *Interventions* 5 (2): 177- 198.
- Başaran, F. (2000) *İletişim ve Emperyalizm: Türkiye’de Telekomünikasyonun Ekonomi-Politikaları*, Ankara: Utopya.
- Başaran, F. ve Geray, H. (2005) *İletişim Ağlarının Ekonomisi: Telekomünikasyon, Kitle İletişimi, Yazılım ve İnternet*. Ankara: Siyasal.
- Baudrillard, J. (1972/1981) In the Most Complete Ambiguity: Requiem For the Media. *International Journal of Baudrillard Studies*, [Http://Www.Ubishops.Ca/BaudrillardStudies /Vol4_1/Levin.Htm](http://Www.Ubishops.Ca/BaudrillardStudies/Vol4_1/Levin.Htm)
- Baudrillard, J. (1983) *Simulations*, NY: Semiotext.
- Baudrillard, J. (1983a) *In the Shadow of the Silent Majorities*. NY: Semiotext.
- Baudrillard, J. (1987) *The Evil Demon of Images*; Sydney: Power Institute.
- Baudrillard, J. (1992) Rise of the Void towards the Periphery. <http://www.egs.edu/faculty/baudrillard/baudrillard-rise-of-the-void-towards-the-periphery.html>
- Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Baudrillard, J. (1998) In the Shadow of the Millennium. <http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=104>
- Bell, D. (1973) *the Coming of the Post Industrial Society*, NY: Basic Book.
- Bell, Daniel (1960), *the End of Ideology*. New York: Free Press.
- Beltran, L. R.O (1976), 'Alien Premises, Objects and Methods in Latin American Communication Research. *Communication Research*, 3(2):107 - L 34.
- Benjamin, W. (1977) "the Work of Art In the Age of Mechanicle Production". *Mass Communication and Society* (1977) S. 384 - 408.
- Berelson, B. (1959) "the Stage of Communication Research". *Public Opinion Quarterly* 23 :1- 6.
- Berghe, P.L. Van Den (1963) "Dialectics and Functionalism". *American Sociological Review*, 28: 695–705.
- Bernauer, J. ve Rasmussen, D. (1988) *the Final Foucault*. Mass: MIT Press.
- Berube, M. (1996) *Cultural Criticism and the Politics of Selling Out*. [Http://Www.Altx.Com/EBR/EBR2/Ebr2.Htm](http://Www.Altx.Com/EBR/EBR2/Ebr2.Htm)
- Best, S & Kellner, D. (1991) *Postmodern Theory: Critical Interrogations*. London: Macmillan.
- Bhabha, H. K. (1992) "Postcolonial Criticism." in *Redrawing the Boundaries*, Edited By Stephen Greenblatt and Giles Gunn. New York: MLA.
- Birdwhistell, R. (1970) *Kinesics and Context*. New York: Ballantine.
- Blau, P. (1964) *Exchange and Power In Social Life*, NY: John Wiley and Sons.
- Blumer, H. 1969. *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Berkeley: The University of California Press.

- Blumler, J. G. (1977) *the Political Effects of Mass Communication*. the Open University, Unit 8, London: the Open University Press.
- Blumler, J. G. ve E. Katz (1974) (Eds.) *The Uses of Mass Communications: Current Perspectives On Communications Research*. CA: Sage.
- Blumler, J. ve Gurevitch, M. (1975) Towards a comparative Framework for Political Communication Research. In: S.H. Chaffee (Ed.) *Political Communication*. Ca: Sage.
- Bodley, J. H. (1994) *Cultural Anthropology: Tribes, States, and the Global System*. Mountain View, CA: Mayfield.
- Boratav, N. P. vd. (1967) *Kültür Emperyalizmi*. İstanbul: Ataç
- Bottomore, T.B. (1964) *Karl Marx*. NY: Mcgraw Hill.
- Bottomore, T.B. (1974) *Sociology As Social Criticism*. NY: Pantheon.
- Bourdieu, P. (1994) *The Field of Cultural Production*. In: Polity Reader
- Boyd-Barret, O. (1977) *Media Imperialism: Towards an İnternational Framework for an Analysis of Media Systems*, In: J. Curran et al. (1992) *Mass Communication and Society*. London: Arnold, S. 116-135.
- Boyd-Barrett, O. (1997) *İnternational Communication and Globalization*. In: Muhammadi, A. (Ed.) *İnternational Communication and Globalization*. London: Sage.
- Braaten, J. (1995) *Habermas's Critical Theory of Society*. NY: SUNY.
- Bryant, J. ve Miron, D. (2004) Theory and Research İn Mass Communication. *Journal of Communication*; 54 (4): 662-704.
- Burt, C. (1962) The Concept of Consciousness. *British Journal of Psychology*, 53, 229-242.
- Buxton, W. (2008) *From Park To Cressey: Chicago Sociology's Engagement with Media and Mass Culture*. In: D. W. Park & J. Pooley (Eds.), *the History of Media and Communication Research: Contested Memories* (Pp. 345–362) N. Y.: Peter Lang.
- Callinicos, A. (1989) *Against Postmodernism: A Marksist Critique*. N. Y.: St. Martin's.
- Carey, J. (1992) *The Intellectuals and the Masses, Pride and Prejudice Among the Literary Intelligentsia, 1880-1939*. London: Faber & Faber.
- Carey, J.W. (1983) The Origins of the Radical Discourse On Cultural Studies. *Journal of Communication* 33 (3): 311- 313.
- Carey, J.W. (1985) Overcoming Resistance to Cultural Studies. In: M. Gurevitch and M.R. Levy (eds), *Mass Communication Yearbook 5*, pp. 27-40
- Carey, J.W. (1989) *Communication As Culture: Essays On Media and Society*. Boston: Unwin Hyman.
- Carey, J. W. (1996). The Chicago School and mass communication research. In: E. E. Dennis & E. Wartella (Eds.), *American communication research: The remembered history* (pp. 21–38). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Cazeneuve, J. (1972) *La Société De L'Ubiquite.*, Paris: Denoel.
- Chaffee, S.H. ve E.M. Rogers (1983) Communication As An Academic Discipline: A Dialogue. *Journal of Communication* 33 (3): 18 – 30.
- Chaffee, S.H. ve J. L. Horkheimer (1985) *Origins of the Limited Effects Model*. In Gurevitch, M. ve M.R. Levy (Eds.) *Mass Communication Review Yearbook: Vol.,S. Ca: Sage, S. 75-84*.
- Chen, K.V. (1986) MTV: the (Dis)Appearance of Post Modern Semiosis Or Cultural Politics of Resistance. *Journal of Inquiry*, V. 10 (1) S.66-69.
- Chomsky, N. (1992) *Deterring Democracy*. NY: Vintage.
- Chomsky, Noam (2002) *Media Control: the Spectacular Achievements of Propaganda*. Seven Stories Press. New York, NY.
- Chomsky, N. (2003) *Hegemony Or Survival: America's Quest For Global Dominance*. Henry Holt Publishing. New York, NY.
- Chomsky, N. (2003a) (3rd ed. By Otero) *Radical Priorities*. Ca: AK Press.
- Cohen, B.C. (1963) *The Press, the Public and Foreign Policy*. Princeton: Princeton University Press.

- Compaine, B.M. (1979/2000) (Ed.); *Who Owns the Media*. NY: Harmony Books.
- Comte, A. (1877) *The Progress of Civilization Through Three Stages*. İçinde Etzioni, A. and Etzioni, H. (1973) (Eds.) S.14 -19.
- Conor, E. A. (1994) (Ed.) *The Global Political Economy of Communication: Hegemony, Telecommunication and the Information Economy*. New York: St Martin's Press.
- Cooley, C.H. (1967) *Society and Individual*. İçinde Levitas, G. B. (1967)(Ed.) Culture and Consciousness. N.Y.: George Braziller, S. 141-151.
- Coser, L. (1956) *The Functions of Social Conflict*. London: Free Press.
- Craig, R. T. (1993) Why Are There So Many Communication Theories? *Journal of Communication* 43(3):26--33.
- Craig, R.T.(1999) Communication Theory as a Field. *Communication Theory*, 9(2):15-27.
- Crowther-Heyck, (2006) Patrons of the Revolution. Ideals and Institutions in Postwar Behavioral Science. Chicago: University of Chicago Press.
- Curran, J. (1978) The Press as an Agency of Social Control: An Historical Perspective. In:Boyce, G. Et al. (eds.) *Newspaper History*. Ca: Sage.
- Curran, J. (1982) *Communications, Power and Social Order*. In:Gurevitch Et al.
- Curran, J. (1990) The New Revisionism In Mass Communication Research. *European Journal of Communication*. 5: 135-164.
- Curran, J. M. Gurevitch and J. Woollacoot (1977) (Eds.) *Mass Communication and Society*. Ca: Sage.
- Çakır, H. (2002) Osmanlıda Basın İktidar İlişkisi. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çam, Ş. (2009) Medya Çalışmalarında İdeoloji. Ankara: De Ki.
- Çamdereli, M. (2008) İletişime Giriş. İstanbul: DEM.
- Çelenk, S. (2008) İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar. Anara: De Ki.
- Dahrendorf, R. (1959) *Class and Class Conflict In Industrial Society*. CA: Stanford University Press.
- Dahrendorf, R. (1964) *Toward A Theory of Social Conflict*. In Etzioni, A. ve E. Etzioni (Eds.) (1964 ve 1973) *Social Change*. NY: Basic Books.
- Deepika, B. (2001) Introduction To Postcolonial Studies, [Http://Www.Emory.Edu/ENGLISH/Bahri/Contents.Html](http://www.Emory.Edu/ENGLISH/Bahri/Contents.Html).
- Deetz, S. A. (1994) Future of the Discipline. In:Deetz, S A (Ed) *Communication Yearbook* 17. Thousand Oaks: Sage: 565--599.
- Defleur, M. ve S. Ball-Rokeach (1975) *Theories of Mass Communication*. NY: Longman.
- Defleur, M. ve S. Ball-Rokeach (1989) *Theories of Mass Communication*. (5th Edition) NY: Longman.
- Dekadt, E. ve G. Williams (1974) (Eds.) *Sociology and Development*. London: Tavistock.
- Denisof, R.S. ve Diğerleri (1974) (Eds.) *Theories and Paradigms In Contemporary Sociology*. Illinois: F.E. Pencoek.
- Denzin, N. K. (2005) (Ed.) *Studies In Symbolic Interaction*. New York/London: Elsevier.
- Dervin, B., Grossberg, L., O'Keefe, D. & Wartella, E. (Eds) (1989) *Rethinking Communication Vol 1 ve Vol 2..* Newbury Park: Sage.
- Deutchman, I. E. and Ellison, Anne (1999) A Star Is Born: the Roller Coaster Ride of Pauline Hanson In the News, *Media, Culture & Society* 21:33--50.
- Dewey, J. (1925) *Experience and Nature*. Chicago: Open Court Publishing.
- Dewey, J. (1939) *Freedom and Culture*. NY: Capricon.
- Dijk, J. V. (2006) *the Network Society: Social Aspects of New Media*. CA: Sage.
- Dirlık, A. (1994) 'the Postcolonial Aura; Third World Criticism In the Age of Global Capitalism', *Critical Inquiry*, 20: 328--56.
- Dobie, A. B. (2002) *Theory and Practice: An Introduction To Literary Criticism*. Boston, MA: Thomson Learning Inc.
- Doğan, İ. (1998) *İletişim ve Yabancılaşma Yazılı Kültürümüzde İlkeler*. İstanbul: Sistem.
- Donohew, L. (1967) Newspaper Gatekeepers and Forces In the News Channel. *Public Opinion Quarterly* 31: 231- 239.

- Doob, L. (1947) Utilization of Social Scientists In the Overseas Branch of the Office of War Information, *American Political Science Review*, 41 (4): 49-67.
- Dordick, H. ve Wang, G. (1993) *The Information Society*. Ca: Sage.
- Dorfman, A. (1983) *the Empire's Old Clothes*. New York: Pantheon.
- Dursun, Ç. (2004) *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*. Ankara: Elips.
- Drucker, P. F. (1993) *Post-Capitalist Society*. New York: Harper Business
- Eagleton, T. (1996) *The illusions of postmodernism*. Mass: Blackwell Publishers.
- Eco, U. (1976) *A Theory of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
- Edgley, A. (2005) Chomsky's Political Critique: Essentialism and Political Theory. *Contemporary Political Theory*, 4: 129-153.
- Eliot, T. S. (1948/1949) *Notes Towards the Definition of Culture*. New York: Harcourt.
- Elliot, P. (1974) *Uses and Gratifications Research: A Critique and A Sociological Alternative*. In: Blumler, J. ve E. Kat (1974)
- Elliot, P. ve P. Golding (1974) *Mass Communication and Social Change in Dekadt*, E. and G. Williams (1974) s. 229-253.
- Engels, F. (1877) *Karl Marx* (Biography) in Selsam, H. Et al.(1983)
- Engels, F. (1878) *Anti - Duhring*. In: Selsam, H. ve H. Martel (1984)
- Engels, F. (1882) *Dialectics of Nature*. In: Selsam, H. ve H. Martel (1984)
- Engels, F. (1884) *Preface To the First German Edition of the Poverty of Philosophy*
- Engels, F. (1888) *Ludwig Feuerbach*. In: Selsam, H. Et al.(1983)
- Engels, F. (1890) *Letter To Conrad Schmidt*. In: Selsam, H. Et Al., (1983)
- Enzenberger, H. M. (1974) *the Consciousness Industry*. NY: Seabury.
- Erdoğan, İ. (1994) *Amerika; İkinci Vatanda Düşler ve Gerçekler*. Ankara: Ümit.
- Erdoğan, İ. (1995) *Uluslararası İletişim*. İstanbul: Kaynak.
- Erdoğan, İ. (1997) *İletişim, Egemenlik ve Mücadeleye Giriş*. Ankara: İmge.
- Erdoğan, İ. (1997a) *İnsanın Zincirine Vuruluşu*. Ankara: Doruk.
- Erdoğan, İ. (1999a) *Popüler Kültür: Kültür Alanında Egemenlik ve Mücadele İçinde N. Güngör (1999) Popüler Kültür ve İktidar*. Ankara: Vadi.
- Erdoğan, İ. (2000) *Kapitalizm, Kalkınma, Postmodernizm ve İletişim*. Ankara: Erk.
- Erdoğan, İ. (2001) *İlk Çağlardaki Egemen İletişim Biçimleri Üzerine Bir Değerlendirme. Kültür ve İletişim 1999, 2 (2): 15-47.*
- Erdoğan, İ. (2001a) *Popüler Kültürde Gasp ve Popülerin Gayrimeşruluğu*. Doğu Batı, 15(2): 65-106.
- Erdoğan, İ. (2001b) *Sosyal Bilimlerde Pozitivist-Ampirik Akademik Araştırmaların Tasarım ve Yöntem Sorunları*. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 12:17-34.
- Erdoğan, İ. (2005) *Kitle İletişiminde Pozitivist Ampirik Geleneğin Kuruluşu: Lazarsfeld ve Yönetimsel Araştırmalar*. Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi, 20(2): 1-48
- Erdoğan, İ. (2007) *Pozitivist Metodoloji*. Ankara: Erk.
- Erdoğan, İ. (2007a) *Ampirik Araştırmada Sorunlar: TRT ve RTÜK Kamuoyu Araştırmaları Üzerine Bir İnceleme* Ankara: G.Ü.İ.F., 40. Yıl Kitapları Serisi.
- Erdoğan, İ. (2008) *Teori ve Pratikte Halkla İlişkiler*. Ankara: Erk.
- Erdoğan, İ. (2008a) *İletişimi Anlamak*. Ankara: Erk.
- Erdoğan, İ. ve K. Alemdar (2005) *Kültür ve İletişim*. Ankara: Erk.
- Erdoğan, İ. ve P. B. Solmaz (2005) *Sinema ve Müzik*. Ankara: Erk.
- Erikson, E. (1959) *Identity and the Life Cycle*. New York: International Universities Press.
- Eriksson, K. (2007) *On Communication In the Modern Age: Taylorism and Beyond.*, *Journal For Cultural Research*, 11 (2):125-139.
- Fanon, F. (1952/2008) *Black Skin, White Masks*. New York: Grove.
- Fejes, F. (1984) *Critical Mass Communications Research and Media Effects: the Problem of the Disappearing Audience*. *Media Culture and Society* 6 (3):219-232.
- Ferguson, C. and Kilburn, J. (2009) *the Public Health Risks of Media Violence: A Meta-Analytic Review*. *Journal of Pediatrics*, 154 (5): 759-763.
- Festinger, L. (1957) *A Theory of Cognitive Dissonance*. Evanston: Row, Peters.

- Fine, G. A. (1993) the Sad Demise, Mysterious Disappearance, and Glorious Triumph of Symbolic Interactionism. *Annual Review of Sociology* 19:61–87.
- Finlay-Pelinski, M. (1982) Semiotics vs History: from Content Analysis To Contextualised Discursive Praxis. *Semiotica*, 40(3/4): 229–266.
- Fiske, J. (1982) *Introduction To Communication Studies*. London: Routledge.
- Fiske, J. (1987) *Television Culture*. NY: Methuen.
- Fiske, John (1992) British Cultural Studies and Television. In: Allen, R. C. (Ed.) (1992) *Channels of Discourse, Reassembled*. London: Routledge.
- Fontana, A. (2005) The Postmodern Turn In Interactionism. In: Denzin (ed.), s. 239-254.
- Frank, A.G. (1967) *Capitalism and Underdevelopment In Latin America*. NY: Monthly Review.
- Frank, A. G. (1969) *Latin America: Underdevelopment or Revolution*. NY: Monthly Review.
- Freedman, J. ve D. Sears (1965) Selective Exposure. In: Berkowitz, L. (Ed) *Advances In Experimental Social Psychology*, Vol. 2. NY: Academic Press. 57 - 97.
- Fuchs, C. (2009) Some Theoretical Foundations of Critical Media Studies: Reflections On Karl Marx and the Media. *International Journal of Communication*, 3: 369-402.
- Fukuyama, F. (1992) *The End of History and the Last Man*. New York: Avon Books.
- Gadamer, H.G. (1989) *Truth and Method*. New York: Crossroad.
- Gans, H.J. (1972) The Positive Functions of Poverty. *American Journal of Sociology* 78 (2): 275 - 289.
- Garnham, N. (1979) The Strange Case of Dr. Blumler. *Media Culture and Society* 1 (1): 23-34.
- Garnham, N. (1979a) Contribution To Political Economy of Mass Communication. *Media, Culture and Society*, 1(2):123-146.
- Garnham, N. (1983) Toward A Theory of Cultural Materialism. *Journal of Communication* 33 (3): 314-329.
- Garnham, N. (1990) *Communication Capitalism and Global Culture and Economics of Information*. Ca: Sage.
- Garnham, N. (1990a) Media Theory and Political Future of Mass Communication. In Granham (1990) S. 1-19.
- Garnham, N. (1995) Political Economy and Cultural Studies: Reconciliation Or Divorce?. *Critical Studies in Mass Communication*, 12 (1):62-71.
- Gary, B. (1996) Communication Research, the Rockefeller Foundation, and Mobilization For the War On Words. *Journal of Communication*, 46 (3): 124–147.
- Geertz, C. (1973) *On the Interpretation of Culture*. New York: Basic Books.
- Gellner, E. (1983) *Nations and Nationalism*. Oxford: Blackwell.
- Gencil-Bek, M. (2003) *Avrupa Birliği ve Türkiye’de İletişim Politikaları*. Ankara: Ümit.
- Geray, H. (2003) *İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları*, Ankara: Utopya.
- Gerbner, G. (1998) Cultivation Analysis: An Overview. *Mass Communication & Society* 1: 175–94.
- Gerbner, G. et al.(1994) Growing Up With Tv: the Cultivation Perspective. In: J. Bryant and D. Zillman (Eds.)
- Gerbner, G. et al (1979) The Demonstration of Power: Violence Profile. *Journal of Communication* 29 :177 -196.
- Gerbner, G. ve Diğerleri (1982) Charting the Mainstream: Tv’s Contributions To Political Orientations. *Journal of Communication* 32 (2): 100 -127.
- Gill, G. (1984) *Post Structuralism As Ideology*. Arena, 69: 70-95.
- Gitlin, T. (1978) Media Sociology: Dominant Paradigm. *Theory and Society* 6(2): 205-253.
- Gitlin, T. (1991), "The politics of communication and the communication of politics." In: J. Curran and N. Gurevitch (eds.), *Mass media and society*. London: Edward Arnold.

- Girgin, A. (2007) *Uluslararası İletişim*. İstanbul: Der.
- Girgin, A. (2001) *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*. İstanbul: İnkılap.
- Glander, T. (2000) *Origins of Mass Communications Research During the American Cold War: Educational Effects and Contemporary Implications*. NJ: Erlbaum.
- Glasgow University Media Group (1976) *Bad News*. London: Routledge.
- Glasgow University Media Group (1980) *More Bad News*. London: Routledge.
- Glasgow University Media Group (1982) *Really Bad News*. London: Routledge.
- Goffman, E. (1963) *Behavior In Public Places*. NY: Free Press.
- Goldman, R. ve S. Papsen (1994) The Post Modernism That Failed. In: Dickens, D. R. ve A. Fontana (Eds.) *Post Modernism and Social Inquiry*. NY: Guilford, S. 224-253.
- Goldstein, F. (2008) *Low-Wage Capitalism*. New York: World View Forum.
- Gonzenbach, W. J. (1994) Children With AIDS Attending Public School: An Analysis of Spiral of Silence. *Political Communication*, 11(1): 318.
- Goody, J. (1977) *the Domestication of the Savage Mind*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gouldner, A.W. (1970) *The Coming Crisis of Western Sociology*. NY: Basic.
- Graber, D.A. (1976) Press and Television As Opinion Resources In Presidential Campaigns. *Public Opinion Quarterly* 40: 285 - 303.
- Gramsci, A. (1971) *Selections from the Prison Notebooks*. London: Lawrence & Wishart.
- Gramsci, A. (1975) *Dans Le Texte*, Paris: Editions Sociales.
- Greenberg, B.S. (1974) *Gratifications of Television Viewing and Their Correlates*. In: Blumler, J. ve E. Katz (1974)
- Grossberg, L. (1984) Strategies of Marxist Cultural Interpretation. *Critical Studies In Mass Communication* 1 (4): 392 - 421.
- Grossberg, L. (1993) Cultural Studies and/In New World. *Critical Studies In Mass Communication*. 10 (1): 1-22.
- Gurevitch, M. et al. (1982) (Eds.) *Culture, Society and the Media*. London: Methuen.
- Güngör, N. (1993) *Arabesk: Sosyokültürel Açısından Arabesk Müzik*. Ankara: Bilgi.
- Güngör, N. (1996) Popüler Kültür Ürünü Olarak Çizgi Roman -Abdülcanbaz. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, N. (1999) (Ed.) *Popüler Kültür ve İktidar*. Ankara: Vadi
- Habermas, J. (1979) *Communication and Evolution of Society*. Boston: Beacon.
- Habermas, J. (1981) *The Theory of Communicative Action*, Vol.1: Reason and Rationalization of Society. Boston: Beacon.
- Habermas, J. (1988) *On the Logic of the Social Sciences*, Trans. S.W. Nicholzen and J.A. Stark, UK: Polity Press.
- Habermas, J. (1994) the Emergence of Public Sphere. In: Polity Reader In Cultural Theory. Polity Press.
- Hall, S. (1977) Culture, Media and Ideological Effect. In: Curran, Gurevitch and Woollacott. s. 315 - 348.
- Hall, S. (1980) Cultural Studies: Two Paradigms. *Media, Culture and Society*, 2(1): 57-72.
- Hall, S. (1982) The Rediscovery of Ideology: Return of the Repressed In Media Studies In Gurevitch Et.Al. (Ed)(1982), Culture. Society. and the Media, Methuen, London, New York. S. 56 - 90.
- Hall, S. (1984a) Cultural Studies and the Centre: Some Problematics. In: Stuart Hall, Et al.(Eds.), Culture, Media, Language. London: Hutchinson.
- Hall, S. (1992) The Question of Cultural Identity. In: Stuart Hall, et al. *Modernity and Its Futures*. London: Polity Press.
- Hall, S. Et al.(1978) *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order*. New York: Holmes & Meier.
- Halloran, J. D. (1968) *The Effect of Mass Communication With Special Reference To Tv: A Survey*. London: Leicester University Press.

- Halloran, J. D. (1978) Further Development Or Turning the Clock Back? *Journal of Communication* 28 (2): 120 -132.
- Halloran, J. D. (1983) A Case For Critical Eclecticism *Journal of Communication*, 33 (3): 270 - 278.
- Halloran, J.D. (1977) *Mass Media Effects: A Sociological Approach*. Unit Seven of the Mass Communication and Society. London: Open University.
- Hamelink, C. J. (1986) Is Information Technoloji Neutral?. In:Jorg, Becker (Ed.) *Communication and Domination: Essay On H. I. Schiller*, S. 16-24.
- Hardt, H. (1989) The Return of the 'Critical' and the Challenge of Radical Dissent: Critical Theory, Cultural Studies, and American Mass Communication Research. *Communication Yearbook* 12, CA: Sage, P. 558-600.
- Hardt, H. (1992) *Critical Communication Studies: Communication, History and Theory In America*. NY: Routhledge.
- Hardt, H. (1997) Beyond Cultural Studies - Recovering the 'Political' In Critical Communications Studies. *Journal of Communication Inquiry*, 21 (2):70-79.
- Hardt, H. (1999) Shifting Paradigms: Decentering the Discourse of Mass Communication Research. *Mass Communication and Society*, 2:3,175 - 183.
- Hardt, M. and A.Negri (2000) *Empire*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Harms, J. ve D. R. Dickens (1996) Postmodern Studies: Analysis Or Symptoms?. *Critical Studies In Mass Communication*, 13 (3) S.209-225.
- Harris, M..(1974/1989) *Cows, Pigs, Wars, and Witches : The Riddles of Culture*. NY: Random House/Vintage.
- Harris, M. (1980) *Cultural Materialism: The Struggle for a Science of Culture*. New York: Vintage Boks.
- Harty, M. (1991) The First Conflict Resolution Movement: 1956-1971. *Journal of Conflict Resolution*. V. 35, No. 4, December, S. 720-758.
- Hasdemir, T. A. (2007) *Kamusal İletişimde Bilgi Edinme Hakkı*. Istanbul: Dipnot.
- Hegel, G.F.M. (1953) *Reason In History*. Indianapolis: Bobbs - Merrill.
- Heider, F. (1958) *The Psychology of Interpersonal Relations*. NY: Wiley.
- Heise, J. (1996) Akkadian Language. [Http://www.Sron.Nl/~Jheise/Akkadian/](http://www.Sron.Nl/~Jheise/Akkadian/)
- Helgerson, Richard T. (1998) Language Lessons: Linguistic Colonialism, Linguistic Postcolonialism, and the Early Modern English Nation. *The Yale Journal of Criticism*, 11 (1): 289-300.
- Herman, E. S. ve N. Chomsky (1988/2002) *Manufacturing Consent: Political Economy of Mass Communication*. NY:Pantheon.
- Herman, E (1999) *The Myth of the Liberal Media*. New York: Peter Lang Publishing.
- Herskovits, M. (1955) *Cultural Anthropology*. New York: Knopf.
- Homans, G.C. (1964) Bringing Man Back In. *American Sociological Review* 29:809-18.
- Horton, D., & Wohl, R. (1982) Mass Communication and Parasocial Interaction: Observation On Intimacy at A Distance. In:G. Gumpert & R. Cathcart (Eds.), *Inter/Media: Interpersonal Communication In A Media World* (2nd Ed., Pp. 188-211) New York: Oxford University Press.
- Hovland, C. I. ve Diğerleri (1949) *Experiments On Mass Communication*. Princeton; Princeton University Press.
- Hovland, C.I. (1959) Results from Studies of Attitude Change *the American Psychologist* 14: 8 -17.
- Hovland, C.I. and W. Weis (1951) The Influence of Source Credibility On Communication Effectiveness *Public Opinion Quarterly* 15: 635 - 650.
- Hovland, C.I. et al.(1953) *Communication and Persuasion*. New Haven: Yale University.
- Huesmann, L. R. (2007) The Impact of Electronic Media Violence: *Scientific Theory and Research Journal of Adolescent Health*, 41 (6): 6-13.
- Huesmann, R. L. and Taylor, L. D. (2006) the Role of Media Violence In Violent Behavior. *Annual Review Public Health*. 27:393 – 415.

- Huntington, S. P. (1996) *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster.
- Huntington, S. P. et al. (1975) *The Crisis Democracy: Reports On the Governability of Democracies To the Trilateral Commission*. NY: New York University Press.
- Innis, H.A. (1950) *Empire and Communication*. Oxford: Clarendon Press.
- Innis, H.A. (1951) *The Bias of Communication*. Toronto: University of Toronto Press.
- İhsanoğlu, E. ve M. Kaçar (1995) (Ed.) *Çağını Yakalayan Osmanlı: Osmanlı Devletinde Modern Haberleşme ve Ulaştırma Teknikleri*. İstanbul: Yıldız Matbaacılık
- İrvan, S. (1997) (Der.) *Medya Kültür, Siyaset*. Ankara: Ark.
- Jameson, F. (1991) *Post Modernism Or the Cultural Logic of Capitalism*. Durham, NC: Duke University Press.
- Jansen, S.C. (1983) Power and Knowledge: Toward A New Critical Synthesis *Journal of Communication* 33 (3): 314 - 329.
- Jussim, L. (1992) Understanding Reactions To Feedback By Integrating Ideas from Symbolic Interactionism and Cognitive Evaluation Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(3, March): 402-420.
- Katz, E. (1957) The Two Step Flow of Communication: An Up-To-Date Report On A Hypothesis. *Public Opinion Quarterly* 21 (2): 61-78.
- Katz, E. (1968) On Reopening the Question of Selectivity In Exposure To Mass Communications. In: Abelson, R.P. ve Diğerleri (Eds.) (1968) *Theories of Cognitive Con- Sistency*. Chicago: Rand Macnally. S. 788 - 796.
- Katz, E. ve P. Lazarsfeld (1955) *Personal Influence: The Part Played By People In the Flow of Mass Communication*. Glencoe, Ill: Free Press.
- Katz, E., J. G. Blumler and M. Gurevitch (1974) Uses of Mass Communication By the Individual in Davison, W.P. ve F.T.C. Yu (Eds.) *Mass Communication Research*. NY: Praeger, S. 11-35.
- Katz, E., M. Gurevitch and H. Haas (1973) The Use of Mass Media For Important Things *American Sociological Review* 38: 164 -181.
- Kaya, R. (2009) *İktidar Yumağı*. İstanbul: Imge.
- Kılıçaslan, E. Ç. (2008) *Siyasal İletişim: İdeoloji ve Medya İlişkisi*. İstanbul: Kriter.
- Klapper, J.T. (1960) *The Effects of Mass Communication*. Glencoe, Ill: Free Press.
- Klapper, J.T. (1963) Mass Communication Research: An Old Road Surveyed. *Public Opinion Quarterly* 27 (4) 515 - 527.
- Kellner, D. (1993) Critical Theory Today: Revisiting the Classics. *Theory, Culture & Society* 10(2):45- 59.
- Kellner, K. (1995) *Media Culture: Cultural Studies, Identity & Politics Between the Modern & the Postmodern*. NY:Routhledge.
- Koloğlu, O. (2006) *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Koloğlu, O. (1999) *Medya-Devlet ve Sermaye. Birikim*, 117, 69-76.
- Kongar, E. (1979) *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. Ankara: Bilgi.
- Kuhn, T. S. (1970). *The structure of scientific revolutions* (2nd. ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Kumar, D. (2006) Media, Culture, and Society: the Relevance of Marx's Dialectical Method. *Marxism and Communication Studies: The Point Is To Change It*. In: Lee Artz, Steve Macek, and Dana L. Cloud. NY: Peter Lang, 2006. 71-86.
- Lang, K. (1979) Critical Function of Empirical Communication Research: Observations On. German - American Influence. *Media, Culture and Society* 1 (1): 83 - 96.
- Lang, K ve Lang, G. (1996, 2006) *Television and Politics*. NY: Transaction Publishers.
- Lasorsa, D. L. (1991) Political Outspokenness: Factors Working Against the Spiral of Silence. *Journalism Quarterly*, 68 (No 12, Spring, S. 131-140.
- Lasswell, H.D. (1927) *Propaganda Technique In the World War*. New York: Knopf.
- Lasswell, H.D. (1935) *World Politics and Personal Insecurity*. NY: Mcgraw Hill.

- Lasswell, H. (1948) The Structure and Functions of Communication. In Society. In:W. Schramm, (1960) (Ed.) *Mass Communication*, Urbana: University of Illinois Press, S. 117-130.
- Lasswell, H.D. ve diğerleri (1949) *Language of Politics*. NY: G.W. Stewart.
- Lasswell, Harold D. (1948) The Structure and Function of Communicationin Society, In Lyman Bryson (Ed.) *The Communication of Ideas*. NY: Harper & Brothers.
- Lazarsfeld, P. and F.N. Stanton (1944) *Radio Research, 1942-43*. New York: Duell, Sloan, and Pearce.
- Lazarsfeld, P., L. Berelson, and H. Caudet. (1948) the People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind In A Presidential Campaign. New York: Duell, Sloan, and Pearce.
- Lazarsfeld, P.F. (1941) Remarks On Administrative and Critical Research. *Studies In Philosophy and Social Science* 9:2 -16.
- Lazarsfeld, P.F. (1972) *Qualitative Analysis: Historical and Critical Essays*. Boston: Ally and Bacon.
- Lenert, E. M. (1998) A communication Theory perspective on Telecommunications Policy. *Journal of Communication*, 48: 3-23.
- Lenin, V.I. Imperialism (1977) The Highest Stage of Capitalism. Lenin Collected Works. Vol. 22. 1964. Moscow: Progress Publishers, 185-304.
- Lerner D. and W. Schramm (1976) *Communication and Change In Developing Countries; the Last 10 Years and Next*. Hawaii: University Press of Hawaii.
- Lerner, D. (1957) *Communication Systems and Social Systems*. In:W. Schramm (1960) *Mass Communications*. Urbana: University of Illinois Press. Pp. 160.
- Lerner, D. (1958) *The Passing of Traditional Society*. NY: Free Press.
- Lerner, D. (1963) *Toward A Communication Theory of Modernization*. In:Pye, L.M. (1963) (Ed.) *Communication and Political Development*. Princeton: Princeton University Press.
- Lerner, D. and W. Schramm (1967) (Ed.) *Communication and Change In the Developing Countries*. Honolulu: East Est Center.
- Levin, J. and W. Levin (1982) *The Functions of Discrimination and Prejudice*. NY: Harper & Row.
- Levitas, G. B. (1967)(Ed.) *Culture and Consciousness*. N.Y.: George Braziller.
- Lewis, C. (1997) What Counts In Cultural Studies. *Media, Culture and Society*, V. 19 (1): 83-97.
- Linton, R. (1976) Status and Role. In:Coser, L. ve B. Rosenberg (Eds.) *Sociological Theory*, 4th Edition. NY: Macmillan. S. 276-281.
- Lippman, W. (1922) *Public Opinion*. NY: Harcourt Brace.
- Lipset, S.M. (1963) *The First New Nation*, NY: Doubleday.
- Lipset, S.M. (1986) *Siyasal İnsan, Çev. Mete Tunçay, 2. Baskı*, Ankara: Kuram.
- Loevinger, L. (1968) The Ambiguous Mirror. the Reflective-Projective Theory of Broadcasting and Mass Communication. *Journal of Broadcasting* 12 (2): 24-40.
- Lyle, J. ve H.R. Hoffman (1971) *Television In the Daily Lives of Children*. LA: California University Press.
- Lyotard, J.F. (1984) *The Postmodern Condition*. Manchester: Manchester University Press.
- Malinowski, B. (1926) Antropology. *Encyclopedia Britannica*, First Supplementary Volume,S.132. NY: E.B.
- Marcuse, H. (1968) *One Dimensional Man*. Boston: Beacon Press.
- Marx, K. (1844) Economic and Philosophic Manuscripts.
- Marx, K. (1844a) Introduction To the Critique of Hegel's Philosophy of Right. In:Selsam, H. ve H. Martel (1984).
- Marx, K. (1852) The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte. In: Selsam, H. ve H. Martel (1984)

- Marx, K. (1859) A Contribution To the Critique of Political Economy. In: Selsam, H. ve H. Martel (1984)
- Marx, K. (1873) *Capital* Vol. 1. In: Selsam, H. ve H. Martel (1984)
- Marx, K. (1867a). *Capital* Vol. I. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1867-c1/ch15.htm>
- Marx, K. (1867c). *Capital* Vol. I. Crises in the cotton trade. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1867-c1/ch15.htm#S7>
- Marx, K. (1867d). *Capital* Vol. I. Division of labor and manufacture. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1867-c1/ch15.htm#S7>
- Marx, K. (1857a). *Grundrisse*. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1857/grundrisse/>
- Marx, K. (1857b). *Grundrisse: Notebook III*. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1857/grundrisse/ch06.htm>
- Marx, K. (1857). Introduction to a Contribution to the Critique of Political Economy. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1859/critique-pol-economy/appx1.htm>
- Marx, K. (1893). *Capital* Vol. II. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/cw/volume36/index.htm>
- Marx, K. (1893a) *Capital* Vol. II. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1885-c2/index.htm>
- Marx, K. (1893b) *Capital* Vol. II. The time of Circulation. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1885-c2/ch05.htm>
- Marx, K. (1894) *Capital* Vol. III. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1894-c3/ch30.htm>
- Marx, K. (1875) *Critique of the Gotha Program*. In, Bottomore (1964)
- Marx, K., & Engels, F. (1970) *Selected Works* In 2 Volumes. Moscow: Progress.
- Marx, K., & Engels, F. (1975) *Collected Works*. New York: International Publishers.
- Marx, K., Engels, F. (1844) Holy Family. In: Selsam, H. Et al.(1983)
- Marx, K., Engels, F. (1846) *The German Ideology*. New York: International Publishers (1969)
- Martin, J. (2002) the Political Logic of Discourse: A Neo-Gramscian View. *History of European Ideas*, 28(1-2): 21-31.
- Mattelart, A. (1976) Cultural Imperialism In the Multinationals' Age. *Instant-Research-On-Peace-and-Violence*; 1976, 6, 4, 160-174.
- Mattelart, A. ve M. Mattelart (1979) *De L'Usage Des Medias En Temps De Crise*. Paris: Alain Moreau.
- Mattelart, A. ve S. Siegelau (1979) (Eds.) *Communication and Class Struggle*. Vol I. NY: International General.
- Mattelart, A. ve S. Siegelau (1983) (Eds.), *Communication and Class Struggle*. Volume 2: Liberation, Socialism (Pp. 11-16) New York: International General.
- Mattelart, A. (1994) *Les Nouveaux Scénarios De La Communication Internationale*. Barcelona: Generalitat De Catalunya.
- Mattelart, A. (1980) *Mass Media, Ideologies and the Revolutionary Movement*. New Jersey: Harvester Press
- Mattelart, A. and M. Mattelart (1992) *Rethinking Media Theory: Signposts and New Directions*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Mattelart, A. (1995) *Unequal Voices*. (the Multimedia Explosion: Quo Vadis?) UNESCO Courier, Feb P11(4)
- Mattelart, A. (2003) *The Information Society: An Introduction*. London: Sage.
- Mattelart, Michele and Mattelart, Armand (1987) *Le Carneval Des Images: La Fiction Brésilienne*. Paris: La Documentation Française.
- Matthes, J. (2005) The Need For Orientation Towards News Media: Revising and Validating A Classic Concept. *International Journal of Public Opinion Research*, 18 (4): 422-444.

- McChesney, R. (2007) *The Communication Revolution: Critical Junctures and the Future of Media*. New York: the New Press.
- McChesney, R.(2004) The Problem of the Media: U.S. Communication Politics In the 21st Century. New York: Monthly Review Press.
- McClennen, S. A. (2000) Chilex: the Economy of Transnational Media Culture. Cultural Logic, 3 (2) [Http://Clogic.Eserver.Org/3-1&2/Mcclennen.Html](http://Clogic.Eserver.Org/3-1&2/Mcclennen.Html).
- McCombs, M. (1994) News Influence On Our Pictures of the World. In:J. Bryant and D. Zillman (Eds.) *Media Effects: Advances In Theory and Research*. NY:LEA, S. 116.
- McCombs, M., & Shaw, D.L. (1973) the Agenda-Setting Function of the Mass Media *Public Opinion Quarterly*, 37, 62-75.
- McCombs, M.E. ve D.L. Shaw (1974) The Agenda Setting Function of the Media *Public Opinion Quarterly* 36 :176 -187.
- McCombs, M.E. (1972) *Mass Communication In Political Campaigns*. Kline, F.G. Et. Al. (Eds.) Current Perspectives In Mass Communication Research. Ca: Sage.
- McLennan, G. (1995) *Pluralism*. Buckingham: Open University Press.
- McLuhan, M. (1962) *Gutenberg Galaxy*. NY: New American Library.
- McLuhan, M. (1964) *Understanding Media*. NY: Mcgrawhill.
- McQuail, D. (1969) *Towards A Sociology of Mass Communication*. London: Collier Macmillan.
- McQuail, D. (1972) (Ed.) *Sociology of Mass Communications*. NY: Penguin.
- McQuail, D. (1975) *Communication*. NY: Longman.
- McQuail, D. (1983) *Mass Communication Theory*. Ca: Sage.
- McQuail, D. (1984) With the Benefit of Hintsights: Reflections On Uses and Gratifications Research. *Critical Studies In Mass Communication* 1 (2): 177-193.
- McQuail, D. (1994) *Mass Communication Theory; An Introduction*. London: Sage.
- McQuail, D. J. Blumler & R. Brown (1972) The Television Audience: a Revised Perspective'. In: McQuail, (ed.).
- Mead, G.H. (1934) *Mind, Self and Society*. Chicago: University Chicago Press.
- Mead, G.H. (1956) *On Social Psychology*. Chicago : University Chicago Press.
- Meadow, R.G. (1980) *Politics As Communication*. NJ: Ablex.
- Meehan, E. R., Mosco, V. & Wasko, J. (1993) Rethinking Political Economy: Change and Continuity. *Journal of Communication* 43(4):105--116.
- Melody, W.H. and R.E. Mansel (1983) The Debate Over Critical Vs Administrative Research *Journal of Communication* 33 (3): 231- 248.
- Merton, R. K. (1968) *Social Theory and Social Structure*. NY: Free Press.
- Meyer, J. (1989) Global News Flow; Dependency and Neo-Imperialism. *Comparative Political Studies*, 22 (3) October, S. 243-264.
- Meyer, D. L. (2008) The Poverty of Constructivism. *Educational Philosophy and Theory*, 41 (3): 332 – 341.
- Michels, R. (1958) *Political Parties*. Glencoe: Free Press.
- Migus, P.H. (1975) *Sounds Canadian*. Montreal: Peter Martin Associations.
- Miliband, R. (1977) *Marksizm and Politics*. NY: Oxford University Press.
- Miller, G. R. (1983) Taking Stock of A Discipline, *Journal of Communication* 33(3):31- 41.
- Miller, D. and Philo, G. (2001) *Market Killing. What the free market does and what social scientists can do about it*. London: Longman.
- Mills, C.W. (1974) *İktidar Seçkinleri*, Çev. Ünsal Oskay, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Mills, C.W. (1979) *Toplumbilimsel Düşün*, Çev. Ünsal Oskay, Ankara: Kültür Bakanlığı
- Miyoshi, Masao (1993)A Borderless World? from Colonialism To Transnationalism and the Decline of the Nation-State, *Critical Inquiry*, 19: 726–51.
- Moeller, Susan D. (1999) *Compassion Fatigue: How the Media Sell Disease, Famine, War and Death*. New York: Routledge.
- Molm, L. D. (1991) Affect and Social Exchange: Satisfaction In Power-Dependence Relations. *American Sociological Review*, 56(4): 475-493.

- Monaco, James (1981) *How To Read A Film*. New York: Oxford University Press (Part III, 'the Language of Film: Signs and Syntax')
- Morgan, L.H. (1967) General Observations Upon Systems of Relationship. In *Levitas, G. B.* S. 86 - 94.
- Morley, D. (1980) *The Nationwide Audience*. London: British Film Institute.
- Morley, D. (2006) Unanswered Questions In Audience Research. *the Communication Review*, 9 (2): 101- 121.
- Mosca, G. (1939) *Ruling Class*. NY: Mcgrawn.
- Mosco, V. (1983) Critical Research and the Role of Labor. *Journal of Communication* 33 (3): 231- 248.
- Moy, P., Scheufele, D. A. and Holbert, R. L.(1999) Television Use and Social Capital. *Mass Communication & Society* 2, Pp. 27–45.
- Mueller, C. (1975) *The Politics of Communication*. NY: Oxford University.
- Muessig, C. (2002) Sermon, Preacher and Society In the Middle Ages. *Journal of Medieval History*, 28 (1): 73-91.
- Murdock, G. (1978) Blindspots About Western Marksizm: A Reply To Dallas Smythe. *Canadian Journal of Political and Social Theory* 2: 109 -119.
- Murdock, G. (1982) Large Corporations and the Control of the Communication Industries Gurevitch, M. Et Al., S. 118 -150.
- Murdock, G. (1995) Across the Great Divide: Cultural Analysis and the Condition of Democracy. *Critical Studies In Mass Communication*, V. 12 (1) S.89-95.
- Murdock, G. ve P. Golding (1977) Capitalism, Communication and Class Relations Curran, J. Et Al., S.12 -43.
- Murdock, G. ve Golding, P. (2005) Digital Possibilities. Market Realities: the Contradictions of Communications Convergence. In: *Communicare Si Putere*, Marinescu, V. (Ed), Editura Niculsecu, Bucharest, S. 160-187
- Murdock, G. ve P. Golding (1978) Theories of Communication and Theories of Society *Communication Research*, 5 (3): 339 - 356.
- Murdock, G. (1992) Citizens, Consumers and Public Culture. In:Skovmand, M. and Schnder, K. C. (Eds.) *Media Cultures: Reappraising Transnational Media*: 17-41.
- Murphy, J. W. (1988) Making Sense of Postmodern Sociology. *British Journal of Sociology* 39(4):600–614.
- Neuwirth, K. J. (1995) Testing the Spiral of Silence Model: the Case of Mexico. PH.D. Thesis. the University of Wisconsin.
- Newcomb, T.M. (1953) An Approach To the Study of Communicative Acts *Psychological Review* 60: 393 - 404.
- Newcomb, H. and P. Hirsch (1984/1994) Television as a Cultural Forum: Implications for Research. In: Newcomb, H. (ed.)(1994). *Television: The Critical View*. New York: Oxford.
- Noelle - Neumann, E. (1974) The Spiral of Silence: A Theory of Public Opinion. *Journal of Communication* 24 (2): 43 - 51.
- Noelle-Neumann, E. (1983) The Effect of Media On Media Effect Research. *Journal of Communication* 33 (3) :157 -165.
- Noelle-Neumann, E. (1984) *The Spiral of Silence*. Chicago: university of Chicago Press.
- Nordenstreng, K. (1970) Comments On Gratifications Research In Broadcasting *Public Opinion Quarterly* 34 :130 -132.
- Oktay, A. (1993) *Türkiye'de Popüler Kültür*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Osgood, D.E. ve P.H. Tannenbaum (1955) The Principle of Congruity In the Prediction of Attitude Change, *Psychological Review* 62: 42 - 55.
- Oskay, Ü. (1982a) 19. *Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*. Ankara: SBF.
- Oskay, Ü. (1982b) *Toplumsal Gelişmede Radyo Televizyon*. Ankara: SBF.
- Ouassini, A. (2005) What's Happening To S.İ.: G. Fine. In:Denzin (Ed), Pp. 355-361.

- Özbek, M. (1991) *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*. İstanbul: İletişim.
- Özdemir, S. (1998) *Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme*. İstanbul: Timaş.
- Öztürk, S. (2009) Kültür Emperyalizmi ve Modernleşme Kuramları Açısından Türkiye'de Sinema Üzerine Notlar (1896-1939). *Kebikeç*, 27: 157-181.
- Öztürk, S. (2010) *Osmanlı'da İletişimin Diyalektiği*. Ankara: Phoenix.
- Paras, E. (2006) Foucault 2.0: Beyond Power and Knowledge. New York: Other Press.
- Pareto, V. (1968) *The Rise and Fall of the Elites*. NJ: Bedminster Press.
- Park, R. (1938) Reflections On Communication and Culture. *American Journal of Sociology*, 44 (2) 187-205.
- Park, D. and Poolye, J. (eds.) (2008). *The History of Media and Communication Research: Contested Memories*. New York: Peter Lang.
- Parsons, T. (1937) *The Structure of Social Action*. NY: Free Press.
- Parsons, T. (1951) *Social System*. NY: Free Press.
- Parsons, T. (1960) Mass Media and Structure of American Society. *Journal of Social Issues* 16: 67 - 77.
- Parsons, T. (1970) *Some Problems of General Theory In Sociology*. In: Mckinney, J.C. and E.A. Tiryakian (Eds.) *Theoretical Sociology*. NY: Appleton. S. 439 - 472.
- Payne, D. E. and C. A. Peak (1977) Cultural Diffusion: Effect the Role of US Television In Iceland. *Journalism Quarterly*, 54, 523-531.
- Pearson, David E. (1993) Post-Mass Culture. *Society*, July-August, 30(5):17-23.
- Peters, J. D. (1986) Institutional Sources of Intellectual Poverty of Communication Research. *Communication Research*, 13: 527-559.
- Philo, G. ve David Miller (2000) Cultural Compliance and Critical Media Studies. *Media Culture and Society*. 22 (6): 831-839.
- Pool, I. De S. (1977) The Changing Flow of Television. *Journal of Communication*, 27(2):139-149.
- Pooley, J. (2006) Fifteen Pages That Shook the Field: Personal Influence, Edward Shils, and the Remembered History of Mass Communication Research. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 206: 130-156.
- Pooley, J. (2007) Daniel Czitrom, James W. Carey, and the Chicago School. *Critical Studies In Media Communication*, 24, 469-472.
- Pooley, J. (2008) *The New History of Mass Communication Research*. In: Park and Pooley (eds.).
- Pooley, J. and Katz, E. (2008) Further Notes On Why American Sociology Abandoned Mass Communication Research. *Journal of Communication* 58: 767-786.
- Popper, K. (1974) *Objective Knowledge*, Illinois: Clarendon Press.
- Poster, M. (2001) (ed.) *Jean Baudrillard: Selected Writings*. London: Polity.
- Praetorius, N. (2003) Inconsistencies in the Assumptions of Constructivism and Naturalism. *Theory & Psychology*. 13(4): 511-539
- Pye, L. (Ed) (1963), *Communications and Political Development*, N.J.: Princeton University Press.
- Radcliffe-Brown, A.R. (1953) On the Concept of Function In Social Science. *American Anthropologist* 37: 394 - 402.
- Radcliffe-Brown, A.R. (1967). *Religion and society*. NY: Bobbs-Merrill.
- Radway, J. (1988) 'Reception Study: Ethnography and the Problems of Dispersed Audiences and Nomadic Subjects', *Cultural Studies* 2(3): 359-76.
- Raskin, J. D. (2002) Constructivism In Psychology: Personal Construct Psychology, Radical Constructivism, and Social Constructionism. 5 (3). <http://www.acjournal.org/holdings/vol5/iss3/special/raskin.htm>
- Reeves, B., & Nass, C. (1996) *The Media Equation: How People Treat Computers, Television, and New Media Like Real People and Places*. New York: Cambridge University Press.

- Riley, W. ve J.W. Riley (1959) *Mass Communication and the Social System*. In: Merton R. K. Et. Al. (1959) (Eds.) *Sociology Today*. NY: Basic Books.
- Roach, C. (1997) Cultural Imperialism and Resistance In *Media Theory and Literary Theory*. Media, Culture & Society 19(1): 47-66.
- Robin, R. (1995/2001) *The Barbed-Wire College: Reeducating German POWs in the United States During World War II*. NJ: Princeton University press.
- Rogers, E. (1962) *Diffusion of Innovations*. NY: Free Press.
- Rogers, E. (1976), The Diffusion of Innovations. In: Lerner, D. ve W. Schramm (1976)
- Rogers, E. (1995) *Diffusion of Innovations*. the Free Press. Fourth Edition.
- Rostow, W.W. (1968) *The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto*. Cambridge University Press, London.
- Rubin, A. M., & Windahl, S. (1986) the Uses and Dependency Model of Mass Communication. *Critical Studies In Mass Communication*, 3 (2): 184-199.
- Said, E. (1979) *Orientalism*, New York: Vintage Books.
- Said, E. (1994) *Culture and Imperialism*. New York: Alfred A. Knopf.
- Samarajiva, R. (1987) "The Murky Beginnings of the Communication and Development Field: Voice of America and The Passing of Traditional Society." In: N. Jayaweera, S. Amunugama, and E. T. Ariyaratna (eds.) *Rethinking Development Communication*, Singapore: Asian Mass Communication Research and Information Centre, s. 3–19.
- San Juan, E. (1995) *Postcolonial Theory Versus Philippine Reality*. Sentenaryo Centennial Home Page, Internet.
- Sandoval, M. and Fuchs, C. (2009) Towards A Critical Theory of Alternative Media. *Telemat. Informat.* Doi:10.1016/J.Tele.2009.06.011.
- Sartre, J. P. (1976) *Critique of Dialectical Reason*. London: NLB.
- Savage, J. (2004) Does Viewing Violent Media Really Cause Criminal Violence? A Methodological Review. *Aggression and Violent Behavior*, 10, Pp. 99-128.
- Schiller, D. (1993) Capitalism, Information and Uneven Development In S. A. Deetz (Ed.) *Communication Yearbook 16*. Ca:Sage. S. 396-406.
- Schiller, D. (2000) *Digital Capitalism*. Ca:Sage. S. 396-406.
- Schiller H. I. (1969) *Mass Communications and American Empire*. NY: A.M.Kelley.
- Schiller H. I. (1976) *Communication and Cultural Domination*. International Arts and Sciences Press, New York.
- Schiller H. I. (1981) *Who Knows? Information In the Age of the Fortune 500*, NJ: Ablex
- Schiller H. I. (1984) *Information and the Crisis Economy*. NJ: Ablex.
- Schiller, H. I. (1989) *Culture Inc: Corporate Takeover of Public Expression*. New York: Oxford University Press.
- Schiller, H.I. (1991) Not Yet Post Imperialist Era. *Critical Studies In Mass Communication*, 8 (1): 13-28
- Schramm, W. (1964) *Mass Media and National Development*, Stanford, California: Stanford University Press.
- Schramm, W. (1973) *Men, Messages and Media*. NY: Harper and Row.
- Schramm, W. (1983) The Unique Perspective of Communication: A Retrospective View *Journal of Communication* 33 (3): 6 -17.
- Selsam, H. Et al.(1983) *Dynamics of Social Change*. NY: International Publishers.
- Selsam, H. ve H. Martel (1984) *Reader In Marksist Philosophy*. NY: International Publishers.
- Shannon, C.E. ve W. Weaver (1949) *The Mathematical Theory of Communication*. Illinois: University of Illinois Press, 1964 Edition.
- Shaw, D. L., Hamm, B. J. and Knott, D. L. (2000) Technological Change, Agenda Challenge and Social Melding: Mass Media Studies and the Four Ages of Place, Class, Mass and Space. *Journalism Studies*, 1 (1): 57–79.
- Shaw, D.L., Mcombs, M., Weaver, D.H., & Hamm, B.F. (1999) Individuals, Groups, and Agenda-Melding. *International Journal of Public Opinion Research*, 11(1), 2-24.

- Siebert, F. Et al.(1954/1956) *Four Theories of the Press*. Urbana, ILL: University of Illinois Press.
- Siegelau, S. (1974) Marksizm and the Mass Media: Towards A Basic Bibliography. NY: International General.
- Siegelau, S. (1979) Preface: A Communication On Communication. In: Armand Mattelart & Seth Siegelau (Eds.), *Communication and Class Struggle. Volume 1: Capitalism, Imperialism* (Pp. 11- 21) NY: International General.
- Siegelau, S. (1983) Preface: Working Notes On Social Relations İn Communication and Culture. In:Armand Mattelart & Seth Siegelau (Eds.) *Communication and Class Struggle. Volume 2: Liberation, Socialism* (Pp. 11-16) NY: International General.
- Sil. N. P. (2008) Postcolonialism and Postcoloniality: A Premortem Prognosis. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 7(4): 20-33.
- Simon, A. F. (1997) Television News and International Earthquake Relief, *Journal of Communication* 47, Pp. 82–93.
- Simpson, C. (1994) *The Science of Coercion: Communication Research and Psychological Warfare 1945-1960*. New York: Oxford University Press.
- Simpson, C. (1996) Elisabeth Noelle-Neumann's 'Spiral of Silence' and the Historical Context of Communication Theory, *Journal of Communication* 46, Pp. 149–72.
- Slack, J. D. (1984) *Communication Technologies and Society: Conception of Causality and the Politics of Technological Intervention*. NJ: Ablex.
- Slack, J. D. and M. Allor (1983) The Political and Epistemological Constituents of Critical Communication Research. *Journal of Communication* 33 (3): 208- 218.
- Smythe, D. (1981) *Dependency Road: Communications, Capitalism, Consciouness and Canada*. N.J.: Ablex.
- Smythe, D. and T.V. Dinh (1983) On Critical and Administrative Research: A New Critical Analysis. *Journal of Communication* 33 (3): 117 -127.
- Smythe, D. W. (1977) Communications: Blindspot of Western Marksizm. *Canadian Journal of Political and Social Theory*. 1(3): 127.
- Smythe, D. W. (1986) *On Political Economy of C3I*. In:Jorge, Pp. 66-76. (C3I= Command, Control, Communication ve İnförmasiyon)
- Sokal, A. (2008) *Beyond the Hoax: Science, Philosophy and Culture*. Oxford: Oxford University Press.
- Sokal, A. ve Bricmont, J. (1999) *Fashionable Nonsense, Postmodern Intellectuals' Abuse of Science*. New York: Picador (St. Martins).
- Sparks, C. (2006) *Contradictions in Capitalist Media Practices*. In: Artz,L. Vd.
- Spencer, H. (1892) *The Evolution of Societies*. In Etzioni, A. and Etzioni, H., S. 9 -13.
- Spengler, O. (1980) *Decline of the West*. New York: random house.
- Sproule, J. M. (2008) "Communication": from Concept To Field To Discipline. In:D. W. Park & J. Pooley (Eds.), *The History of Media and Communication Research: Contested Memories* (Pp. 164–178) New York: Peter Lang.
- Steinmetz, G. (2007) *The Devil's Handwriting*. Chicago: University of Chicago Press.
- Summers, F. (2008) Making Sense of the APA: A History of the Relationship Between Psychology and the Military. *Psychoanalytic Dialogues*, 18:614–637.
- Sungur, S. (2007) Marksist Düşünce Sisteminde Kitle Kültürü ve Televizyonda Yayınlanan Çizgi Filmlerin İdeolojik İşlevlerine Bir Bakış. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2007,(30):125-140.
- Tchakotin, S. (1952) *Le Viol Des Foules Par La Propagande Politique*. Paris: Gallimard.
- Tekinalp, Ş. (2002) İletişim Araştırmalarında İdeoloji ve Küreselleşme: Eleştirel Bir Bakış. <http://www.Siyasaliletisim.Org/Pdf/iletisimarastirmalari.Pdf>
- Theobald, J. (2004) *The Media and the Making of History*. Burlington, VT: Ashgate.
- Therborn, G. (1976) *Science, Class and Society*. London: New Left Books.
- Thompson, E. P. (1964) *The Making of the English Working Class*. New York: Pantheon.
- Thompson, E. P. (1978) *The Poverty of Theory and Other Essays*. London: Merlin Press.

- Thompson, J. (1994) The Theory of the Public Sphere: A Critical Appraisal. In: Polity Reader In Cultural Theory. Polity Press, (91-99)
- Tomlinson, J. (1991) *Cultural Imperialism*. Baltimore: the Johns Hopkins
- Topçuoğlu, N. (1996) *Basında Reklam ve Tüketim Olgusu Türkiye'de Yeni Gazetecilik Yönelimleri ve Basının Sosyo-Kültürel Değişimdeki Rolü* Ankara: Vadi.
- Treanor, P. (1997) Structures of Nationalism. *Sociological Research Online*, 2 (1) [Http://www.Socresonline.Org.Uk/Socresonline/2/1/8.Html](http://www.Socresonline.Org.Uk/Socresonline/2/1/8.Html).
- Tuchman, G. (1983) Consciousness Industry and Production of Culture. *Journal of Communication* 33 (3): 330 - 341.
- Total, N. (2006) *Küreselleşme İletişim Kültürlerarasılık*. İstanbul: Kırmızı.
- Uluç, G. (2003) *Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı*. Ankara: Anahtar.
- Uslu, Z. K. (2009) *Bilinç Endüstrisinin İktidar ve Siyaset Pratikleri*. İstanbul: Beta.
- Uzun, R. (2009) İletişim Etiği. İstanbul: Dipnot.
- Volosinov, V.N. (1973) *Marksizm and the Philosophy of Language*. NY: Scminar Press.
- Wahl-Jorgensen, K. (2004) How Not To Found A Field: New Evidence On the Origins of Mass Communication Research. *Journal of Communication*, 54, 547-564.
- Wallerstein, I. (1979) *Capitalist World Economy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wasco, J. (1981) The Political Economy of the American Film Industry. *Media Culture and Society* 3 (2): 135 -153.
- Wasco, J. (2005) Studying the Political Economy of Media and Information. *Comunicação E Sociedade*, 7: 25-48.
- Wayne, M. (2003) *Marksizm and Media Studies*. London: Pluto.
- Webster, F. (1995) *The Information Society Reader*, London: Routledge.
- Weedon, C. (1987) *Feminist Practice and Poststructuralist Theory*. New York: B. Blackwell. [Http://www.Massey.Ac.Nz/~Alock/Theory/Foucault.Htm](http://www.Massey.Ac.Nz/~Alock/Theory/Foucault.Htm)
- Westley, B. ve D. Maclean (1957) A Conceptual Model For Mass Communication Research *Journalism Quarterly* 34: 31- 38.
- White, R.A. (1983) Mass Communication and Culture: Transition To A New Paradigm. *Journal of Communication* 33 (3): 279 - 301.
- Wilkie, R. (2008) Supply-Chain Democracy and the Circuits of Imperialism. *The Red Critique*. [Http://Redcritique.Org/Fallwinter2008/Printversions/SupplychaindemocracyandThecircuitsofimperialismprint.Htm](http://Redcritique.Org/Fallwinter2008/Printversions/SupplychaindemocracyandThecircuitsofimperialismprint.Htm)
- Williams, R. (1958/1983) *Culture and Society*. New York: Columbia University Press.
- Williams, R. (1961) *The Long Revolution*. New York: Columbia University Press.
- Williams, R. (1977) *Marksizm and Literature*. NY: Oxford University Press.
- Williams, R. (1980) *Problems In Materialism and Culture*. London: New Left.
- Woolacott, J. (1982) Messages and Meanings. In: Gurevitch, M. et al. (eds.) pp. 91-112.
- Wright, C.R. (1959) *Mass Communication: A Sociological Perspective*. NY: Random House.
- Wright, C.R. (1960) Functional Analysis and Mass Communication. *Public Opinion Quarterly*, 24 (4): 605 - 620.
- Wright, C.R. (1974) Functional Analysis and Mass Communication Revisited. In: J. G. Blumler and E. Katz (Eds.), pp. 197 -212.
- Yengin, H. (1994) *Ekranın Büyüsü Batı'da Değişen Televizyon Yayıncılığının Boyutları ve Türkiye'de Özel Televizyonlar*. İstanbul: Der Yayınları.
- Zizek, S. (2003) Homo Sacer As the Object of the Discourse of the University. [Http://www.Lacan.Com/Hsacer.Htm](http://www.Lacan.Com/Hsacer.Htm).